

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

DOKTORA TEZİ

**HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNDE FLÖRT ŞİDDETİNE YÖNELİK SEYİRCİ
MÜDAHALE PROGRAMININ SEYİRCİ ETKİLİLİĞİ DAVRANIŞI VE YARDIM
ETME NİYETİNE ETKİSİ**

Seda ER

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Sevim BUZLU**

Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı

Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği, Doktora Programı

Ocak, 2026

TEZ KABUL VE ONAYI

Seda ER tarafından, Prof. Dr. Sevim BUZLU danışmanlığında hazırlanan "**HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNDE FLÖRT ŞİDDETİNE YÖNELİK SEYİRCİ MÜDAHALE PROGRAMININ SEYİRCİ ETKİLİLİĞİ DAVRANIŞI VE YARDIM ETME NİYETİNE ETKİSİ**" başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından **07/01/2026** tarihinde yapılan sınav sonucunda **oy birliği** ile başarılı bulunarak **Doktora Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Tez Jürisi		İmza	Sonuç
DANIŞMAN	Prof. Dr. Sevim BUZLU		☒
	İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa		Kabul
	Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği		☐
	Anabilim Dalı		Ret
ÜYE	Doç. Dr. Sevil YILMAZ		☒
	İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa		Kabul
	Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği		☐
	Anabilim Dalı		Ret
ÜYE	Doç. Dr. Ezgi TOPLU DEMİŞRTAŞ		☒
	MEF Üniversitesi		Kabul
	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü		☐
			Ret
ÜYE	Dr. Öğr. Üyesi Gizem ŞAHİN BAYINDIR		☒
	İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa		Kabul
	Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği		☐
	Anabilim Dalı		Ret
ÜYE	Dr. Öğr. Üyesi Suna UYSAL YALÇIN		☒
	Kocaeli Sağlık ve Teknoloji Üniversitesi		Kabul
	Hemşirelik Bölümü		☐
			Ret

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve bilimsel etik kuralları içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını ve her türlü hukuki sorumluluğu aldığımı kabul ederim.

Seda ER

(İmza)

Bu tezi sesi bastırılmaya çalışılan, görünmez kılınan ama hep gördüğümüz kadınlara ve hayatın her alanında sessizliğı bozan, cesaretle var olan, şiddete karşı duran tüm insanlara ithaf ediyorum...

BÜTÇE DESTEKLERİ

HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNDE FLÖRT ŞİDDETİNE YÖNELİK SEYİRCİ MÜDAHALE PROGRAMININ SEYİRCİ ETKİLİLİĞİ DAVRANIŞI VE YARDIM ETME NİYETİNE ETKİSİ

Bu tez çalışması, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu'nun (TÜBİTAK) 324K026 numaralı projesi ile desteklenmiştir. Projeye verdiği destekten ötürü TÜBİTAK'a teşekkürlerimizi sunarız.

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasının her aşamasında bilgi, deneyim ve rehberliğiyle yolumu aydınlatan, akademik gelişimime büyük katkı sağlayan değerli danışmanım Sayın Prof. Dr. Sevim Buzlu'ya en içten teşekkürlerimi sunarım.

Tez süreci boyunca Doç. Dr. Ezgi Toplu Demirtaş'a değerli katkıları, yönlendirmeleri ve yapıcı değerlendirmeleri için gönülden teşekkür ederim. Akademik yolculuğum boyunca fikirleri, katkıları ve ilham verici yaklaşımlarıyla beni destekleyen Sayın Dr. Öğr. Üyesi Gizem Şahin Bayındır'a ve Sayın Doç. Dr. Yasemin Uslu'ya teşekkür ederim.

Araştırma sürecinde ve hayatın her anında yanımda olan, desteğini ve sevgisini hiçbir zaman esirgemeyen sevgili eşime teşekkür ederim. Varlığı ve sabrı bu süreci anlamlı ve sürdürülebilir kıldı.

Tez sürecinde yalnız hissetmediğim, motivasyonumu korumamda büyük rol oynayan, fikir alışverişlerinden kahve molalarına kadar yanımda olan başta dostlarım Merve Murat Mehmed Ali, Sılasu Turhan ve Güner Ekin Demirtaş Uçkıran olmak üzere tüm arkadaşlarıma gönülden teşekkür ederim. Akademik dayanışmanın ve dostluğun gücünü sizlerle bir kez daha hissettim.

Ve elbette; bu çalışmaya katılarak sessizliği bozma cesaretini gösteren, flört şiddetine karşı farkındalık oluşturulmasına katkı sunan tüm öğrencilere teşekkür ederim. Bu tez, onların sesine ses olabilme çabasının bir ürünüdür.

Ocak 2026

Seda ER

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

TEZ KABUL VE ONAYI	ii
BEYAN	iii
BÜTÇE DESTEKLERİ	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
ŞEKİL LİSTESİ	ix
TABLO LİSTESİ.....	x
SİMGE VE KISALTMA LİSTESİ.....	xi
ÖZET	xii
ABSTRACT	xiv
1. GİRİŞ.....	1
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	4
2.1. Flört Şiddeti	4
2.1.1. Üniversite Öğrencilerinde Flört Şiddeti ve Ruh Sağlığı	5
2.1.2. Flört Şiddeti ve Önleme Programları	6
2.2. Seyirci Kavramı	8
2.2.1. Seyirci Etkisi	8
2.2.2. Seyirci Müdahalesi.....	11
2.2.3. Seyirci Müdahalesinin Dayandığı Teori ve Modeller	15
2.2.4. Seyirci Müdahale Davranışları.....	18
2.3. Seyirci Müdahale Ölçekleri	18
2.4. Flört Şiddeti, Seyirci Müdahalesi ve Hemşirelik.....	21
2.5. Araştırmanın Gerekçesi	23
3. YÖNTEM	25
3.1. Araştırmanın Amacı ve Tasarımı.....	25
3.2. Araştırmanın Soruları.....	25
3.3. Araştırmanın Hipotezleri	25
3.4. Araştırmanın Değişkenleri	26
3.5. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	26

3.6. Randomizasyon ve Körleme	28
3.7. Veri Toplama Araçları	29
3.7.1. Bireysel Bilgi Formu	29
3.7.2. Seyirci Müdahalesi Etkililik Ölçeği	29
3.7.3. Yardım Etmeye Niyet Ölçeği -Kısa Versiyon.....	32
3.7.4. Seyirci Davranışı Ölçeği (Arkadaş Formu).....	35
3.7.5. Program Sürec Değerlendirme Formu	38
3.8. Veri Toplama Süreci	38
3.8.1. Ön Hazırlık.....	38
3.8.2. Araştırmanın Uygulanması	40
3.9. Verilerin Değerlendirilmesi	43
3.10. Etik Konular	43
3.11. Araştırmanın Güçlü Yönleri ve Sınırlılıkları	44
4. BULGULAR.....	46
4.1. Müdahale ve Kontrol Gruplarının Tanıtıcı Özellikleri	46
4.2. Müdahale ve Kontrol Gruplarına Göre Katılımcıların Seyirci Müdahalesi Etkililik Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması	48
4.3. Müdahale ve Kontrol Gruplarına Göre Katılımcıların Yardım Etmeye Niyet Ölçeği-Kısa Versiyon Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	50
4.4. Müdahale ve Kontrol Gruplarına Göre Katılımcıların Seyirci Davranış Ölçeği (Arkadaş Formu) Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	52
4.5. Katılımcıların Programa Yönelik Değerlendirmelerine İlişkin Bulgular	54
5. TARTIŞMA.....	57
5.1. Katılımcıların Tanıtıcı Özelliklerinin Tartışılması	57
5.2. Ölçeklerin Geçerlik ve Güvenirlik Bulgularının Tartışılması	60
5.3. Programın Katılımcıların Seyirci Etkililik Düzeyine Etkisinin Tartışılması.....	64
5.4. Programın Katılımcıların Yardım Etmeye Niyet Düzeyine Etkisinin Tartışılması.....	66
5.5. Programın Katılımcıların Seyirci Davranış Düzeyine Etkisinin Tartışılması.....	69
5.6. Katılımcıların Programa Yönelik Görüş ve Önerilerinin Tartışılması	73
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	76
KAYNAKLAR.....	79
EKLER	94
İNTİHAL RAPORU İLK SAYFASI	108
ETİK KURUL İZİN YAZISI	109
KURUM İZNİ YAZILARI.....	110
ÖZGEÇMİŞ	111

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 2.1: Üniversite Öğrencilerinin Ruh Sağlığını Desteklemenin Faydaları.....	5
Şekil 2.2: Seyirci Müdahalesinin Amaçları	11
Şekil 2.3: Planlı Davranış Teorisi.....	15
Şekil 3.1: CONSORT 2025 Akış Diyagramı.....	22
Şekil 3.2: Seyirci Müdahalesi Etkililik Ölçeği DFA Ölçüm Modeli ve Faktör Yükleri....	31
Şekil 3.3. Yardım Etmeye Niyet Ölçeği DFA Ölçüm Modeli ve Faktör Yükleri.....	34
Şekil 3.4: Seyirci Davranış Ölçeği DFA Ölçüm Modeli ve Faktör Yükleri.....	37
Şekil 3.5: Programdan Görseller.....	31
Şekil 3.6.: Araştırmanın Akış Diyagramı.....	33
Şekil 4.1: Tanık Olunan Flört Şiddetinde Mağdura Yardım Etme Durumu.....	38
Şekil 4.2: Yardım Ettiğini Belirten Katılımcıların Yaptığı Yardım Türü.....	38
Şekil 4.3: Katılımcıların Yardım Etmeme/Edememe Nedenleri.....	39
Şekil 4.4: Katılımcıların Program Süreç Formuna Verdiklerin Yanıtların Dağılımı.....	47

TABLO LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 2.1: Kanıta Dayalı Seyirci Müdahale Programları.....	12
Tablo 2.2: Seyirci Davranış Modeli ve Planlı Davranış Teorisi.....	17
Tablo 3.1: Program Konu Başlıkları ve Hedefleri.....	32
Tablo 4.1: Katılımcıların Tanıtıcı Özellikleri.....	37
Tablo 4.2: Müdahale ve Kontrol Gruplarına Göre Katılımcıların Seyirci Müdahalesi.....	40
Etkililik Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması	
Tablo 4.3: Müdahale ve Kontrol Gruplarına Göre Katılımcıların Yardım Etmeye	42
Niyet Ölçeği-Kısa Versiyon Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması	
Tablo 4.4: Müdahale ve Kontrol Gruplarına Göre Katılımcıların Seyirci Davranış	44
Ölçeği (Arkadaş Formu) Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması	
Tablo 4.5: Katılımcıların Program Süreç Formuna Verdiklerin Yanıtların Analizi.....	46
Tablo 4.6: Katılımcıların Görüş ve Önerileri.....	46

SİMGE VE KISALTMA LİSTESİ

Kisaltmalar	Açıklama
BM	: Birleşmiş Milletler
DFA	: Doğrulayıcı Faktör Analizi
CFI	: Karşılaştırmalı Uyum İndeksi
CMIN/DF	: Ki-kare/değer serbestlik derecesi
KGİ	: Kapsam Geçerlik İndeksi
GFI	: İyi Uyum İndeksi
G-Power	: Güç Analizi Hesaplama Programı
ICC	: Intraclass Correlation Coefficient
IIC	: Inter-item Correlation
NFI	: Normlandırılmış Uyum İndeksi
NNFI	: Normlandırılmamış Uyum İndeksi
RFI	: Göreli Uyum İndeksi
RMSEA	: Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü
SAMMSHA	: Substance Abuse and Mental Health Services Administration (Madde Kullanımı ve Ruh Sağlığı Hizmetleri İdaresi)
SPSS	: Statistical Package for Social Sciences
SRMR	: Standartlaştırılmış Ortalama Hataların Karekökü

ÖZET

[DOKTORA TEZİ]

HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNDE FLÖRT ŞİDDETİNE YÖNELİK SEYİRCİ MÜDAHALE PROGRAMININ SEYİRCİ ETKİLİLİĞİ DAVRANIŞI VE YARDIM ETME NİYETİNE ETKİSİ

[Seda ER]

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Ruh Sağlığı ve Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı

Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği, Doktora Programı

[Danışman: Prof. Dr. Sevim BUZLU]

[Giriş: Seyirci müdahalesi, öğrencilerin şiddete tanık olduklarında konuşmalarını, güvenli bir şekilde müdahale etmelerini ve şiddete uğrayan bireyleri yardım almaları konusunda güçlendirmelerini amaçlayan bir yaklaşımdır.

Amaç: Bu araştırmanın birincil amacı hemşirelik öğrencilerinde flört şiddetine karşı geliştirilen seyirci müdahalesi programının seyirci etkililiği, davranışı ve yardım etmeye niyet üzerine etkisini değerlendirmektir. Araştırmanın ikincil amacı ise Seyirci Müdahalesi Etkililik Ölçeği, Yardım Etmeye Niyet Ölçeği-Kısa Versiyon, Seyirci Davranışı Ölçeği (Arkadaş Formu) olmak üzere seyirci tutum ve davranışlarını belirlemek üzere üç adet ölçeğin geçerliği ve güvenirliğini değerlendirmektir.

Yöntem: Araştırma metodolojik ve randomize kontrol gruplu ve tekrarlayan ölçümlü (ön test, son test, izlem testi) deneysel araştırma tasarımı olmak üzere iki aşamada gerçekleştirildi. Deneysel araştırmaya 83 hemşirelik 2. sınıf öğrencisi (42 müdahale, 41 kontrol) katıldı. Veri toplamada Bireysel Bilgi Formu, Seyirci Müdahalesi Etkililik Ölçeği, Yardım Etmeye Niyet Ölçeği-Kısa Versiyon, Seyirci Davranışı Ölçeği (Arkadaş Formu) ve Program Süreç Değerlendirme Formu kullanıldı. Müdahale grubuna Sessizliği Bozmak: Flört Şiddetine Karşı

Seyirci Müdahale Programı uygulandı. Müdahale ve kontrol grubu müdahale öncesi, sonrası ve programdan iki ay sonra değerlendirildi. Verilerin analizinde, grup ve zaman etkilerini değerlendirmek amacıyla tekrarlı ölçümler için iki yönlü varyans analizi (Repeated Measures ANOVA) ve Bonferroni düzeltmeli çoklu karşılaştırmalar kullanıldı.

Bulgular: Katılımcıların yaş ortalamasının $19,99 \pm 1,15$ ve %80'inin kadın olduğu, %23'ünün daha önce flört şiddetine maruz kaldığı ve %80'inin flört şiddetine tanık olduğu belirlendi. Gruplara göre katılımcıların tanıtıcı özelliklerinin dağılımında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmadı. Müdahale grubunun, program sonrası ve ikinci ay izlem ölçümlerinde, kontrol grubuna kıyasla seyirci müdahale etkililiği puanları anlamlı ölçüde arttığı belirlendi ($p < 0,001$). Benzer şekilde hem arkadaşına hem de yabancıya yönelik yardım etme niyeti puanlarında da program sonrası ve izlem ölçümlerinde müdahale grubu lehine anlamlı farklılık saptandı ($p < 0,001$). Müdahale grubunun, program sonrası seyirci davranışı puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir artma görülmedi ($p > 0,05$) ancak kontrol grubuna göre seyirci davranışı puanlarının istatistiksel olarak daha yüksek olduğu belirlendi ($p < 0,001$).

Sonuç: Sonuç olarak; Seyirci Müdahalesi Etkililik Ölçeği, Yardım Etmeye Niyet Ölçeği-Kısa Versiyon, Seyirci Davranışı Ölçeği (Arkadaş Formu) olmak üzere üç adet ölçeğin geçerli ve güvenilir ölçüm araçları olduğu saptandı. Araştırmanın ikinci aşamasında geliştirilen programın hemşirelik öğrencilerinde seyirci etkililik, davranış ve yardım etmeye niyet düzeyleri üzerinde etkili olduğu görüldü. Bulgular literatür kapsamında tartışıldı ve öneriler sunuldu.]

Ocak 2026, [127] sayfa.

Anahtar kelimeler: [Seyirci Müdahalesi, Seyirci Etkisi, Flört Şiddeti, Hemşirelik, Üniversite Öğrencileri]

ABSTRACT

[Ph.D. THESIS]

**[THE EFFECT OF BYSTANDER INTERVENTION PROGRAM ON BYSTANDER
EFFICACY BEHAVIOR AND INTENT TO HELP FOR DATING VIOLENCE IN
NURSING STUDENTS]**

[Seda ER]

İstanbul University-Cerrahpaşa

Institute of Graduate Studies

Department of Mental Health and Psychiatric Nursing

Mental Health and Psychiatric Nursing Programme

[Supervisor: Prof. Dr. Sevim BUZLU]

[Background: Bystander intervention is an approach that aims to encourage individuals to speak up, intervene safely, and empower victims to seek help when witnessing incidents of violence. It has emerged as a critical strategy in preventing dating violence among university students.

Aim: The aim of this study was to evaluate the effects of a bystander intervention program developed for nursing students on bystander efficacy, bystander behavior, and intent to help in situations of dating violence. The secondary aim was to examine the validity and reliability of three measurement instruments assessing bystander attitudes and behaviors: the Bystander Efficacy Scale, the Intent to Help Scale–Brief Version, and the Bystander Behavior Scale (For Friends).

Methods: The study was conducted in two phases and employed a methodological study followed by a randomized controlled experimental design with repeated measures (pre-test, post-test, and follow-up). The experimental phase included 83 second-year nursing students (42 intervention, 41 control). Data were collected using the Individual Information Form, the

Bystander Efficacy Scale, the Intent to Help Scale–Brief Version, the Bystander Behavior Scale (for Friends), and the Program Process Evaluation Form. The intervention group received the program “Breaking the Silence: A Bystander Intervention Program Against Dating Violence,” while the control group received no training during the study period. Both groups were assessed before the intervention, immediately after the intervention, and again two months later. Data were analyzed using repeated-measures two-way ANOVA to examine group and time effects, followed by Bonferroni-adjusted multiple comparisons.

Results: The mean age of the participants was 19.99 ± 1.15 ; 80% were female, 23% had previously experienced dating violence, and 80% had witnessed dating violence. No statistically significant differences were found between the intervention and control groups in terms of baseline characteristics. Bystander efficacy scores in the intervention group increased significantly at posttest and two-month follow-up compared to the control group ($p < 0.001$). Similarly, both friend- and stranger-directed intent to help scores were significantly higher in the intervention group at posttest and follow-up ($p < 0.001$). Although no significant within-group increase was observed in bystander behavior scores after the program ($p > 0.05$), the intervention group reported significantly higher bystander behavior scores compared to the control group at posttest ($p < 0.001$).

Conclusion: In conclusion, the Bystander Efficacy Scale, the Intent to Help Scale–Brief Version, and the Bystander Behavior Scale (For Friends). were found to be valid and reliable measurement instruments. Furthermore, the bystander intervention program developed in the second phase of the study was effective in improving bystander efficacy, bystander behavior, and intention to help among nursing students. The findings were discussed within the existing literature, and recommendations were provided.]

January 2026, [127] pages.

Keywords: [Bystander Intervention, Bystander Effect, Dating Violence, Nursing, University Students]

1. GİRİŞ

Flört şiddeti dünyadaki tüm ülkeler için bir halk sağlığı sorunudur (Kerman ve Öztürk, 2022). Flört şiddeti, evlilik dışı romantik ve/veya cinsel ilişkiler içindeki çeşitli biçimleri kapsayan şemsiye bir kavram olmak ile her türlü tehdit, kısıtlama ve baskı içere davranışlar flört şiddeti altında değerlendirilmektedir (Anderson ve Danis, 2007; Toplu-Demirtaş ve Aracı-İyiyaydın, 2025). Türkiye’de üniversite öğrencileriyle yürütülen yakın tarihli bir çalışmada, son on iki ay içinde flört şiddeti uygulama oranlarının her iki cinsiyette de oldukça yüksek olduğu ve cinsiyetler arasında büyük ölçüde benzerlik gösterdiği bildirilmiştir (Toplu-Demirtaş ve Fincham, 2022). Ayrıca flört şiddetinin 25 yaşından önce başladığı ifade edilmektedir (Park ve Kim, 2021; Peterson ve ark., 2018). Flört şiddetinin epidemiyolojik verileri göz önüne alındığında, gençlerin şiddetle mücadele stratejilerini anlamak önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Flört şiddetinin en fazla araştırıldığı yaş grubu ergenlikten yetişkinliğe geçiş dönemi olan “beliren yetişkinlik” dönemidir (Toplu-Demirtaş ve Hatipoğlu-Sümer, 2022). Üniversite öğrencileri beliren yetişkinlik grubunda yer almakta olup, flört şiddetine maruz kalan üniversite öğrencilerinin fiziksel ve ruhsal sorun yaşadığı görülmektedir (Choi ve ark., 2017; Kwon ve Park, 2019). Şiddete maruz kalan gençler yardım aramakta zorlanabilir, şiddeti saklayabilir ve ilişkiyi sürdürme zorunluluğu hissedebilir (Park ve Kim, 2021; Uğur ve Kılıç, 2021).

Flört şiddetinin potansiyel ve uzun süreli etkileri göz önüne alındığında, başkalarından yardım almanın birçok faydası bulunmaktadır. Yapılan araştırmalar incelendiğinde, şiddete maruz kalan gençlerin çoğunlukla sustuğu ya da arkadaşlarından yardım istediği belirtilmektedir (Debnam ve Mauer, 2019; Uğur ve Kılıç, 2021). Bir akran veya yabancının saldırgan veya uygunsuz davranışına aktif olarak müdahale etmek, yetişkinler için bile zorlu bir görev olabilmektedir. Bu tür müdahaleler; bireyin bilişsel değerlendirmeleri, içinde bulunduğu durumun özellikleri ve çevresel koşullar gibi çok sayıda etmenin etkileşimiyle şekillenmektedir (Casey ve Ohler, 2012; Casey ve ark., 2017). Yapılan araştırmalar; şiddete tanıklık eden gençlerin arkadaşlarına yardım etmek istediklerini, ancak gerçekte nasıl yardım edileceğine dair pratik bilgilerden genellikle yoksun olduklarını, yardım ederken onlara daha

fazla zarar verme korkusu ile çaresizlik, bitkinlik, hayal kırıklığı ve yalnızlık duygularını yaşadıklarını göstermektedir (Latta ve Goodman, 2011; Laughon ve ark., 2021).

Literatürde flört şiddetini önlemeye yönelik geliştirilen pek çok müdahale programı mevcuttur (Wong ve ark., 2023). Son yıllarda bu müdahale programlarının seyirci müdahalesi (bystander intervention) etrafında şekillendiği görülmektedir. Çünkü flört şiddetinin gerçekleşme riskini azaltmak için duruma seyirci olan bireylerin davranışları önemli bir belirleyicidir. Bu bireyler riskli bir durumun gelişmesini önleyebilir, sürmekte olan bir şiddet eylemini durdurabilir ve bir olaydan sonra mağduru desteklemek için harekete geçebilir (Amar ve ark., 2015; Banyard ve ark., 2019; Debnam ve Mauer, 2019; Finnie ve ark., 2022). Seyirci müdahalesi, flört şiddetine yönelik eğitim programlarından farklı olarak; öğrencilerin, şiddet içeren davranışlara tanık olduklarında konuşmalarını, güvenli bir şekilde müdahale etmelerini ve şiddete uğrayan arkadaşlarını yardım almaları konusunda güçlendirmelerini amaçlayan bir yaklaşımdır (Banyard ve ark., 2004; Casey ve ark., 2017).

Üniversite deneyiminin, olası şiddet mağdurlarının belirlenmesinde hemşirelerin de yer aldığı geleceğin sağlık profesyonelleri için önemli olduğu ifade edilmektedir (Amar ve ark., 2015; Lazarevich ve ark., 2013). Hemşireler, şiddete maruz kalan bireylerin bakımında ilk müdahalede bulunan sağlık profesyonellerinden biridir. Ruh sağlığı hemşirelerinin ise şiddete ilişkin toplum normlarını değiştirmeyi amaçlayan önleme programlarında seyirci eğitimi ilkelerini uygulayabilecekleri belirtilmektedir (Amar ve ark. 2012; Kerman ve Öztürk, 2022). Dünya çapında hemşirelik eğitiminin amaçlarından biri Birleşmiş Milletler (BM) 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri gibi evrensel eylem çağrılarına yönelik mevcut ve gelecekteki ihtiyaçları hedef alan bir eğitim-öğretim programının yapılandırılmasına ve bu doğrultuda eğitim alan yetkin bir sağlık iş gücü oluşumuna destek olmaktır (BMT, 2024; Stănesu-Yadav ve Lillekroken, 2023). Sağlık çalışanlarının şiddet söz konusu olduğunda gençlerin güvenliğini sağlamada temel becerileri bilmeleri ve uygulamaları beklenmektedir (Decker ve ark., 2016). Bu anlamda geleceğin sağlık profesyonelleri arasında yer alacak hemşirelik öğrencilerinin şiddete tanıklık ettiğinde ne yapacağı konusunda bilgi, beceri ve tutum geliştirilmesinin önemli olduğu belirtilmektedir (Barroso-Corroto ve ark., 2023).

Uluslararası literatürde flört şiddetine karşı geliştirilen birçok seyirci müdahale programı bulurken, ülkemizde üniversite öğrencilerine yönelik geliştirilen flört şiddetine karşı seyirci müdahale programına rastlanmamıştır. Bununla birlikte ülkemizde şiddete karşı seyirci

müdahalesi ile ilgili tutum ve davranışları değerlendiren geçerli ve güvenilir değerlendirme araçlarının kısıtlı olduğu görülmektedir. Tüm bu verilerden yola çıkarak bu araştırmanın ilk aşamasında Seyirci Müdahalesi Etkililik Ölçeği (Bystander Efficacy Scale), Yardım Etmeye Niyet Ölçeği-Kısa Versiyon (Intent to Help Scale- Brief Version) ve Seyirci Davranış Ölçeği (Arkadaş Formu) (Bystander Behaviour Scale [For Friends]) ölçeklerinin Türkiye’deki geçerlik ve güvenirlik çalışmalarının tamamlanması planlandı. Araştırmanın ikinci aşamasında ise ülkemizin politika ve prosedürleri ile kendi kültürümüz göz önünde bulundurularak, üniversite öğrencilerine odaklanan özgün bir seyirci müdahale programının geliştirilmesi ve etkinliğinin değerlendirilmesi amaçlandı.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Flört Şiddeti

Dünya Sağlık Örgütü, şiddet kavramını 90'lı yıllar itibariyle ele almaya ve önemli bir halk sağlığı sorunu olarak görmeye başlamıştır. İlk zamanlar daha çok “aile içi şiddet” türü üzerinde durulsa da 2000'li yıllar itibariyle görülme sıklığı giderek artan “flört şiddeti” kavramı, politik ve akademik açıdan değerlendirilmeye başlanmıştır (Wu ve ark., 2020). Flört şiddeti, genç yetişkinler arasında yakın partner veya eski partner tarafından şahsen veya çevrimiçi olarak gerçekleştirilen, başka bir birey üzerinde zorlama, güç uygulama ve kontrol eğilimi olarak tanımlanmaktadır. Flört şiddeti psikolojik, fiziksel, ekonomik, cinsel, dijital şiddet ve ısrarlı takip olmak üzere türlere ayrılmaktadır (Lin ve ark., 2023; Toplu-Demirtaş ve Hatipoğlu-Sümer, 2022).

Flört şiddeti, farklı biçimlerde ortaya çıkabilen çok yönlü bir olgudur. Bu türlerden en görünür olanı fiziksel flört şiddeti olup; itme, vurma gibi fiziksel güç kullanımını içerir ve genellikle kolaylıkla tespit edilebilir. Cinsel flört şiddeti ise bireyin rızası dışında cinsel ilişkiye zorlanması, cinsel tacize maruz kalması ya da cinselliğe dair kararlarda manipülatif davranışlarla karşı karşıya bırakılması gibi durumları kapsamaktadır. Psikolojik flört şiddeti ise bireyin psikolojik iyi oluşuna zarar veren ve sıklıkla daha örtük biçimde gerçekleşen zorlayıcı davranışları içermektedir. Bu davranışlar arasında partneri sürekli kontrol etme, sosyal yaşamını kısıtlama, küçük düşürme, cezalandırma ya da ayrılık durumlarında birey hakkında gerçeğe aykırı söylentiler yayma gibi eylemler yer almaktadır (Fidan ve Yeşil, 2018; Türk ve ark., 2020; Üstünel, 2020).

Flört şiddeti yalnızca fiziksel, cinsel ve psikolojik boyutlarıyla sınırlı kalmayıp; partner üzerinde kontrol kurma ve izleme gibi davranışları da içermektedir. Bu kontrol edici davranışların en yaygın biçimde gerçekleştirildiği araçlardan biri ise teknolojidir. Akıllı telefonlar, internet ve sosyal medya platformları gibi bilişim ve iletişim teknolojileri, bireyler arası şiddetin dijital ortama taşınmasına olanak tanımakta ve saldırganlık eğilimlerinin ifade bulduğu başlıca mecralar hâline gelebilmektedir (Bakır ve Kalkan, 2019). Flört şiddetinin bir türü olan dijital şiddet; romantik ilişki sürecinde partnerlerden birinin diğerini sosyal medya ya

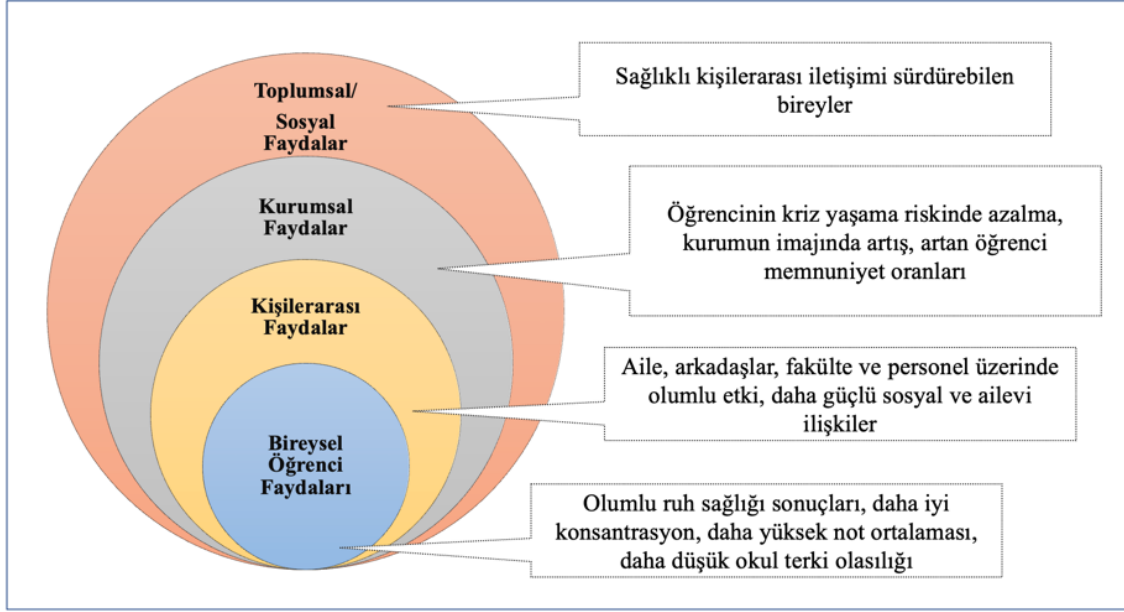
da dijital teknolojiler aracılığıyla kontrol etmesi, takip etmesi veya rahatsız etmesiyle karakterize edilmektedir. Bu tür istismar, dijital ortam üzerinden bireyin mahremiyetine, özgürlüğüne ve psikolojik bütünlüğüne zarar veren çeşitli davranışları içermektedir. Sosyal medya hesaplarının şifrelerini isteme, mesaj ve arama geçmişini denetleme, partnere ait özel içerikleri yayma tehdidiyle bireyi baskı altına alma gibi eylemler siber flört istismarına örnek olarak gösterilmektedir (Bakır ve Kalkan, 2019; Toplu-Demirtaş ve Fincham, 2022).

2.1.1. Üniversite Öğrencilerinde Flört Şiddeti ve Ruh Sağlığı

Flört şiddetinin en fazla araştırıldığı yaş grubu ergenlikten yetişkinliğe geçiş dönemi olan “beliren yetişkinlik” dönemidir (Toplu-Demirtaş ve Hatipoğlu-Sümer, 2022). Eğitim-öğretim ve araştırma-geliştirme gibi iki önemli rolünün yanında üniversiteler fiziksel ve duygusal bütünlük haklarını sağlaması gerektiğine ilişkin bir dünya görüşünün sağlanması gereken ortamlar olarak belirtilmektedir (Lazarevich ve ark., 2013). Beliren yetişkinlik döneminde yer alan üniversite öğrencilerinin flört şiddetine maruz kaldıklarında hem fiziksel hem de ruhsal açıdan önemli sorunlar yaşadıkları görülmektedir. Madde Kullanımı ve Akıl Sağlığı Hizmetleri İdaresi (Substance Abuse and Mental Health Services Administration/SAMMSHA) tarafından üniversite öğrencileri arasında ruh sağlığı sorunlarının artış göstermesinin nedenlerinden biri olarak, genç bireylerde yardım arama davranışlarının yeterince gelişmemiş olması gösterilmektedir. Oysa üniversite öğrencilerinin ruh sağlığını desteklemek, yalnızca bireysel düzeyde değil; kişilerarası ilişkiler, kurumsal işleyiş ve toplumsal refah açısından da önemli ve çok yönlü katkılar sağlamaktadır (Park ve Kim, 2021; SAMSHA, 2021; Uğur ve Kılıç, 2021) (Şekil 2.1).

Flört şiddetine maruz kalan bireylerde utanç, suçluluk duygularının oluşması ve benlik saygısında azalma gibi sorunların görülme sıklığında artış olduğu vurgulanmaktadır (Van Ouytsel ve ark., 2017; Yılmaz ve Taplak, 2020). de la Villa Moral ve ark. (2017) tarafından 15-26 yaş arası 224 ergen ve genç yetişkin ile yapılan bir çalışmada, flört şiddetine maruz kalan kadınların daha düşük benlik saygısına sahip oldukları saptanmıştır. Yapılan çalışmalar; flört şiddetine maruz kalan üniversite öğrencilerinin fiziksel yaralanmalar, depresyon, anksiyete, yaşam kalitesinde düşme, intihar düşünceleri, travma sonrası stres bozukluğu, yeme bozuklukları, azalan akademik performans, uyuşturucu ve alkol kötüye kullanımı dahil olmak üzere birçok olumsuz fiziksel ve ruhsal sorun yaşadığını göstermektedir (Choi ve ark., 2017; Jouriles ve ark., 2016; Kwon ve Park, 2019; Sánchez-Zafra ve ark., 2024).

Şekil 2.1: Üniversite Öğrencilerinin Ruh Sağlığını Desteklemenin Faydaları (SAMSHA, 2021)

Gençler arasında sosyal medya şifrelerini paylaşma ve partnerlerinin dijital etkinliklerini denetleme gibi davranışlar, flört ilişkisi bağlamında sıklıkla normal ve kabul edilebilir bir tutum olarak algılanabilmektedir. Bu algı, dijital flört istismarının, fiziksel ya da cinsel flört şiddeti türlerine kıyasla daha tolere edilebilir bulunması riskini beraberinde getirmektedir (Thulin ve ark., 2021). Oysa yapılan araştırmalar, siber flört istismarının depresif belirtiler, kaygı, öfke kontrolü sorunları ve hatta intihar eğilimi gibi ciddi ruh sağlığı problemleriyle ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (Hinduja ve Patchin, 2021).

2.1.2. Flört Şiddeti ve Önleme Programları

Toplumsal cinsiyete dayanan flört şiddetinin de içinde yer aldığı kadına yönelik şiddetle mücadele ve yasal haklar kapsamında ulusal ve uluslararası sözleşmeler bulunmaktadır. Türkiye’de flört şiddetine özgü yasal bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak flört şiddetine yönelik yaptırımların, ilgili sözleşme ve kanunların usul ve esasları kapsamında düzenlediği gözlemlenmektedir. Flört şiddetine maruz kalan ya da tanıklık eden bireylerin başvurabileceği kurumlar, arayabilecekleri destek hatları ve çevrimiçi başvuru alanları bulunmaktadır (Türk ve ark., 2020).

Romantik ilişkilerde gerçekleşen ve fark edil(e)meyen şiddet deneyimleri, saldırgan bir ilişki örüntüsünün içselleştirilmesine katkıda bulunabilir. Bu anlamda üniversite öğrencilerinde flört şiddeti davranışlarını ele almak için önleyici müdahaleler geliştirmenin önemli bir

sorumluluk olduğu belirtilmektedir (Muñoz-Fernández ve ark., 2019). Flört şiddetini önlemeye yönelik birincil, ikinci ve üçüncül koruma düzeyinde geliştirilen çeşitli programlar bulunmaktadır. Birincil koruyucu önlemler flört şiddetinin ortaya çıkmasını engellemeyi amaçlayarak, tüm toplumu kapsayan evrensel yaklaşımları içermektedir. Bu kapsamda kamu spotları, afişler, farkındalık kampanyalarının sunulması, güvenli ilişki sınırlar ve iletişim üzerine eğitimler planlanması gibi etkinlikler yer almaktadır. İkincil koruyucu önlemler, flört şiddeti yaşama riski taşıyan bireylerin erken dönemde belirlenmesini ve şiddetin ortaya çıkmasının önlenmesini hedefleyen seçici ve erken müdahale odaklı girişimleri kapsamaktadır. Üçüncül koruyucu önlemler ise flört şiddetine maruz kalmış bireylere yönelik olarak sunulan psikososyal, hukuki ve sağlık hizmetlerini içermekte ve şiddetin olumsuz sonuçlarını azaltmayı, tekrarını önlemeyi amaçlayan müdahaleleri ifade etmektedir (Türk ve ark., 2020). Birincil koruma düzeyinde geliştirilen programların çoğunda, geleneksel cinsiyet rollerine ilişkin basmakalıp düşüncelerin değiştirilmesi odak noktası olarak belirlenmiş olup; flört şiddetine yönelik bilgi düzeyi ile farkındalığı artırmak amaçlanmaktadır (Üstünel, 2020). Flört şiddetini önleme programları üzerine yapılan araştırmaların, ortaokul ve lise düzeyindeki ergenlerde çoğunlukla fiziksel ve psikolojik flört şiddetine odaklandığı; üniversite çağındaki gençlerde ise cinsel flört şiddetine odaklandığı görülmektedir (Üstünel, 2020).

Uluslararası literatür incelendiğinde, en sık karşılaşılan önleme programının Foshee ve arkadaşları (2004) tarafından geliştirilen “Güvenli Flört” programı olduğu görülmektedir. Bu program 8. sınıfa, 9. sınıfa ve liseye giden ergenlerde flört şiddeti mağduriyetinin birincil ve ikincil düzey korumasını sağlamak için tasarlanmıştır. Bu programın teorik çerçevesi; flört şiddeti normlarını, cinsiyet stereotiplerini ve çatışma yönetimi becerilerini değiştirmekle beraber halihazırda şiddet içeren bir ilişkide bulunanlar için yardım arama davranışıyla ilişkili bilişsel beceriyi geliştirmeye odaklanmaktadır (Shorey ve ark., 2008). Ülkemizde Üstünel (2020) tarafından randomize olarak gruplara atanan toplam 90 üniversite öğrencisi ile yapılan araştırmada ise, deney grubunda bulunan (n=41) öğrencilere sekiz oturumluk flört şiddeti önleme programı uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, şiddete yönelik onaylayıcı tutumlarda azalma olduğu ancak çatışma çözme becerilerinde bir değişiklik olmadığı saptanmış; geliştirilen önleme programlarının ülkemizde uzun dönem etkilerinin belirlenmesine ihtiyaç olduğu ifade edilmiştir (Üstünel, 2020).

Ulusal ve uluslararası literatür incelendiğinde, flört şiddetini önlemeye yönelik geliştirilen programların çoğunun birincil ve/veya ikincil düzey kapsamında geliştirildiği ve

büyük bir kısmının liseye giden adolesanlara odaklandığı; ikincil ve/veya üçüncül düzey kapsamında geliştirilen çok fazla programın olmadığı ifade edilmektedir (Joseph ve Kuperminc, 2020; Üstünel, 2020). Son yıllarda flört şiddetini önlemeye yönelik geliştirilen programların seyirci müdahalesi (bystander intervention) etrafında şekillendiği görülmektedir. Flört şiddetinin gerçekleşme riskini azaltmanın yollarından biri de çevrede duruma seyirci olan diğer bireylere odaklanmaktır (Amar ve ark., 2015; Banyard ve ark., 2019).

2.2. Seyirci Kavramı

2.2.1. Seyirci Etkisi

Seyirci (bystander), başka bir kişiye karşı gerçekleşen zararlı bir davranış veya zararlı bir olay gibi acil veya kritik bir duruma tanık olan veya bu durumdan haberdar olan kişiyi ifade etmektedir. Seyirci eylemi veya müdahalesi ise, olumsuz/kritik bir olayın gerçekleşmesini engellemek veya bozmak amacıyla, olaya doğrudan dâhil olmayan kişiler tarafından gerçekleştirilen söz ve eylemleri belirtmektedir (Flynn ve ark., 2025). Seyirci kavramı, 1964 yılında New York'ta Kitty Genovese cinayetinin ardından kamuoyunda ve akademik çevrede ortaya çıkan "seyirci etkisi" (bystander effect) tartışmalarına dayanmaktadır. Olayın New York Times gazetesinde "*Kitty Genovese isimli bir kadının işinden eve dönerken iki kez saldırıya uğradığı ve defalarca bıçaklandığı, 38 komşusunun onun çığlıklarını duyup izlediği, ancak hiçbir şey yapmadığı*" şeklinde yer alması sonucu "Genovese sendromu" olarak da adlandırılan seyirci etkisi kavramı tartışılmaya başlanmıştır (Darley ve Latané, 1968; Rosenthal, 2015). Haberi yapan gazeteci, bu olaydan sonra "Otuz Sekiz Tanık" isimli bir kitap yazarak sadece suçu değil, aynı zamanda seyirci etkisinin arkasındaki psikolojik ve sosyal faktörleri de ele almıştır. Kitapta olaya tanık olan seyircilerin harekete geçmemesinin nedenleri; kent toplumundaki korku, ilgisizlik ve ahlaki kopuş gibi daha geniş sorunlarla açıklanmaktadır (Rosenthal, 2015).

Bu olaydan sonra birçok araştırmacı tarafından seyirci etkisi ve nedenleri üzerine deneyler gerçekleştirilmiştir. Darley ve Latané (1968), seyirci etkisi kavramını ilk kez kavramsallaştıran ve inceleyen kişiler olarak kabul edilmektedir. Darley ve Latané (1968) tarafından gerçekleştirilen araştırmada seyirci etkisi, sorumluluğun paylaşılması/yayılması (diffusion of responsibility) olarak açıklanmaktadır. Yani acil bir durumda eğer birey tek başına ise yardım etme sorumluluğunu hissederken, birden fazla kişi olduğunda herkes başkasının müdahale edeceğini varsaymaktadır ve bu durum müdahale etme oranını düşürmektedir.

Darley ve Latané (1968) tarafından seyirci etkisi üç neden altında incelenmiştir. Bunlardan ilki bireylerin başkalarının da olaya tanık olduğunu bildiği durumlarda, yardım etme sorumluluğunu üzerlerinden atma eğiliminde olmalarıyla açıklanan *sorumluluğun paylaşılması/yayılması* kavramıdır. Bir diğeri, müdahale sonucunda yargılanma veya olumsuz görülme korkusu (örneğin, müdahale etmemesi gerekirken müdahale ettiği veya uygunsuz bir şekilde müdahale ettiği algısı) ile açıklanan *değerlendirilme kaygısı* (Evaluation apprehension) kavramıdır. Başka bir deyişle, seyirci kalan kişilerin olayın gerçekliği hakkında endişelenebileceği ve gereksiz yere müdahale etmekten çekindikleri vurgulanmaktadır. Bu durum suçlanma veya hata yapma korkusunun, bireylerin müdahalede bulunmalarını zorlaştırmasıyla ilişkilendirilmiştir. Son olarak *sosyal etki* (Social influence) kavramı; başka bir deyişle diğer seyircilerin duruma nasıl tepki verdiğinin önemi üzerinde durulmaktadır (Darley ve Latané, 1968).

Ardından Moriarty (1975) tarafından gerçekleştirilen araştırmada; seyircilerin müdahale etme olasılığını artıran bir faktör olarak “önceden taahhüt” (commitment) kavramı incelenmiştir. Araştırmacı iki saha deneyiyle, bir kişinin mağdura önceden söz vermesinin (örneğin, “eşyalarımı gözler misiniz?” gibi), acil bir durumda müdahale etme ihtimalini ciddi şekilde artırdığını saptamıştır. Bu araştırmada, seyirci etkisinin yalnızca sorumluluğun paylaşılmasından kaynaklanmadığı; önceden verilen küçük bir sözün, bireyin karar verme sürecini kolaylaştırarak müdahale olasılığını önemli ölçüde artırdığı vurgulanmaktadır. Bu bulgunun, toplumsal apatiye karşı pratik çözümler geliştirmek için önemli olduğu ifade edilmektedir (Moriarty, 1975). Darley ve Latané (1968) ile Moriarty (1975) tarafından yapılan deneylere benzer şekilde Shaffer ve arkadaşları (1975) tarafından yapılan bir araştırmada; seyircilerin üzerlerinde hissettikleri sorumluluk duygusu incelenmiştir. Araştırma sonucunda; bir seyircinin olaya müdahale etme olasılığının, kendini ne kadar sorumlu hissettiğiyle yakından ilişkili olduğu saptanmıştır. Benzer şekilde mağdurun daha önce yardım istemesinin bu sorumluluk duygusunu arttırdığı ifade edilmektedir. Bununla birlikte ortamda başka bir seyirci varsa, sorumluluk duygusunun paylaşıldığı ve müdahale olasılığının azaldığı vurgulanmaktadır (Shaffer ve ark., 1975).

Bickman ve Rosenbaum (1977) tarafından yapılan başka bir araştırmada; suç bildirme davranışının (crime reporting) sözlü ve sosyal etkileşimle nasıl değiştiği incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre; seyircilerin yanındaki kişilerin (confederate) suçun bildirilmesindeki teşvik edici veya caydırıcı yorumlarının, suç bildirme oranını önemli ölçüde

etkilediği saptanmıştır. İnsanların suçu, “suç olup olmadığını” ve “ne yapılması gerektiğini” genellikle diğerinin sözüne göre yorumladığı ifade edilmektedir. Bununla birlikte, seyircilerin kendi değerleriyle uyumlu olan sözlü yönlendirmeleri daha çok kabullendiği vurgulanmaktadır. Sonuç olarak seyircilerin yanındaki kişilerin yorumu; bireylerin olay hakkındaki algılarını, sorumlu olup olmadıklarına yönelik düşüncelerini ve nihai davranışlarını etkileyebilmektedir. Bu sözlü etki, kişinin değerlerini ve içsel normlarını harekete geçirdiğinde daha güçlü olmaktadır (Bickman ve Rosenbaum, 1977).

Seyirci etkisi ile ilgili yapılan temel araştırmalardan biri de seyircilerin, saldırgan ile mağdur arasındaki ilişkiye dair algılarına bağlı olarak müdahale etme olasılığının nasıl değiştiğinin incelenmesi üzerinedir. Shotland ve Straw (1976) tarafından yapılan araştırmada; seyircilerin, bir şiddet olayını “sevgililer arasında bir kavga” olarak algıladıklarında, duruma müdahale etme olasılıklarının azaldığı saptanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; bir erkeğin bir kadına saldırdığına tanık olan seyirciler, saldırgan ile mağdurun ilişkisini “yakın” olarak algıladıklarında müdahale etme olasılıkları azalmaktadır. Ancak seyirciler, iki kişiyi birbirini tanımıyor gibi algıladıklarında, olayı daha tehlikeli görerek yardım etme istekleri artmaktadır (Shotland ve Straw, 1976).

Shotland ve Goodstein tarafından 1984 yılında yapılan araştırmada; seyircilerin bir suçun önlenmesi ve kontrolündeki rolleri incelenmiştir. Bu araştırmaya göre seyircilerin suç karşısında sergileyebileceği tepkiler; kendini koruma, olaya doğrudan müdahale etme, olaya dolaylı yoldan müdahale etme, olaya ilgisiz kalma, suçluyu yakalama ve *vigilantizm* yani “bireylerin veya grupların *suçlu* olduğunu düşündükleri kişilere kendi yöntemleriyle ceza vermesi” olmak üzere altı ana başlıkta toplanmaktadır. Müdahale etmemenin nedenleri arasında seyircinin fiziksel zarar görme gibi ödeyeceği bedel, kişisel yeterlilik ve suçun niteliği (örneğin bir kadın ve erkeğin kavgasının “özel mesele” olarak algılanması) yer almaktadır. Araştırmacılara göre; seyircilerin bulunduğu yerlerde suç oranları daha düşük olmakla beraber suç oranı arttıkça, insanlar korkudan kamusal alanlardan çekilmekte ve evlerine kapanmaktadır (Shotland ve Goodstein, 1984).

Laner ve arkadaşları (2001) tarafından 700’den fazla üniversite öğrencisi ile yapılan başka bir araştırmada; seyircilerin mağdurlara yardım etme niyetleri incelenmiştir. Katılımcılara şiddet gören üç farklı grubu temsilen (bir kadın, bir çocuk ve bir köpek) farklı senaryolar sunulmuş ve yardım etme niyetleri ölçülmüştür. Araştırmanın sonuçlarına göre;

yardım etme niyetinin şiddet görenin kim olduğundan çok, yardım edecek kişinin (seyircinin) kişisel özellikleri ve kendine dair algılarıyla ilişkili olduğu saptanmıştır. Kendini daha güçlü, saldırgan ve sempatik olarak değerlendiren katılımcılar, yardım etme niyetini daha yüksek bildirmiştir. Yani, kişinin kendini güçlü ve sempatik olarak algılaması, yardım etme davranışını öngörmeye önemli bir faktör olarak ifade edilmektedir. Daha önce herhangi bir kavga ayırma deneyimi olanlar, yardım etme niyetini daha yüksek bildirirken saldırgan kişinin fiziksel büyüklüğü, yardım etme niyeti üzerinde anlamlı bir etki göstermemiştir. Ayrıca, cinsiyet rolleri ve toplumsal normlar, kimin hangi gruba yardım edeceği konusunda belirleyici olabilmektedir (Laner ve ark., 2001).

Literatürde seyirci (bystander) kavramı yerine suç teşkil eden bir olaya müdahale eden, destek olan kişi (upstander), mağdur adına harekete geçen, savunucu kişi (defender) gibi kavramların da kullanıldığı görülmektedir (Banyard, 2011). Sonuç olarak seyirci kavramı; olumsuz durumlara istemeden tanıklık eden, ancak bu süreçte karar verici ve eyleme geçici bireyler olma potansiyeli taşıyan kişilerdir. Bir seyircinin müdahalede bulunduğu anda, artık "seyirci müdahalesi" sürecine dahil olduğu ifade edilmektedir (Banyard ve Moynihan, 2011).

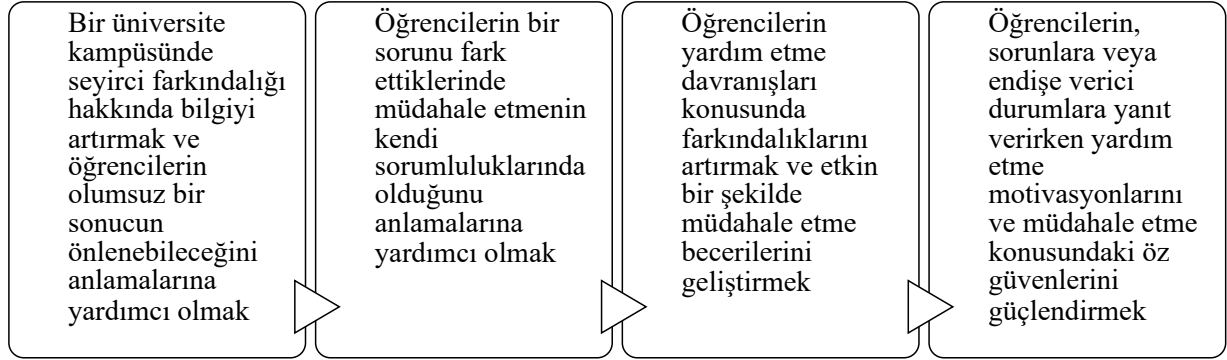
2.2.2. Seyirci Müdahalesi

Seyirci müdahale programları toplum üyelerini, şiddetin, özellikle cinsel şiddetin, uyarı işaretlerini tanımaları ve durum meydana geldiğinde onu önlemek veya engellemek için müdahale etmeleri konusunda özel olarak eğitmeyi amaçlayan müdahalelerdir. Bu müdahaleler, bireylere gerekli tutumları, özgüveni ve becerileri kazandırarak müdahale davranışını teşvik etmeyi hedeflemektedir (Banyard ve ark., 2004; 2005; Banyard ve Moynihan, 2011). Başlangıçta özellikle cinsel şiddetin önlenmesi için çeşitli seyirci müdahale programlarının oluşturulduğu ve bunların çoğunun üniversite veya kolejlerde uygulandığı görülmektedir (Flynn ve ark., 2025).

Üniversitelerde flört şiddetini önlemek için kanıta dayalı bir müdahale olan *Seyirci Müdahalesi*; “Şiddete tanık olduklarında güvenli bir şekilde müdahale etmek için gerekli becerilere ve öz yeterliliğe sahip ergenler veya genç yetişkinlere odaklanan bir girişim” olarak tanımlanmaktadır (Storer ve ark., 2016). Üniversite ortamında potansiyel olarak şiddete tanık olan ya da şiddetin yarattığı olumsuz durumlara tanıklık eden seyirciler, bireyin sınıf arkadaşı ya da kampüs içerisinde bulunan herhangi bir arkadaşı olabilir (Banyard ve ark., 2004). Seyirci müdahalesi, toplumun kişilerarası şiddet konularına karşı daha duyarlı olmalarına yardımcı

olmayı ve şiddete maruz kalan bireyleri desteklemek için müdahale etme becerilerini öğretmeyi amaçlamaktadır (Laughon ve ark., 2021; Park ve Kim, 2021; Peterson ve ark., 2018) (Şekil 2.2).

Şekil 2.2: Seyirci Müdahalesinin Amaçları (Banyard ve ark., 2011; Laughon ve ark., 2021; Park ve Kim, 2021)

Şiddeti önleme konusunda yenilikçi, proaktif ve kanıta dayalı olarak belirtilen seyirci müdahale programları temelde birincil önleme koruma stratejilerinden biri olmakla birlikte dayandığı felsefe ve teorik çerçeve kapsamında ikincil ve üçüncül önleme koruma stratejilerine de hizmet eden ortak bir müdahale olarak belirtilmektedir (Laughon ve ark., 2021; Park ve Kim, 2021; Peterson ve ark., 2018). Literatürde ilk örneklerden biri; New Hampshire Üniversitesi Önleme İnovasyonları Araştırma Merkezi'ndeki bir araştırmacı ekibi tarafından geliştirilen “Bringing in the Bystander” isimli programdır. Program, üç adet 90 dakikalık oturumdan oluşmakta; katılımcılara seyircilerin üstlenebileceği roller hakkında bilgi sunmakta ve öğrencilere uygun, etkili ve güvenli müdahale stratejilerini öğretmeyi amaçlamaktadır (Banyard ve Moynihan, 2011; Moynihan ve ark., 2011). Diğer bir program olan “Mentors in Violence Prevention”, öğrencilerin okullarda şiddeti ele almak üzere lider olmaları amacıyla tasarlanmıştır. Uygulanan bu programın öğrencilerin şiddet konusunda bilgi düzeyinin ve şiddeti önlemek için harekete geçme öz yeterliklerinin artmasına destek olduğu saptanmıştır. (Peterson ve ark., 2018).

Literatürde flört şiddetini önlemek için kullanılan çok sayıda Seyirci Müdahale Programı (Green Dot, Bringing in the Bystander®, Friends Helping Friends, SCREAM Theater, You the Man, R4Respect, CAFE, Step UP! vb.) bulunmaktadır (Debnam ve Mauer, 2019; Mujal ve ark., 2019; Wong ve ark., 2023). National Sexual Violence Resource Center

(NSVRC/Ulusal Cinsel Şiddet Kaynak Merkezi) internet sitesinde resmi olarak var olan seyirci müdahale programları ve uluslararası alanda hangi üniversite/okullarda bu programların resmi olarak kullanıldığı sıralanmaktadır (NSVRC, 2020).

Culture of Respect, yükseköğretim kurumlarında cinsel şiddetin önlenmesine yönelik kanıta dayalı, kuramsal temellere sahip ve bütüncül müdahale yaklaşımlarını destekleyen bir girişimdir. Kuruluş, kampüslerde güvenli ve kapsayıcı ortamlar yaratmak amacıyla etkili olduğu bilimsel olarak gösterilmiş programları tanıtmayı ve yaygınlaştırmayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda, literatürde yer alan programları kanıt düzeylerine göre listelemektedir (Culture of Respect, 2025). Özellikle deneysel veya yarı-deneysel tasarımlarla etkililiği gösterilmiş programlardan bazıları Tablo 2.1’de sunuldu.

Tablo 2.1: Kanıta Dayalı Seyirci Müdahale Programları (Culture of Respect, 2025)

Program Adı	Format	Hedef Kitle
Bringing in the Bystander®	-Yüz yüze atölye -Çevrimiçi Kurs	Lisans ve lisansüstü öğrenciler
Enhanced Assess, Acknowledge, Act (EAAA) Sexual Assault Resistance	Yüz yüze atölye	Lisans öğrencileri (Sadece kadın öğrenciler)
Green Dot	Yüz yüze atölye	-Lisans ve lisansüstü öğrenciler -Akademik Kadro ve İdari Personel
interACT	Yüz yüze (Etkileşimli tiyatro performansı)	Lisans öğrencileri
Know Your Power®	Farkındalık ve tanıtım kampanyaları	-Lisans ve lisansüstü öğrenciler -Akademik Kadro ve İdari Personel
The Men’s Program	Yüz yüze atölye	Lisans öğrencileri (Sadece erkek öğrenciler)
SCREAM Theater and SCREAM Athletes	-Yüz yüze atölye -Çevrimiçi Kurs	Öğrenci atletlere özel uyarlanmış versiyon mevcut

Son yıllarda yapılan çalışmalar gençlere uygulanan seyirci müdahale programlarının; (1) flört şiddeti hakkında bilgi (yaygınlık, tanımlar vb.); (2) flört şiddetine yönelik tutum (cinsiyetçi tutumlarda azalma, şiddetin bir sorun olarak inkâr edilmesinde azalma, müdahale etme güveninde artma, müdahale etme niyetinde artma, öğrencilerin şiddet karşısında harekete geçme öz-yeterliliğinde artma vb.) ve (3) davranış değişikliği (güvenli müdahalede bulunma,

şiddet uygulama oranının azalması vb.) alanlarında istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar ortaya koyduğunu saptanmıştır (Amar ve ark., 2015; Jouriles ve ark., 2018; Peterson ve ark., 2018). Seyirci müdahalesi ile ilgili yapılan nicel araştırmaların yanında nitel araştırmalarda; öğrencilerin flört şiddetinde akranlarına yardım etme konusundaki bilgilerinin arttığı ve kendi flört ilişkileri hakkında düşüncelerinin değiştiği saptanmıştır (Stojanov ve ark., 2021; Wong ve ark., 2019).

Seyirci müdahalesi ile ilgili yapılan çalışmalar gözden geçirildiğinde; araştırmacılar bu tarz müdahalelerin kanıt düzeyinin artması, sürdürülebilir olması ve sürekli güncellenebilir olması adına aşağıda yer alan öneriler de bulunmuştur (Amar et al., 2012; Amar et al., 2015; Laughon et al., 2021; Park & Kim, 2021; Peterson et al., 2018):

- Gençlerin maruz kaldığı flört şiddeti sorununun sadece ilgili taraflar arasındaki bir mesele olmadığı, tüm bireylerin birlikte çalışması gereken bir sosyal sorun olduğu anlayışının geliştirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle daha fazla örneklem grubuna sahip randomize kontrollü araştırmalarla programın etkinliği incelenmeye devam edilmelidir.
- Flört şiddetini önlemeye yönelik müdahalede bulunma davranışlarının gerçekten kullanıp kullanılmadığı ve sürdürülebilirliğini gösteren kanıtların sınırlı sayıda olması nedeniyle boylamsal araştırmaların planlanması gerekmektedir.
- Birden fazla üniversitenin dâhil edildiği ve randomizasyonun dikkate alındığı çok merkezli araştırmalar, daha yüksek kanıt düzeyine sahip sonuçlar elde edilmesini sağlayacaktır.
- Seyirci müdahalesi ile ilgili eğitimi görmüş üniversite öğrencilerinin bir süpervizyon eşliğinde birebir akranlarını eğittiği araştırmaların planlanması farkındalık programlarının sürdürülebilirliğinin sağlanması için önemlidir.
- Literatürde ağırlıklı olarak yakın çevreye ve arkadaşlara yardım etme becerilerine odaklanan araştırmaların, bundan sonraki süreçte yabancılara yönelik seyirci müdahale stratejilerine odaklanması, alandaki önemli bir boşluğun giderilmesine katkı sağlayacaktır.

- Seyirci müdahale stratejilerinin çok boyutlu doğası gereği birçok faktörden etkilenebileceği göz önüne alındığında, gerçekleştirilen araştırmalarda potansiyel moderatör ve arabulucu değişkenlerin belirlenip vurgulanması, geliştirilen programların etkililiğine ilişkin kanıt düzeyini güçlendirebilir.
- Şiddete yönelik seyirci müdahalesi programları ile şiddet oranının azaldığını gösteren ve suç işleme davranışları arasındaki ilişkiyi inceleyen kanıtlar yetersizdir.

Sonuç olarak, flört şiddetine tanık olan seyircilerin güvenli müdahalede bulunma konusunda bilgi ve beceri kazanması büyük önem taşımaktadır. Seyirci müdahale programları, etkili bir seyirci olmanın yollarını tartışmaya açarak, şiddete maruz kalan bireylere nasıl destek olunabileceğine dair katılımcılara sistematik bir çerçeve sunmaktadır. Bu tür eğitim programları, öğrencilerin kampüs topluluğu içinde kişilerarası şiddetin önlenmesinde bireysel sorumluluk taşıdıklarını fark etmelerini ve bu yönde aktif rol üstlenmelerini desteklemektedir (Amar ve ark., 2015; Banyard ve ark., 2019; Debnam ve Mauer, 2021; Finnie ve ark., 2022).

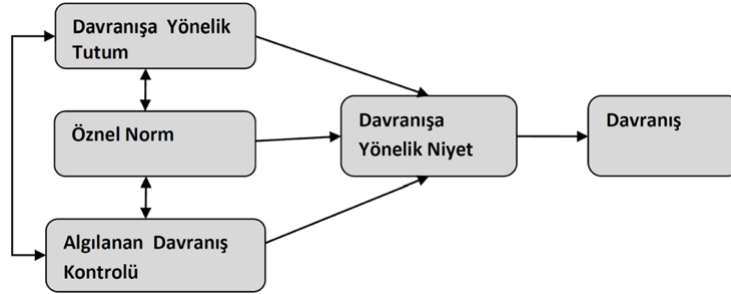
2.2.3. Seyirci Müdahalesinin Dayandığı Teori ve Modeller

Flört şiddetine yönelik tutum ve yardım etme davranışlarını değiştirmeyi doğrudan odak noktası alan seyirci müdahalesinin dayandığı birçok model ve teori bulunmaktadır (Banyard ve ark., 2004; Peterson ve ark., 2018). Özellikle seyirci müdahalesiyle ilgili olarak en sık bilinen model Latane ve Darley (1970) tarafından oluşturulan Karar Verme Modelidir. Latane ve Darley (1968) bireylerin acil bir duruma müdahale etmeye nasıl karar verdiklerine dair teorik bir çerçeve oluşturmuştur. Bireyler bir duruma müdahale etmeden önce üç durum gerçekleşmektedir: Olayı fark etmek, acil bir durum olarak yorumlamak ve duruma müdahalenin kendi sorumluluğunda olup olmadığına karar vermek. Daha sonra Latane ve Darley (1970), bir bireyin edilgenden aktif ya da duyarlı bir seyirciye (görgü tanığı) geçmesinden önce gerçekleşmesi gereken beş karar verme adımını ve Seyirci Davranış Modelini tanımlamıştır: (1) olayı fark etmek, (2) olayı bir sorun olarak yorumlamak, (3) kişisel sorumluluk üstlenmek, (4) nasıl yardım edeceğini bilmek ve (5) yardımı uygulamak.

Literatürde flört şiddetinde seyirci müdahalesini kullanan araştırmalarda en sık kullanılan teorilerden biri Planlı Davranış Teorisi'dir (Peterson ve ark., 2018; Wong ve ark., 2019). Planlı Davranış Teorisi; bireyde gerçekleşmesi beklenen hedef davranışı

destekleyebilecek veya davranıştan vazgeçirebilecek dış normların dikkate alınması gerektiği üzerine temellenmektedir (Şekil 2.3).

Şekil 2.3: Planlı Davranış Teorisi (Çetin ve Şentürk, 2016)

Planlı Davranış Teorisi; davranışsal inançlar, normatif inançlar ve kontrol inançları tarafından şekillenen davranışsal niyetler tarafından insan davranışının yönlendirildiğini varsaymaktadır (Ajzen, 2002). Belirli bir davranışın gerçekleştirilme olasılığı (örneğin, flört şiddetine tanıklık esnasında okul güvenliğe haber vermek gibi bir seyirci müdahale davranışı), bu davranış hakkındaki inançlardan ve sonucunda ne olacağından (Bu durumda müdahale yardımcı mı olur yoksa olumsuz sonuçlar mı doğurur?) etkilenmektedir. Davranışla ilgili daha büyük normların algılanması (Diğer arkadaşlarım flört şiddetine müdahalenin benim bir görevim olup olmadığı hakkında ne düşünüyor?) ise davranışsal niyete yani davranışı gerçekleştirmeye (okul güvenliğine haber vermek vb.) dönüşmektedir (Banyard ve ark., 2009). Hou ve ark. (2020) tarafından 2387 üniversite öğrencisi ile yapılan başka bir araştırmada; flört şiddetini önlemeye ilişkin davranış niyetinin %37,5'inin tutum, öznel norm ve algılanan davranışsal kontrol tarafından açıklandığı belirlenmiştir. Planlı Davranış Teorisi, bireylerin davranışlarını etkileyen motivasyonel faktörleri ve niyetleri açıklamada güçlü ve işlevsel bir kuramsal çerçeve sunmaktadır (Hou ve ark., 2020).

Literatürde seyirci müdahale programlarında en sık Seyirci Davranış Modeli'nin ve Planlı Davranış Teorisi'nin kullanıldığı görülmektedir. Bunun nedeni bu iki kuramın birbirini tamamlamasıdır. Seyirci Davranış Modeli "*nasıl fark eder ve karar veririz*" sorusunu yanıtlarken; Planlı Davranış Teorisi "*neden yaparız/yapmayız*" sorusunu yanıtlamaktadır (Casey ve ark., 207). Seyirci Davranış Modeli, müdahale sürecinin adımlarını, Planlı Davranış Teorisi ise, bu adımların davranışa dönüşmesini açıklamaktadır (Tablo 2.2). Bu nedenle, bu araştırmanın ikinci aşamasındaki geliştirilen seyirci müdahale programının dayandığı kuramsal yaklaşımları Seyirci Davranış Modeli ve Planlı Davranış Teorisi oluşturdu. Geliştirilen

programın oturum başlıkları ve dayandığı kuramsal yaklaşımlar Yöntem Bölümü Tablo 3.1’de sunuldu.

Tablo 2.2: Seyirci Davranış Modeli ve Planlı Davranış Teorisi (Casey ve ark., 2017)

Kuramsal Yapı	Tanım	Müdahaleyi Kolaylaştıran Etmenler	Müdahaleyi Engelleyen Etmenler
Olayı Sorun Olarak Yorumlamak	Bir durumun müdahale gerektiren bir sorun olarak algılanmasıyla ilişkili faktörler	-Şiddete maruz kalan birey üzerindeki olumsuz etki -Davranışın tekrarlayıcı olması - Şiddete maruz kalan bireyin savunmasız olması (Zorbalık) - Şiddete maruz kalan bireyin kadın olması -Fiziksel şiddetin varlığı	-Davranışın karşılıklı veya “özel bir mesele” olarak algılanması
Kişisel Sorumluluk Üstlenmek	Bireyin müdahaleden kişisel olarak sorumlu hissetmesi	-Ahlaki/etik sorumluluk duygusu -Kendini mağdurun yerine koyabilme (empati)	-“Benim sorunum değil” düşüncesi -“Bunu bir yetişkin çözmeli” algısı
Müdahaleye Yönelik Tutumlar (Davranışa Yönelik Tutumlar)	Müdahale davranışına ve olası sonuçlarına ilişkin inançlar	-Müdahalenin işe yarayacağına inanma -Müdahalenin öz saygıyı artırması	-Müdahalenin anlamsız olduğu düşüncesi -Kendi güvenliğinin riske gireceği algısı -Mağdurun güvenliğinin tehlikeye girebileceği algısı -“Her işe karışan”, “ispiyoncu” olarak görülme korkusu -Bir sonraki hedef olma veya başının derde girmesi kaygısı
Özel Normlar	Önemli kişilerin müdahaleye ilişkin beklentilerine dair algılar	-Ebeveynlerin doğru olanı yapmayı desteklemesi -Mağdurun müdahale isteyebileceği düşüncesi -Akranların ve okul personelinin desteği	-Ebeveynlerin güvenliği önceliklendirmesi -Mağdurun müdahale istemeyebileceği algısı -Akranların müdahaleyi onaylamaması -Çoğunluğun müdahaleye karşı olması

Öz Yeterlik	Müdahale	-Eğitimin yardımcı olacağı	-Ne yapılacağını
/Algılanan	davranışını	inancı	bilmemek
Davranışsal	gerçekleştirebilme	-Özgüven ve cesaret	-Tartışma ile istismarı
Kontrol	algısı	-Akran ve yetişkin desteği	ayırt edememe

2.2.4. Seyirci Müdahale Davranışları

Seyirciler bir olaya yönelik müdahalede bulunurken çeşitli davranışlarda bulunabilirler. Seyirci müdahale programlarında bu davranışlar genellikle beş ayrı kategoriye (5D) ayrılmaktadır: Dikkat dağıtmak, Dahil etmek, Delillendirmek, Destek sunmak ve Doğrudan müdahale etmek (Banyard ve ark., 2004; Banyard ve ark., 2009; McMahon ve ark., 2015; Moynihan ve ark., 2011).

Dikkat dağıtma, potansiyel olarak zarar görme riski olan bireyi olaydan uzaklaştırmak amacıyla durumun akışını değiştirmeye yönelik, doğrudan yüzleşmeyi içermeyen bir müdahale stratejisidir. Bu strateji içecek dökmek, mağduru başka bir yere çağırmak veya ortamın dikkatini farklı bir yöne çekmek gibi eylemleri kapsamaktadır. Bu tür müdahaleler, düşük riskli olmaları nedeniyle özellikle tercih edilebilmektedir. Üniversite öğrencileri seyirci olarak en sık bu stratejiyi kullandıklarını bildirmiştir (McMahon ve ark., 2015). Dahil etmek; durumu yetkili birine bildirmeyi (polisi, yurt görevlisi vb.) içerirken; delillendirmek olayı birey yerine kayıt altına almayı içermektedir. Destek sunmak, bir olaydan sonra mağdurlara duygusal destek, pratik yardım sağlama veya mağdurları kaynaklara yönlendirme ile ilişkilidir (Fry ve ark., 2013). Doğrudan müdahale, faili sözlü olarak uyarmayı ya da fiziksel olarak araya girerek duruma doğrudan müdahil olmayı içeren seyirci davranış türüdür. Araştırmalar seyircilerin flört şiddeti ve cinsel saldırı durumlarında bu tür yüksek riskli müdahalelerde bulunma olasılığının düşük olduğunu göstermektedir (McMahon ve ark., 2015).

2.3. Seyirci Müdahale Ölçekleri

Seyircilerin müdahalede bulunmaya yönelik davranış ve tutumlarını ölçmek, müdahaleye yönelik karar mekanizmalarını anlamak ve seyirci müdahale programlarını değerlendirmek amacıyla çeşitli ölçekler geliştirilmiştir (Mennicke ve ark., 2023; Park ve Ko, 2024). Seyirci müdahalesinin ölçülmesinde çoğu ölçek öz bildirim yöntemlerini kullanacak şekilde olayın bir sorun olarak yorumlanması, müdahale etme veya yardım etme isteği, seyirci

davranışında bulunup bulunmama ve kullanılan davranış türlerini değerlendirmektedir (Mennicke ve ark., 2023).

Planlı Davranış Teorisi, seyirci davranışıyla ilişkili olduğu kuramsal olarak öne sürülen diğer yapıları ölçmek amacıyla sıklıkla kullanılmaktadır. Planlı Davranış Teorisi, bireyin belirli bir davranışı gerçekleştirme niyetinin; tutumsal inançlar, algılanan davranışsal kontrol ve mevcut öznel normlardan nasıl etkilendiğini açıklamayı amaçlamaktadır. Bu yapılar, davranışın öncüllerini oluşturmakta; daha destekleyici tutumlar, bireyin harekete geçebilme kapasitesine ilişkin daha güçlü inançlar ve daha destekleyici bir bağlam algısı, müdahale etme niyetinin artmasına ve dolayısıyla gerçek davranışın ortaya çıkmasına katkı sağlamaktadır (Banyard ve Moynihan, 2011; Burn, 2009; McMahon ve ark., 2015). Seyirci müdahalesi bağlamında geliştirilen birçok ölçme aracı, bireylerin belirli bir seyirci davranışını gerçekleştirebilme becerilerine yönelik inançlarını (algılanan davranışsal kontrol) ve yardım davranışını sergilemeye yönelik istek ya da olasılıklarını (müdahale etme/yardım etme niyeti) değerlendirmeyi hedeflemektedir (McMahon ve ark., 2015).

Bir birey bir duruma müdahale edebileceğine karar verdiğinde, yardım etmeye yönelik bir niyet geliştirmesi beklenir. Bu aşama; öz güven, seyirci yeterliği, kişisel güvenliğe yönelik algılanan tehditler, müdahaleye ilişkin engeller ile yardım etmeye yönelik istek ve niyet gibi çeşitli tutumların değerlendirilmesini içermektedir (Banyard, 2008; Burn, 2009; Banyard ve ark., 2014). Müdahale edip etmeme kararında en önemli belirleyicilerden biri, seyirci ile olası mağdur arasındaki ilişkidir (Seo ve ark., 2022). Mağdur-seyirci etkileşimlerini inceleyen önceki çalışmalar, bireylerin mağduru tanımaları durumunda sorunu fark etme ve yardım etme olasılıklarının arttığını göstermektedir (Bennett ve ark., 2015; Bennett ve Banyard, 2016).

Seyirci müdahalesi bağlamında yardım etme niyetini değerlendiren çeşitli geçerli ve güvenilir ölçekler bulunmaktadır. Bu ölçeklerin bir kısmı yalnızca arkadaşlara yönelik yardım etme niyetini ölçerken, bazıları hem arkadaşlara hem de yabancılara yönelik yardım etme niyetini değerlendirmektedir. Söz konusu ölçekler; cinsel şiddet, flört şiddeti, kadına yönelik partner şiddeti ve ergenlik dönemindeki romantik ilişkilerde şiddet gibi farklı bağlamlara odaklanmaktadır (Mennicke ve ark., 2022; Park ve Ko, 2024).

Yardım etme niyetini değerlendirmede en yaygın kullanılan ölçme araçlarından biri Seyirci Tutum Ölçeği (Bystander Attitude Scale) olup, daha sonra Yardım Etme Niyeti Ölçeği (Bystander Intent to Help Scale) olarak adlandırılmış ve 51 maddeden oluşan bir yapı

kazanmıştır (Banyard ve ark., 2007; Banyard, 2008; Banyard ve Moynihan, 2014). Ölçek; yüksek riskli durumlarda müdahaleye istekli olma, mağdura başvuru sürecinde eşlik etme, şiddeti polis ya da diğer yetkili mercilere bildirme ve diğer proaktif davranışları değerlendirmeye yönelik maddeler içermektedir (Banyard ve ark., 2007; Banyard, 2008). Daha sonra, Banyard ve arkadaşları tarafından hem arkadaşlara hem de yabancılara yönelik yardım etme niyetini ölçen kısa form geliştirilmiştir (Banyard ve ark., 2014).

Seyirci müdahalesi değişime hazır olma ve öz yeterlilik ile yakından ilişkilidir. Müdahalede bulunmaya daha yüksek hazır olmanın ve öz yeterliliğin, müdahale etme olasılığının daha yüksek olmasıyla ve seyirci davranışlarının daha fazla kullanılmasıyla ilişkili olduğu öne sürülmektedir (Banyard ve ark., 2010; Banyard, 2011; McMahon ve ark., 2015). Öz yeterlilik, bazı ölçeklerde müdahale etme güveni veya seyirci etkililik düzeyi olarak da adlandırılmaktadır ve bu kavram Planlı Davranış Teorisi'nin algılanan davranış kontrolünün yapısıyla yakından ilişkilidir (Mennicke ve ark., 2023). Seyircilerin karşılaştıkları olaylarda müdahale etme konusunda kendilerine yeteri kadar güvenmedikleri görülmektedir. Bu durum bireylerin yeterince müdahale edebilme becerisine ve bilgisine sahip olmasıyla ilişkilidir. Literatürde seyircilerin müdahale etmeye yönelik güvenliklerini değerlendirmek için en sık Bystander Efficacy Scale (Seyirci Müdahalesi Etkililik Ölçeği) kullanılmaktadır (Banyard ve ark. 2005; Banyard ve ark. 2014).

Literatürde yardım etmeye yönelik niyeti, seyircilerin etkili müdahale etmeye yönelik öz yeterlikleri, algılanan akran normları, seyirci davranış türleri gibi seyirci müdahalesini değerlendirmeye yönelik geliştirilen ölçekler bulunmaktadır (Banyard, 2005; Banyard ve ark., 2014; McMahon ve ark., 2015; Mennicke ve ark., 2023). Ancak, bu ölçeklerin çoğu Amerika'da üniversite kampüslerinde karşılaşılan cinsel saldırı vakaları için geliştirilmiştir (Mennicke ve ark., 2023). Ülkemizde Sakallı danışmanlığında Türkel tarafından üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen tez çalışmasında, kadına yönelik şiddet olaylarına tanık olanlar için ölçekler geliştirilmiştir (Türkçelik Türkel, 2023). Geliştirilen ölçeklerin kadına yönelik şiddet senaryolarına ilişkin katılımcıların seyirci müdahale niyetlerini ölçtüğü görülmektedir. Bununla birlikte ülkemizde şiddete karşı seyirci müdahalesi ile ilgili tutum ve davranışları değerlendiren geçerli ve güvenilir değerlendirme araçlarının kısıtlı olduğu görülmektedir.

Planlı Davranış Teorisi temel alınarak, bu araştırmada geliştirilen programın seyirci müdahalesine yönelik etkililiğini değerlendirmek amacıyla, müdahaleye yönelik niyet,

algılanan davranışsal kontrol ve seyirci davranışlarını değerlendiren ölçekler tercih edilmiştir. Bu doğrultuda, Banyard ve arkadaşları (2014) tarafından geliştirilen Yardım Etmeye Niyet Ölçeği-Kısa Versiyon, Seyirci Müdahalesi Etkililik Ölçeği ve Seyirci Davranış Ölçeği (Arkadaş Formu) kullanılmıştır.

2.4. Flört Şiddeti, Seyirci Müdahalesi ve Hemşirelik

Sağlık alanında hizmet veren tüm profesyonellerin ve sağlık eğitimi veren eğitimcilerin, tüm bireylere empati ve dikkat ile yaklaşabilmesi için şiddet ve travma konusunda eğitilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Şiddete uğrayan bireye doğrudan bakım sağlamak ve şiddeti önlemeye odaklanan kaynakları savunmak hemşirelik bakımının sorumlulukları arasında yer almaktadır (Amar ve ark., 2012; Kerman ve Öztürk, 2022). Şiddete maruz kalan bireylerin ihtiyaç duyduğu bakımın sağlanması, sorunlarla etkili başa çıkabilmesi, sosyal destek sistemlerinin farkına varabilmesi ve onları harekete geçirebilmesi için danışmanlık yapmak gibi rolleri düşünüldüğünde, hemşirelere önemli sorumluluklar düşmektedir (Bahadır ve Öz, 2019; Özcan ve Kırcı, 2017). Nitekim YÖK Yeterlilikler Çerçevesi; Sağlık Temel Alanı Yeterlilikleri ve Hemşirelik Ulusal Çekirdek Eğitim Programı (HUÇEP) içerisinde şiddet yönetimi temel bir kazanım olarak vurgulanmaktadır (HUÇEP, 2022; Sağlık Bakanlığı, 2021). Hemşirelik lisans programlarında kadın sağlığı, halk sağlığı ya da seçmeli derslerde toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddet ile ilişkili konular işlenmekle birlikte bu konulara ayrılan süre birkaç saat ile sınırlı kalabilmektedir (Kısa ve Zeyneloğlu, 2019; Kısa ve ark., 2023).

Flört şiddeti, yalnızca üniversite gençliği arasında yaygın bir sorun değil, aynı zamanda yaşam boyu devam eden yakın partner şiddeti döngüsünün erken göstergelerinden biridir. Üniversite döneminde maruz kalınan flört şiddeti, yetişkinlikte yakın partner şiddetine maruz kalma ya da şiddet uygulama riskini anlamlı biçimde artırmaktadır (Maquibar ve ark., 2022; McLindon ve ark., 2022). Hemşirelik mesleği, yakın partner şiddeti ve flört şiddetiyle hem klinik uygulama hem de bireysel yaşam düzeyinde yoğun biçimde kesişmektedir. Birinci basamakta çalışan hemşireler, psikolojik ve fiziksel şiddete maruz kalan bireylerle sık karşılaştıklarını ve yakın partner şiddetinin tanınması ile yönlendirilmesinde önemli bir rol üstlendiklerini bildirmektedir (Maquibar ve ark., 2022). Hemşirelik öğrencilerinde flört şiddetinin ele alınmasının bir diğer nedeni, hemşirelik öğrencilerinin gelecekte şiddet mağdurlarıyla doğrudan temas edecek profesyoneller olmalarıdır. Flört şiddetinin yaygınlığı göz önüne alındığında, hemşireler hem mağdurlarla ilk temas noktası olma hem de kendi

yaşamlarında şiddete maruz kalma açısından yüksek risk grupları arasında yer almaktadır; nitekim hemşirelerde yaşam boyu yakın partner şiddeti oranı %45 olarak rapor edilmektedir (McLindon ve ark., 2022). Bu nedenle, hemşirelik eğitimi alan öğrencilerin flört şiddeti konusunda bilgi, farkındalık ve müdahale becerileriyle donatılması hem bireysel hem de mesleki sorumlulukları açısından büyük önem taşımaktadır (Kisa ve Zeyneloğlu, 2019; Kisa ve ark., 2023).

Hemşirelik bölümü öğrencilerinde flört şiddetinin ele alınması, toplum ruh sağlığı hizmetlerinde görev alacak öğrencilerde ve hemşirelerde şiddete müdahale etme konusunda olumlu tutumların geliştirilmesine yönelik planlanacak girişimlere katkı sağlamaktadır (Selçuk ve ark., 2018). Hemşirelik öğrencilerinin konu ile alakalı bilgi düzeylerinin yüksek olduğunu belirten araştırmalar olduğu gibi (Er ve ark., 2022; Gandhi ve ark., 2018; Gorman ve ark., 2016), öğrencilerin şiddet içeren davranışlar hakkında bilgi eksikliği yaşadığını ya da şiddet ile ilgili konuşmaktan rahatsızlık duyduklarını saptayan araştırmalar da mevcuttur (Beccaria ve ark., 2013; Kerman ve Öztürk, 2022; Rigol-Cuadra ve ark., 2015). Literatürdeki araştırmalarda, hemşirelik lisans programlarında flört şiddeti ile ilgili bilgi, beceri ve eğitimin geliştirilmesine ihtiyaç olduğunu bildirmiştir (Kisa ve Zeyneloğlu, 2019). Ayrıca, kampüs içinde şiddetin önlenmesinde her öğrencinin bir sorumluluğu olduğunu kabul etmek çok önemlidir (Amar ve ark., 2012).

Küresel ölçekte hemşirelik eğitiminin temel hedeflerinden biri, BM 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları gibi evrensel eylem çağrılarına yanıt verebilecek biçimde yapılandırılmış eğitim programları aracılığıyla, mevcut ve gelecekteki gereksinimlere yanıt verebilecek nitelikte sağlık profesyonelleri yetiştirmektir (BMT, 2024; Stănesu-Yadav ve Lillekroken, 2023). Bu kapsamda, sağlık çalışanlarının şiddet vakaları söz konusu olduğunda genç bireylerin güvenliğini sağlayabilmeleri için temel becerilere sahip olmaları beklenmektedir (Decker ve ark., 2016). Bu bağlamda, geleceğin sağlık profesyonelleri arasında yer alan hemşirelik öğrencilerinin şiddete tanıklık ettiklerinde ne yapacaklarına ilişkin bilgi, beceri ve tutum geliştirmeleri kritik bir öneme sahiptir (Barroso-Corroto ve ark., 2022). Ruh sağlığı hemşirelerinin de şiddete ilişkin toplum normlarını dönüştürmeyi hedefleyen önleme programlarında seyirci müdahale eğitimine dayalı ilkelere yer verebilecekleri belirtilmektedir (Amar ve ark., 2012; Kerman ve Öztürk, 2022).

2.5. Araştırmanın Gerekçesi

Seyirci müdahalelerine ilişkin yürütülen bir sistematik derlemede, alandaki çalışmaların büyük bir bölümünün Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekleştirilmiş olmasının, elde edilen bulguların farklı kültürel bağlamlara genellenebilirliğini sınırlandırabileceği vurgulanmaktadır (Mainwaring ve ark., 2023). Özellikle toplumsal cinsiyet rolleri, ilişki normları ve şiddete yönelik tutumların kültürler arasında farklılık göstermesi nedeniyle seyirci müdahale programlarının kültürel bağlama duyarlı biçimde geliştirilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir. Ataerkil değerlerin daha belirgin olduğu toplumlarda, flört şiddetinin “özel alan” olarak görülmesi, “ilişki içinde olan ilişki içinde kalır” anlayışı ve müdahalenin ilişkiye zarar vereceği yönündeki inançlar, seyirci müdahalesini zorlaştıran önemli kültürel engeller arasında yer alabilir.

Türkiye’de seyirci müdahalesine yönelik çalışmaların sınırlı sayıda olduğu ve daha çok akran zorbalığı bağlamında ele alındığı görülmektedir. Bu kapsamda, ortaokul öğrencilerine yönelik akran zorbalığına karşı geliştirilen seyirci müdahale temelli bir psiko-eğitim programı bulunmaktadır (Demirbaş ve Öztemel, 2020). Benzer şekilde, Yıldız danışmanlığında Çelik tarafından yürütülen bir tez çalışmasında, ortaokul öğrencilerinde akran zorbalığına seyirci olan ergenlerin müdahale davranışlarının yordayıcıları incelenmiştir (Çelik ve Yıldız, 2022). Ancak bu çalışmaların, gelişimsel dönem ve şiddet türü açısından flört şiddetinden farklı bir bağlamda yürütüldüğü görülmektedir.

Uluslararası literatürde flört şiddetine karşı geliştirilen birçok seyirci müdahale programı bulurken, ülkemizde bu programların sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Toplu-Demirtaş ve Aracı-İyiyaydın (2025) tarafından yapılan bir araştırmada; psikolojik danışman adaylarına yönelik olarak geliştirilen ve seyirci kalmak yerine müdahaleyi teşvik etmeyi amaçlayan “eğiticinin eğitimi” temelli bir önleme programının bilgi, tutum ve algılar üzerindeki etkisi deneysel olarak test edilmiştir. Bulgular, programın flört şiddetine ilişkin farkındalık ve müdahale yönelimlerini güçlendirdiğini ortaya koymuştur (Toplu-Demirtaş ve Aracı-İyiyaydın, 2025). Ülkemizde ise üniversite öğrencileri için geliştirilen flört şiddetine karşı seyirci müdahale programına rastlanmamıştır.

Flört şiddetinin üniversite öğrencileri arasında yaygınlığına ilişkin bulgular, bu yaş grubuna yönelik önleyici müdahalelerin önemini ortaya koymaktadır. Üniversite dönemi, romantik ilişkilerin yoğunlaştığı, bireylerin ilişki normlarını ve sınırlarını şekillendirdiği kritik

bir gelişimsel dönemdir. Bu dönemde flört şiddetine tanıklık eden bireylerin önemli bir kısmının arkadaş çevresi içinde yer aldığı ve müdahale etme potansiyeline sahip olduğu bilinmektedir. Özellikle sağlık alanında öğrenim gören öğrenciler ve hemşireler, mesleki rolleri gereği şiddete maruz kalan bireylerle doğrudan temas eden gruplar arasında yer almakta; bu durum, seyirci müdahalesine ilişkin bilgi, tutum ve becerilerin güçlendirilmesini daha da önemli hale getirmektedir.

Literatürde dijital flört şiddetine yönelik seyirci müdahale programlarının da oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Oysa dijital iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla birlikte, flört şiddeti çevrim içi ortamlarda da farklı biçimlerde ortaya çıkmakta ve seyircilerin bu ortamlarda nasıl güvenli müdahalede bulunacaklarına ilişkin rehberlik ihtiyacı artmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı'nın 12. Kalkınma Planı'nda gençlerin dijital ortamlardaki risklere karşı bilgilendirilmesinin öncelikli hedefler arasında yer alması, bu alanda geliştirilecek müdahale programlarının politika belgeleriyle de uyumlu olduğunu göstermektedir (TBMM, 2023).

Uluslararası literatürde, flört şiddetini önlemeye yönelik çok sayıda seyirci müdahale programı geliştirilmiş olmasına rağmen, Türkiye'de üniversite öğrencilerine yönelik yapılandırılmış ve kültürel bağlama uyarlanmış bir programa rastlanmamıştır. Bunun yanı sıra, Türkiye'de flört şiddeti bağlamında seyirci müdahalesine yönelik tutum ve davranışları değerlendiren geçerli ve güvenilir ölçme araçlarının sayıca sınırlı olması hem araştırma hem de müdahale programlarının etkililiğinin değerlendirilmesini güçleştirmektedir. Bu bağlamda, araştırmanın ilk aşamasında; Seyirci Müdahalesi Etkililik Ölçeği, Yardım Etmeye Niyet Ölçeği – Kısa Versiyon ve Seyirci Davranış Ölçeği (Arkadaş Formu) isimli, seyirci müdahalesi tutum ve davranışlarını değerlendiren ölçeklerin Türkçeye uyarlanması ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi amaçlandı. İkinci aşamada ise, ülke bağlamındaki politika, prosedür ve kültürel faktörler göz önünde bulundurularak, üniversite öğrencilerine yönelik özgün bir seyirci müdahale programının geliştirilmesi ve bu programın etkinliğinin değerlendirilmesi hedeflendi.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Amacı ve Tasarımı

Bu araştırmanın ilk aşaması Seyirci Müdahalesi Etkililik Ölçeği, Yardım Etmeye Niyet Ölçeği-Kısa Versiyon, Seyirci Davranışı Ölçeği (Arkadaş Formu) olmak üzere üç adet ölçeğin geçerlik ve güvenirliklerini değerlendirmek amacıyla metodolojik tasarımda gerçekleştirildi. Araştırmanın ikinci aşaması hemşirelik öğrencilerinde flört şiddetine karşı geliştirilen seyirci müdahalesi programının etkinliğini değerlendirmek amacıyla randomize kontrol gruplu ve tekrarlayan ölçümlü (ön test, son test, izlem testi) deneysel araştırma tasarımda gerçekleştirildi.

3.2. Araştırmanın Soruları

Araştırmanın ilk aşamasına ait sorular aşağıda yer almaktadır:

1. Seyirci Müdahalesi Etkililik Ölçeği geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı mıdır?
2. Yardım Etmeye Niyet Ölçeği-Kısa Versiyon geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı mıdır?
3. Seyirci Davranışı Ölçeği (Arkadaş Formu) geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı mıdır?

3.3. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın ikinci aşamasına ait hipotezler aşağıda yer almaktadır:

H1: Sessizliği Bozmak: Flört Şiddetine Karşı Seyirci Müdahale Programı'na katılan öğrencilerin seyirci müdahalesi etkililik düzeyi artar.

- **H1.1:** Programa katılan öğrencilerin seyirci müdahalesi etkililik düzeyi program sonrası ve izlem testinde artar.
- **H1.2:** Programa katılan öğrencilerin kontrol grubuna göre, seyirci müdahalesi etkililik düzeyi program sonrası ve izlem testinde artar.

H2: Sessizliği Bozmak: Flört Şiddetine Karşı Seyirci Müdahale Programı'na katılan öğrencilerin yardım etmeye niyet düzeyi artar.

- **H2.1:** Programa katılan öğrencilerin yardım etmeye niyet düzeyi program sonrası ve izlem testinde artar.
- **H2.2:** Programa katılan öğrencilerin kontrol grubuna göre, yardım etmeye niyet düzeyi program sonrası ve izlem testinde artar.

H3: Sessizliği Bozmak: Flört Şiddetine Karşı Seyirci Müdahale Programı'na katılan öğrencilerin programdan iki ay sonra değerdendirilen seyirci davranış düzeyleri artar.

- **H3.1:** Programa katılan öğrencilerin, program öncesine kıyasla programdan iki ay sonra seyirci davranış düzeyleri artar.
- **H3.2:** Programa katılan öğrencilerin, programdan iki ay sonraki seyirci davranış düzeyleri kontrol grubuna kıyasla daha yüksektir.

3.4. Araştırmanın Değışkenleri

Bu araştırmanın bağımsız değışkeni, Flört Şiddetine Yönelik Seyirci Müdahale Programı müdahalesidir. Bağımlı değışkenleri ise seyirci müdahalesi etkililik düzeyi, yardım etmeye niyet düzeyi ve seyirci davranış düzeyidir.

3.5. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, İstanbul'da bir devlet üniversitesinin hemşirelik fakültesinde eğitim gören Türkçe Program 2. sınıf öğrencileri (N=230) oluşturdu. 2024-2025 eğitim öğretim yılı güz dönemi 1. Sınıf öğrencileri için İstanbul'a ve fakülteye uyumum gerçekleştiği bir dönemdir. 3. ve 4. Sınıf müfredatındaki derslerin (Sosyal Sorumluluk Bilinci, Kişilerarası Şiddet ve Yönetimi, Ruh Sağlığı ve Psikiyatri Hemşireliği vb.) öğrencilerin iletişim, kendini ifade etme, şiddet farkındalığı ve girişkenlik gibi konularda gelişimini sağlayarak seyirci müdahalesi ile ilgili bilgi, tutum ve davranışları etkileyebileceği düşünöldüğünden 2. sınıf öğrencileri evren olarak belirlendi.

Araştırmanın örneklemi G*Power 3.1.9.2 programı kullanılarak güç analizi ile hesaplandı. Örneklem büyüklüğü hesaplamasında literatürdeki benzer bir çalışmada bildirilen

veriler kullanıldı (Rothman ve ark., 2018). Araştırmanın temsil etme yeteneği $\beta=0.80$ ve $\alpha=0.05$ olacak şekilde (etki büyüklüğü: 0,6), güç analizi sonucu 40 müdahale, 40 kontrol grubu toplam 80 örneklem hesaplandı.

Araştırmaya dahil edilme kriterleri;

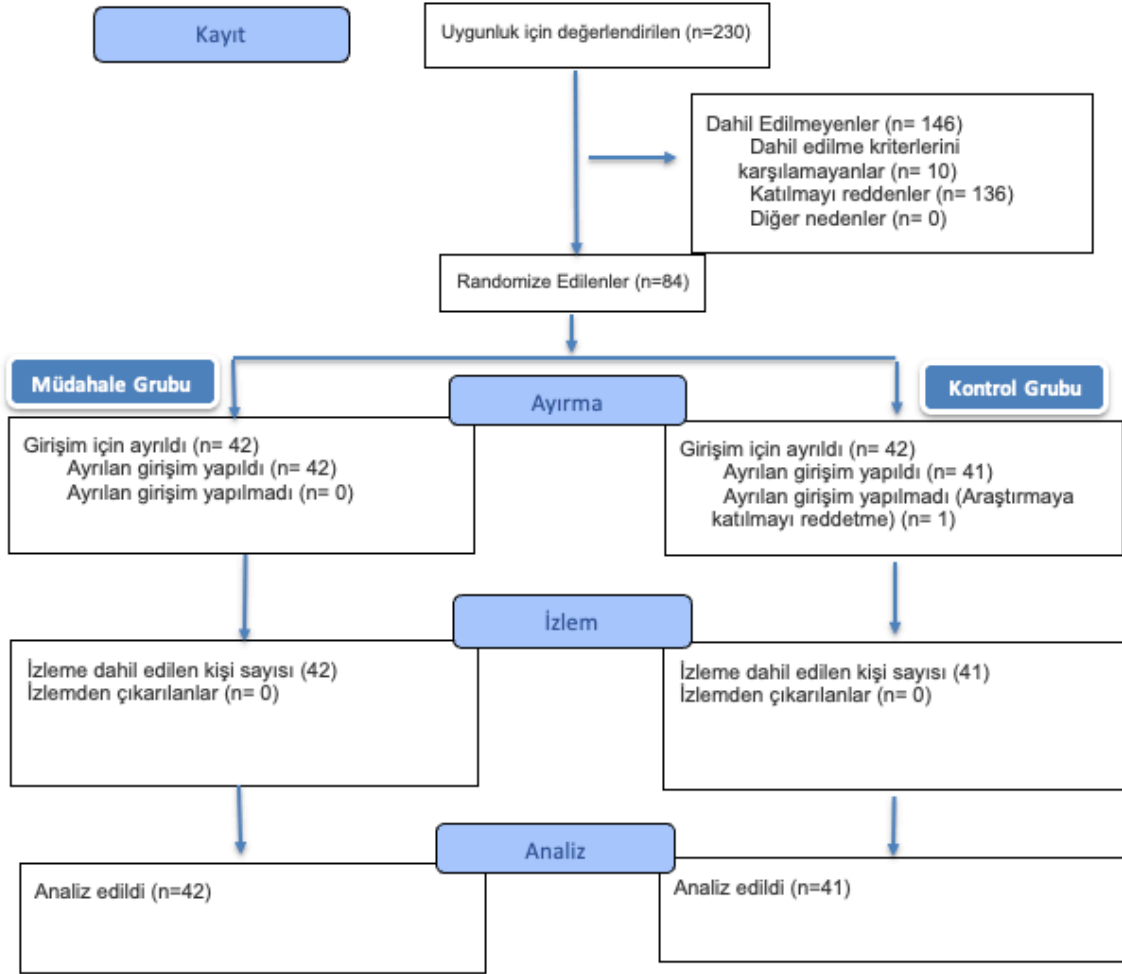
- 2024-2025 akademik yılı içerisinde İstanbul’da bir devlet üniversitesinin hemşirelik fakültesinde aktif öğrenci kaydının olmasıdır.

Araştırmadan dışlanma kriterleri;

- 2024-2025 akademik yıl içerisinde üniversitenin hemşirelik fakültesinde aktif öğrenci kaydının olmaması (Kayıt dondurma, kayıt silme, yatay geçiş ile başka bir kuruma gitme veya farklı bir bölüme geçiş yapma vb. sebepler ile),
- Tanı almış bir ruhsal hastalığa (örneğin, majör depresyon, travma sonrası stres bozukluğu vb.) sahip olması ve/veya düzenli psikiyatrik tedavi görmesi,
- Flört şiddetini önleme ve/veya seyirci müdahalesi ile ilgili seminer/çalıştay/grup çalışması/konferans/kongre/seminer/eğitim vb. katılmış olmasıdır.

Araştırmaya dahil edilme kriterlerini karşılayan 230 öğrenciden 136’sı araştırmaya katılmayı reddetti, 10 öğrenci araştırmanın alınma kriterlerini karşılamadı. Böylelikle, araştırmanın örneklemi 84 öğrenci oluşturdu. Araştırmaya katılmayı kabul eden öğrencilerin bir listesi oluşturuldu ve katılımcı listesine bağımsız bir gözlemci tarafından numara verildi. Müdahale ve kontrol grupları bağımsız bir istatistik uzmanı tarafından randomizasyon yöntemi ile (R 3.6.3 programı) iki gruba ayrıldı. Başlangıçta müdahale grubunu 42 öğrenci ve kontrol grubunu 42 öğrenci oluşturdu. Ancak kontrol grubunda bir öğrencinin araştırmadan çekilmesi nedeniyle, müdahale grubu 42 öğrenci, kontrol 41 öğrenci olacak şekilde çalışma sonlandırıldı (Şekil 3.1). Araştırmaya katılan müdahale ve kontrol grubunun tanıtıcı özelliklerinin dağılımı incelendiğinde; öğrencilerin yaş ortalamasının $19,99 \pm 1,15$ ve %80’inin kadın olduğu, %71’nin daha önce bir flört yaşadığı; flört yaşayanların %61’inin ilişkisinin 1 yıldan daha az sürdüğü saptandı. Örneklem tanıtıcı özellikleri Bulgular altında Tablo 4.1’de sunuldu.

Şekil 3.1: CONSORT 2025 Akış Diyagramı

3.6. Randomizasyon ve Körleme

Randomize kontrollü araştırmalarda olası yanlılık risklerinin değerlendirilmesi gerekmektedir. İç ve dış yanlılığı değerlendirmek için araştırma CONSORT (Consolidated Standards of Reporting Trials- CONSORT) kılavuzuna uygun olarak yürütüldü ve raporlandırıldı (Hopewell ve ark., 2025). Araştırma randomize kontrollü bir çalışma olduğu için “clinicaltrial” numarası alındı (Number: NCT06178016). Seçim yanlılığı riskine yönelik oluşturulan katılımcı listesine bağımsız bir gözlemci tarafından numara verildi ve bağımsız bir istatistikçi tarafından müdahale ve kontrol grubuna atandı. Oluşturulan randomizasyon listesi araştırmacı ve katılımcılardan gizlendi. Araştırmacı çalışma başlayana kadar atama sürecinde kimin müdahale kimin kontrol grubunda olduğunu bilmedi. Katılımcılar araştırma tamamlanana kadar hangi grupta yer aldığını bilmedi.

Araştırmanın doğası gereği araştırmacı körlemesi yapılamadı. Bununla birlikte, araştırmacının herhangi bir ders verme ve notlandırma sorumluluğu bulunmamakta olup, öğrencilerle çıkar çatışması bulunmamaktadır. Değerlendirmenin körlenmesi amacıyla; veri girişi bağımsız bir araştırmacı tarafından körlemeyi koruyacak (müdahale ve kontrol grubunun hangisi olduğunun bilinmemesi) şekilde yapıldı. Araştırma verileri bağımsız bir istatistik uzmanı tarafından analiz edildi. Araştırmanın deneysel aşaması tamamlandıktan ve tüm ölçümler alındıktan sonra, etik sorumluluk gereği kontrol grubunda yer alan katılımcılara da Sessizliği Bozmak: Flört Şiddetine Karşı Seyirci Müdahale Programı uygulandı.

3.7. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplama araçları olarak; Bireysel Bilgi Formu, Seyirci Müdahalesi Etkililik Ölçeği, Yardım Etmeye Niyet Ölçeği-Kısa Versiyon, Seyirci Davranışı Ölçeği (Arkadaş Formu) ve Program Süreç Değerlendirme Formu kullanıldı.

3.7.1. Bireysel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan bireylerin tanıtıcı özelliklerini belirlemeye yönelik toplam 11 sorudan oluşan form, araştırmacılar tarafından ilgili literatür taraması sonucu geliştirilmiştir (Amar ve ark., 2015; Peterson ve ark., 2018; Rothman ve ark., 2018; Wong ve ark., 2023). Bu form kapsamında sosyodemografik özellik olarak yaş ve cinsiyet soruldu. Flört deneyimine ilişkin ise; mevcut flört ilişkisinin varlığı, toplam flört sayısı, flört şiddetine maruz kalma ve tanık olma durumu, flört şiddetine tanık olundu ise yardım etme durumu ve daha önce flört şiddeti/seyirci müdahalesi ile ilgili herhangi bir etkinliğe katılma durumu soruldu (EK 1).

3.7.2. Seyirci Müdahalesi Etkililik Ölçeği

Seyirci müdahale yeterliğini değerlendirmek için kullanılan ölçek Banyard ve arkadaşları (2005) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek katılımcıların çeşitli seyirci davranışlarını gerçekleştirmesine dair güvenini değerlendiren 18 ifade içermektedir. Katılımcılardan, ilgili davranışları gerçekleştirme konusundaki güvenini 0 (yapamam) ile 100 (kesinlikle yaparım) arasında değişen bir ölçekte derecelendirmesi beklenmektedir. Tüm maddelerin ortalaması alınarak hesaplama yapılmaktadır ve daha yüksek puanlar daha fazla güveni göstermektedir (Banyard, 2005, 2008, 2014; Prevention Innovations Research Center, 2015). Banyard ve arkadaşları (2014) tarafından yapılan çalışmada ölçeğin Cronbach alfa değeri 0,93 olarak saptanmıştır. Bu araştırmanın ilk aşamasında ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması

yapıldı. Seyirci Müdahalesi Etkililik Ölçeği bu araştırmada seyirci davranışı göstermeye yönelik güveni ölçmek için kullanılmış olup, müdahale ve kontrol grubu öğrencilerine programdan önce, programdan sonra ve programın tamamlanmasında 2 ay sonra uygulandı (EK 2).

Ölçeğin dil geçerliği: Ölçeğin dil geçerliliğini sağlamak amacıyla Türkçe 'ye uyarlama çalışması dört dil uzmanı tarafından gerçekleştirildi. Birbirinden bağımsız ve her iki dili bilen 2 çevirmen tarafından orijinal ölçek Türkçeye çevrildi. Türkçe 'ye çevrilen ölçeğin geri çevirisi, her iki dili bilen farklı iki çevirmen tarafından gerçekleştirilerek aradaki tutarlılık araştırmacılar değerlendirildi. Ölçek, orijinal ölçeği geliştiren yazara gönderilerek nihai değişiklikler tamamlandı.

Ölçeğin kapsam geçerliği: Türkçe' ye çevirisi yapılan ölçeğin kapsam geçerliği ve Türk kültürüne uygunluğu için konu ile ilgili (ruh ve psikiyatri hemşireliği, psikoloji, psikolojik danışmanlık ve rehberlik vb.) çalışan akademisyenlerden oluşan 10 uzmanın görüşüne sunuldu. Ölçeğin kapsam geçerliği Davis Tekniği kullanılarak yapıldı. Bu teknikte uzmanlar, her bir maddeyi uygunluk ve anlaşılabilirlik açısından dört dereceli bir ölçek üzerinden puanlamaktadır (*1 = madde uygun değil, 2 = madde ciddi olarak gözden geçirilmeli, 3 = madde hafifçe gözden geçirilmeli ve 4 = madde uygun*). Maddeye ilişkin kapsam geçerlik indeksi (KGİ) 3 ve 4 puan veren uzmanların sayısının toplam uzman sayısına bölünmesiyle hesaplanmaktadır. KGİ'nin 0,80 ve üzerinde olması, maddenin kabul edilebilir olduğunu; bu değer altında olması ise maddenin yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini göstermektedir (Davis, 1992). Bu araştırmada KGİ değeri 0,97 olarak belirlendi.

Veri toplama süreci: Araştırmanın evrenini İstanbul'da bir devlet üniversitesinin hemşirelik fakültesinde eğitim gören 2., 3. ve 4. sınıf hemşirelik öğrencileri; örneklemini ise alınma ölçütlerini karşılayan 264 öğrenci oluşturdu. Araştırmanın yürütüldüğü kurumda sınıflar A ve B olmak üzere iki ayrı grupta yürütülmektedir. Araştırmanın örneklemini A grubu öğrencileri oluşturdu. Araştırma verileri 2023-2024 eğitim öğretim yılı güz döneminde toplandı. Ölçeğin test-tekrar test uygulaması iki hafta sonra 66 öğrenci ile gerçekleştirildi.

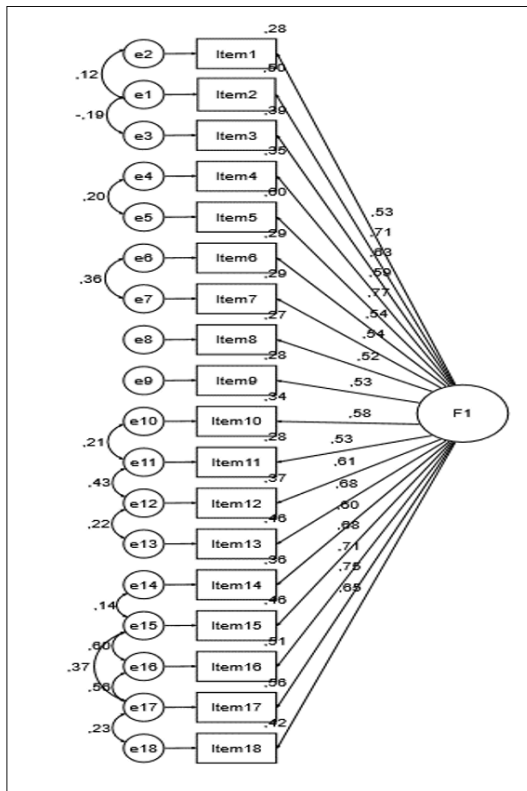
Ölçek geçerliği:

- Seyirci Müdahalesi Etkililik Ölçeğinin yapı geçerliğini değerlendirmek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi (DFA) uygulanmıştır. DFA sonucunda elde edilen uyum

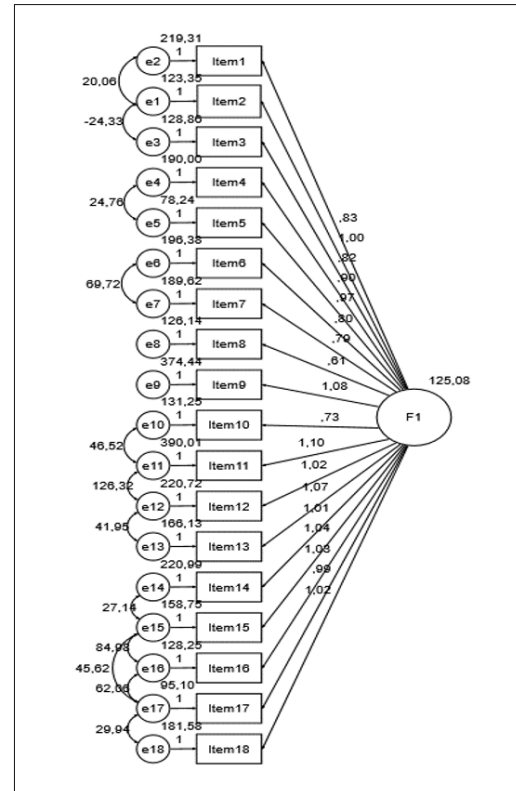
indeksleri incelendiğinde, kurulan modelin veriye iyi ve kabul edilebilir düzeyde uyum sağladığı belirlendi. Ki-kare/değer serbestlik derecesi oranının (CMIN/DF; *chi-square/degree of freedom* = 1,88) 2'nin altında olması, modelin iyi uyum gösterdiğine işaret etmektedir. Yaklaşık hataların ortalama karekökü (RMSEA; *Root Mean Square Error of Approximation* = 0,058) ve standartlaştırılmış artık karekök ortalaması (SRMR; *Standardized Root Mean Square Residual* = 0,045) değerlerinin kabul edilebilir sınırlar içerisinde olduğu saptandı.

- Karşılaştırmalı uyum indeksleri incelendiğinde, karşılaştırmalı uyum indeksi (CFI; *Comparative Fit Index* = 0,95), iyilik uyum indeksi (GFI; *Goodness of Fit Index* = 0,91), normlandırılmış uyum indeksi (NFI; *Normed Fit Index* = 0,91), normlandırılmamış uyum indeksi (NNFI/TLI; *Non-Normed Fit Index/Tucker–Lewis Index* = 0,94) ve göreceli uyum indeksi (RFI; *Relative Fit Index* = 0,88) değerlerinin kabul edilebilir uyum ölçütlerini karşıladığı görüldü. Ölçekte yer alan maddelerin standartlaştırılmış faktör yüklerinin 0,52 ile 0,78 arasında değiştiği ve tüm yol katsayılarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlendi ($p < 0,001$) (Şekil 3.2).

Şekil 3.2: Seyirci Müdahalesi Etkililik Ölçeği DFA Ölçüm Modeli ve Faktör Yükleri

Şekil A. Standartlaştırılmış yol katsayıları

Şekil B. Standartlaştırılmamış yol katsayıları

Ölçek güvenirliği:

- Ölçeğin toplam puanı için cronbach's alpha güvenirlik katsayısı $\alpha=0,917$ olarak hesaplandı. Ölçek maddelerinden herhangi birinin çıkarılması halinde, ölçek toplam puanı için hesaplanan iç tutarlılık değerinin geçilmediği görüldü. Ölçeğin 18 maddesinin düzeltilmiş madde-toplam puan korelasyon katsayılarının $r=0,507$ ile $r=0,740$ arasında değiştiği belirlendi.
- Ölçeğin test-tekrar test güvenirliği için Intraclass correlation coefficient (ICC- Sınıf İçi Korelasyon Katsayısı) ve Inter-item correlation (IIC- maddelerarası korelasyonlar değerleri) incelendi. Ölçek test puan ortalaması $80,54 \pm 12.11$, tekrar test puan ortalaması ise $79,47 \pm 11.18$ olduğu saptandı. Test ve tekrar test arasındaki ilişki incelendiğinde, ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı yüksek derecede pozitif yönlü bir ilişki varlığı olduğu saptandı [ICC=0,891(0,823-0,933), $\alpha=0,892$ ve IIC=0,808; $p<0,001$]. Bağımlı gruplar için t-testi sonuçları, ölçek test ve tekrar test puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığını gösterdi ($t=1,198$; $p=0,235$; $p>0,05$). Bu bulgudan ölçeğin zamana göre değişmezlik özelliği olduğu belirlendi.

3.7.3. Yardım Etmeye Niyet Ölçeği -Kısa Versiyon

Katılımcıların çeşitli yardım etme davranışlarında bulunma olasılığını veya istekliliğini değerlendiren ölçek Banyard ve arkadaşları (2008) tarafından Bystander Attitude Scale olarak geliştirilmiş daha sonra Intent to Help Scale olarak revize edilmiştir (Banyard ve ark., 2014). Seyirci davranışı teorilerine göre, yardıma muhtaç kişiyle kurulan ilişki yardım etmede önemli bir faktör olmaktadır. Bu nedenle ölçekte *tanıdığınız kişiler* ve *tanımadığınız kişiler* olmak üzere yardımcı olma niyetiyle ayrı ama paralel maddeler oluşturulmuştur. Ölçekte Arkadaşlara Yardım Etmeye Niyet ve Yabancılar Yardım Etmeye Niyet olmak üzere iki ayrı alt boyut bulunmaktadır.

Arkadaşlara Yardım Etmeye Niyet alt boyutu 10 maddeden oluşmaktadır. Yabancılar Yardım Etmeye Niyet alt boyutu ise 8 maddeden oluşmaktadır. Katılımcılardan, davranışları gerçekleştirme olasılıklarını 5'li Likert tipi bir ölçek kullanarak derecelendirmeleri (1 = hiç olası değil, 5 = çok olası) beklenmektedir. Ölçek maddelere verilen cevapların ortalaması alınarak hesaplanmaktadır. Yüksek puanlar, bireyin yardım etme davranışında bulunma olasılığının fazla olduğunu göstermektedir. (Banyard ve ark., 2010, 2014; Prevention Innovations Research

Center, 2015). Ölçeğin Cronbach alfa değeri 0.93 şeklinde saptanmıştır (Banyard ve ark., 2014). Bu araştırmanın ilk aşamasında ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması yapıldı. Yardım Etmeye Niyet Ölçeği-Kısa Versiyon bu çalışmada arkadaşlara ve yabancılara olmak üzere yardım etmeye yönelik niyet düzeylerinin belirlenmesinde kullanılmış olup, müdahale ve kontrol grubu öğrencilerine programdan önce, program sonra ve programın tamamlanmasında 2 ay sonra uygulandı (EK 3).

Ölçeğin dil geçerliği: Ölçeğin dil geçerliliğini sağlamak amacıyla Türkçe ‘ye uyarlama çalışması dört dil uzmanı tarafından gerçekleştirildi. Birbirinden bağımsız ve her iki dili bilen 2 çevirmen tarafından orijinal ölçek Türkçeye çevrildi. Türkçe ‘ye çevrilen ölçeğin geri çevirisi, her iki dili bilen farklı iki çevirmen tarafından gerçekleştirilerek aradaki tutarlılık araştırmacılar değerlendirildi. Ölçek, orijinal ölçeği geliştiren yazara gönderilerek nihai değişiklikler tamamlandı.

Ölçeğin kapsam geçerliği: Türkçe ‘ye çevirisi yapılan ölçeğin kapsam geçerliği ve Türk kültürüne uygunluğu için konu ile ilgili (ruh ve psikiyatri hemşireliği, psikoloji, psikolojik danışmanlık ve rehberlik vb.) çalışan akademisyenlerden oluşan 10 uzmanın görüşüne sunuldu. Ölçeğin kapsam geçerliği, KGİ ile analiz edildi ve on uzmanın değerlendirmeleri sonucunda ölçüm aracının KGİ değeri 0,97 olarak belirlendi.

Veri toplama süreci: Araştırmanın evrenini İstanbul’da bir devlet üniversitesinin hemşirelik fakültesinde eğitim gören 2., 3. ve 4. sınıf hemşirelik öğrencileri; örneklemini ise alınma ölçütlerini karşılayan 195 öğrenci oluşturdu. Araştırmanın yürütüldüğü kurumda sınıflar A ve B olmak üzere iki ayrı grupta yürütülmektedir. Araştırmanın örneklemini B grubu öğrencileri oluşturdu. Araştırma verileri 2023-2024 eğitim öğretim yılı güz döneminde toplandı. Ölçeğin test-tekrar test uygulaması iki hafta sonra 49 öğrenci ile gerçekleştirildi.

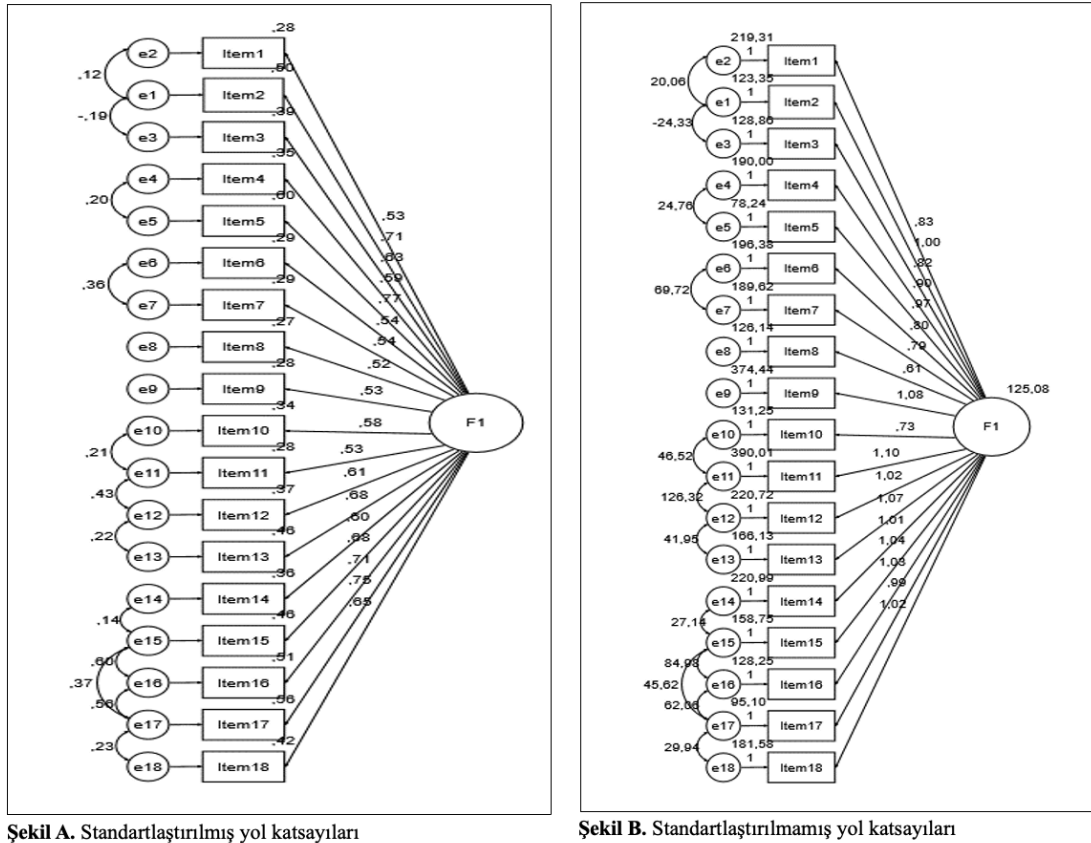
Ölçek geçerliği:

- DFA sonuçları, ölçeğin arkadaşlara yardım etmeye niyet ve yabancılara yardım etmeye niyet olmak üzere iki faktörlü yapısının bu çalışma örnekleminde doğrulandığını gösterdi. Elde edilen uyum indeksleri incelendiğinde, modelin veriye iyi ve kabul edilebilir düzeyde uyum sağladığı belirlendi. Ki-kare/değer serbestlik derecesi oranının (CMIN/DF=1,71) 2’nin altında olması, modelin iyi uyum gösterdiğine işaret etmektedir. Yaklaşık hataların ortalama karekökü (RMSEA=0,060) ve

standartlaştırılmış ortalama hataların karekökü (SRMR=0,069) değerlerinin kabul edilebilir sınırlar içerisinde olduğu saptandı.

- Karşılaştırmalı uyum indeksleri incelendiğinde, karşılaştırmalı uyum indeksi (CFI=0,95), iyilik uyum indeksi (GFI=0,90), normlandırılmış uyum indeksi (NFI=0,90), normlandırılmamış uyum indeksi (NNFI/TLI=0,94) ve görel uyum indeksi (RFI=0,87) değerlerinin kabul edilebilir uyum ölçütlerini karşıladığı görüldü. Ölçekte yer alan maddelerin standartlaştırılmış faktör yüklerinin 0,48 ile 0,88 arasında değiştiği ve tüm yol katsayılarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlendi ($p<0,001$). Bu bulgular, Yardım Etmeye Niyet Ölçeği – Kısa Versiyonun ölçmek istediği yapıyı yeterli düzeyde temsil ettiğini ve ölçeğin yapı geçerliğinin sağlandığını göstermektedir (Şekil 3.3).

Şekil 3.3: Yardım Etmeye Niyet Ölçeği-Kısa Versiyon DFA Ölçüm Modeli ve Faktör Yükleri

Ölçek güvenilirliği:

- Ölçeğin toplam puanı için cronbach's alpha güvenirlik katsayısı $\alpha=0,905$ olarak hesaplandı. Arkadaşlara Yardım Etmeye Niyet alt boyutu için cronbach's alpha

güvenirlik katsayısı $\alpha=0,858$ olarak; Yabancılarla Yardım Etmeye Niyet alt boyutu için cronbach's alpha güvenirlik katsayısı $\alpha=0,919$ olarak belirlendi. Ölçek maddelerinden herhangi birinin çıkarılması halinde, ölçek toplam puanı için hesaplanan iç tutarlılık değerinin geçilmediği görüldü. Ölçeğin düzeltilmiş madde-toplam puan korelasyon katsayılarının $r=0,369$ ile $r=0,721$ arasında değiştiği belirlendi.

- Ölçeğin test-tekrar test güvenirliği için ICC ve IIC incelendi. Ölçek test puan ortalaması $70,00 \pm 10.29$, tekrar test puan ortalaması ise $70,02 \pm 8.4$ olduğu saptandı. Test ve tekrar test arasındaki ilişki incelendiğinde, ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı yüksek derecede pozitif yönlü bir ilişki varlığı olduğu saptandı [ICC=0,923(0,864-0,957), $\alpha=0,922$ ve IIC=0,871; $p<0,001$]. Bağımlı gruplar için t-testi sonuçları, ölçek test ve tekrar test puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığını gösterdi ($t=0,023$; $p=0,978$; $p>0,05$). Bu bulgudan ölçeğin zamana göre değişmezlik özelliği olduğu belirlendi.

3.7.4. Seyirci Davranış Ölçeği (Arkadaş Formu)

Katılımcıların son 2 ayda gösterdikleri seyirci davranışlarını belirlemek için kullanılan ölçek Banyard ve arkadaşları (2005) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek ilişki istismarı sürecinde aktif seyirci davranışlarını tanımlayan 44 maddeden ve 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek her bir maddenin kaç kez gerçekleştirildiğini değil, yalnızca farklı seyirci davranış türlerinin gerçekleşme durumunu değerlendirmektedir. Katılımcılardan her bir maddeyi gerçekleştirme durumları için “0 (hayır)”, “1 (evet)” ve “K (Karşılaşmadım)” şeklinde işaretleme yapmaları beklenmektedir. Değerlendirmede her hayır işareti 0 puan her evet işareti 1 puan olacak şekilde hesaplanmakta ve verilen cevapların ortalaması alınmaktadır. Bireyin “karşılaşmadığını” söylediği maddeler puanlamaya dahil edilmemektedir. Yüksek puanlar, daha fazla kişinin bildirdiği seyirci davranış türlerini göstermektedir. Ölçeğin Cronbach alfa değeri 0.971 şeklinde saptanmıştır (Banyard, 2005, 2014; Cascardi ver ark., 2021). Bu araştırmanın ilk aşamasında ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması yapıldı. Seyirci Davranış Ölçeği, bireylerin **son iki ay içinde** sergiledikleri seyirci davranışlarını değerlendirmektedir. Bu nedenle ölçek hem müdahale hem kontrol grubuna, programın hemen ardından değil, program öncesi ve iki ay sonra uygulandı (EK 4).

Ölçeğin dil geçerliği: Ölçeğin dil geçerliliğini sağlamak amacıyla Türkçe’ye uyarlama çalışması dört dil uzmanı tarafından gerçekleştirildi. Birbirinden bağımsız ve her iki dili bilen

2 çevirmen tarafından orijinal ölçek Türkçeye çevrildi. Türkçe'ye çevrilen ölçeğin geri çevirisi, her iki dili bilen farklı iki çevirmen tarafından gerçekleştirilerek aradaki tutarlılık araştırmacılar değerlendirildi. Ölçek, orijinal ölçeği geliştiren yazara gönderilerek nihai değişiklikler tamamlandı.

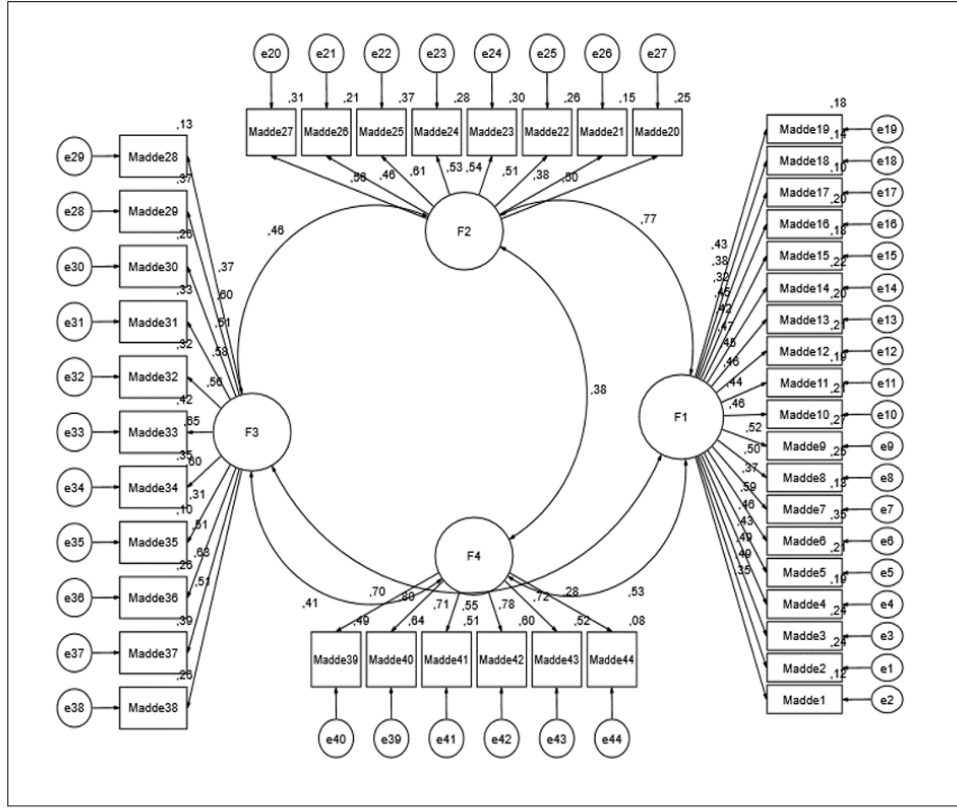
Ölçeğin kapsam geçerliği: Türkçe'ye çevirisi yapılan ölçeğin kapsam geçerliği ve Türk kültürüne uygunluğu için konu ile ilgili (ruh ve psikiyatri hemşireliği, psikoloji, psikolojik danışmanlık ve rehberlik vb.) çalışan akademisyenlerden oluşan 10 uzmanın görüşüne sunuldu. Ölçeğin kapsam geçerliği, KGİ ile analiz edildi ve on uzmanın değerlendirmeleri sonucunda ölçüm aracının KGİ değeri 0,98 olarak belirlendi.

Veri toplama süreci: Araştırmanın evrenini İstanbul'da bir devlet üniversitesinin sağlık bilimleri fakültesi hemşirelik bölümünde eğitim gören 1., 2., 3. ve 4. sınıf hemşirelik öğrencileri; örneklemi ise alınma ölçütlerini karşılayan 450 öğrenci oluşturdu. Araştırma verileri 2023-2024 eğitim öğretim yılı bahar döneminde toplandı.

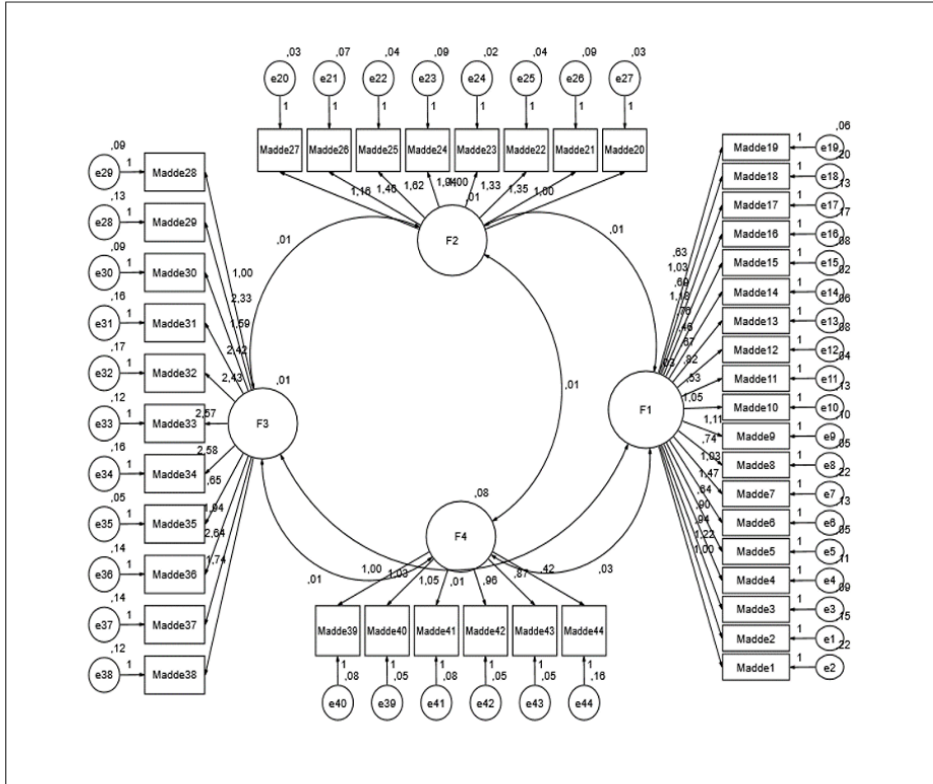
Ölçek geçerliği:

- DFA sonuçları, ölçeğin Riskli Durumlar, Kaynaklara Erişim, Proaktif Davranış ve Parti (Eğlence) Güvenliği olmak üzere dört faktörlü yapısının bu çalışma örnekleminde doğrulandığını gösterdi. Model uyumuna ilişkin istatistikler incelendiğinde, ki-kare/değer serbestlik derecesi oranının (CMIN/DF= 2,85) 3'ün altında olması, modelin kabul edilebilir uyum düzeyinde olduğunu göstermektedir. Yaklaşık hataların ortalama karekökü (RMSEA=0,064) ve standartlaştırılmış artık karekök ortalaması (SRMR=0,069) değerlerinin kabul edilebilir sınırlar içerisinde olduğu saptandı.
- Karşılaştırmalı uyum indeksleri incelendiğinde, karşılaştırmalı uyum indeksi (CFI=0,98), normlandırılmış uyum indeksi (NFI=0,97), normlandırılmamış uyum indeksi (NNFI/TLI=0,94), iyilik uyum indeksi (GFI=0,98) ve göreceli uyum indeksi (RFI=0,93) değerlerinin iyi ve kabul edilebilir uyum ölçütlerini karşıladığı görüldü. Ölçekte yer alan maddelerin standartlaştırılmış faktör yüklerinin 0,28 ile 0,79 arasında değiştiği ve tüm yol katsayılarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlendi ($p<0,001$). Bu bulgular, Seyirci Davranışı Ölçeği'nin üniversite öğrencilerinin seyirci davranışlarını çok boyutlu bir yapı içinde yeterli düzeyde temsil ettiğini ve ölçeğin yapı geçerliğinin sağlandığını göstermektedir (Şekil 3.4).

Şekil 3.4: Seyirci Davranış Ölçeği (Arkadaş Formu) DFA Ölçüm Modeli ve Faktör Yükleri

Şekil A. Standartlaştırılmış yol katsayıları

Şekil B. Standartlaştırılmamış yol katsayıları

- Ölçeğin yakınsak ölçek geçerliğini sınamak üzere Yardım Etmeye Niyet Ölçeği-Kısa Versiyon uygulandı. İki ölçeğin toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki varlığı saptandı ($r=0,513$; $p<0,001$).

Ölçek güvenirliği:

- Ölçeğin toplam puanı için cronbach's alpha güvenirlik katsayısı $\alpha=0,899$ olarak hesaplandı. Riskli Durumlar alt boyutu için cronbach's alpha güvenirlik katsayısı $\alpha=0,813$ olarak; Kaynaklara Erişim alt boyutu için cronbach's alpha güvenirlik katsayısı $\alpha=0,715$ olarak; Proaktif Davranış alt boyutu için cronbach's alpha güvenirlik katsayısı $\alpha=0,814$ olarak ve Parti (Eğlence) Güvenliği alt boyutu için cronbach's alpha güvenirlik katsayısı $\alpha=0,813$ olarak belirlendi.
- Ölçek maddelerinden herhangi birinin çıkarılması halinde, ölçek toplam puanı için hesaplanan iç tutarlılık değerinin geçilmediği görüldü. Ölçeğin düzeltilmiş madde-toplam puan korelasyon katsayılarının $r=0,313$ ile $r=0,504$ arasında değiştiği belirlendi.

3.7.5. Program Süreç Değerlendirme Formu

Programın katılımcılar için ne kadar etkili ve faydalı olduğuna yönelik geliştirilen formda 10 kapalı uçlu ve 1 açık uçlu soru bulunmaktadır. Bu kapsamda program içeriğinin amaca uygunluğu, program süresinin uygunluğu, program içeriğindeki yöntem ve tekniklerin uygunluğu, gibi programın yeni bilgi ve beceriler kazanmaya yönelik katkıları ve beklentilerin karşılanması değerlendirilmekte ve görüş ve öneriler alınmaktadır (EK 5).

3.8. Veri Toplama Süreci

3.8.1. Ön Hazırlık

3.8.1.1. Sessizliği Bozmak: Flört Şiddetine Karşı Seyirci Müdahale Program İçeriğinin Oluşturulması

Araştırmacılar, programın uygulanacağı üniversitenin kurumsal olanakları ve öğrenci profili ile kültürel bağlamımızı dikkate alarak kapsamlı bir literatür taraması yapmış; kanıta dayalı önceki araştırmalar ve mevcut rehberlerden yararlanarak üniversite öğrencilerine yönelik beş oturumdan oluşan bir müdahale programı geliştirdi (Amar ve ark., 2012; Amar ve ark., 2015; Banyard ve ark., 2004; Borsky ve ark., 2016; Fenton ve ark., 2018; Moynihan ve ark., 2011; Peterson ve ark., 2018). Programın kuramsal çerçevesini Seyirci Davranış Modeli ile Planlı Davranış Teorisi oluşturdu. Laughon ve arkadaşları (2021) yaptıkları çalışmada; seyirci

müdahale programlarının duyarlı ifşa yanıtı (şiddete maruz kalan bireyi yargılamadan, suçlamadan ve empatik biçimde dinleme), kaynak yönlendirmesi (resmi destek hizmetlerine güvenli yönlendirme) ve güvenlik planı oluşturma gibi temel bileşenlere değinmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu nedenle programda empatik dinleme ve iletişim ile kurum içi yardım mekanizmaları hakkında bilgilendirme ve öğrencilerin kendi seyirci güvenlik planını oluşturmaya yönelik uygulamalar yer aldı. Bu bilgilere ait kısa hatırlatmaların yer aldığı bir broşür hazırlandı. Geliştirilen program için bu alanda çalışan uzmanlardan görüş alındı ve ana örneklemin içinde dahil olmayan 10 öğrenci için tek oturumluk bir pilot uygulama yapıldı. Uzman görüşleri ve pilot uygulama sonrası nihai değişiklikler yapılarak programın son hali oluşturuldu (EK 10).

Programın dayandığı teorik çerçeveye uygun olarak programda yer alan konuların ve oturum amaçlarının yer aldığı bilgiler Tablo 3.1’de yer almaktadır. Oturumlarında seyirci müdahale stratejilerini etkili öğrenebilmek ve sorumluluk duygusunu geliştirilebilmek adına video klipler, grup tartışması ve rol-play gibi aktif öğrenme yöntemleri kullanıldı (Şekil 3.5). Geliştirilen programda; literatürde var olan programlardan farklı olarak dijital şiddete yönelik seyirci müdahale davranışları ve güvenli müdahale edilemediğinde yaşanan travmatik deneyime dair öz bakım uygulamaları da eğitimin içeriğine dahil edildi.

Şekil 3.5: Programdan Görseller

3.8.1.2. Beliren Yetişkinlikte Flört Şiddeti Eğitim İçeriğinin Hazırlanması

Araştırmada kontrol grubuna uygulanacak olan Beliren Yetişkinlikte Flört Şiddeti eğitim içeriği önceki araştırmalar ve rehberler dikkate alınarak araştırmacılar tarafından tek oturumluk olacak şekilde oluşturuldu (Peterson ve ark., 2018). Oturumun içeriğini flört şiddeti ve türleri, flört şiddetinin nedenleri, flört şiddeti ile ilgili mitler ve şiddet döngüsü, flört şiddetinin sonuçları ve önleme konuları oluşturdu (EK 11).

3.8.2. Araştırmanın Uygulanması

3.8.2.1. Programın Uygulanması

- Araştırmada müdahale grubu için hazırlanan Sessizliği Bozmak: Flört Şiddetine Karşı Seyirci Müdahalesi Programı bir günlük atölye şeklinde (10.00-17.00) uygulandı. Her oturum yaklaşık 60-90 dakika sürdü. Atölye İstanbul’da yer alan bir hemşirelik fakültesinde yer alan bir derslikte yürütüldü. Bilgi bulaşını en aza indirmek için ilk oturumda grup ve mahremiyet kuralları belirtildi, bu konuda yazılı bir bilgilendirme broşürü dağıtıldı ve gizliliğin korunması adına öğrencilerden Bilgilendirilmiş Onam doğrultusunda imza alındı. Grup içi haberleşmeyi daha kolay sağlamak için bir mesajlaşma grubu oluşturuldu, öğrencilere bu sürecin “Kişisel Verilerin Korunması Kanunu” doğrultusunda gerçekleşeceği bilgisi verildi. Atölye sırasında öğrencilere atölye içeriğini özetleyen bir broşür dağıtıldı (EK 12). Atölyeden önce ve sonra veri toplama araçları uygulandı.
- Araştırmada kontrol grubu için hazırlanan tek oturumluk “Beliren Yetişkinlikte Flört Şiddeti” eğitimi müdahale grubuyla paralel zamanda (aynı hafta içinde) uygulandı. Eğitim 90 dakika sürdü. Eğitimden önce ve sonra veri toplama araçları uygulandı.

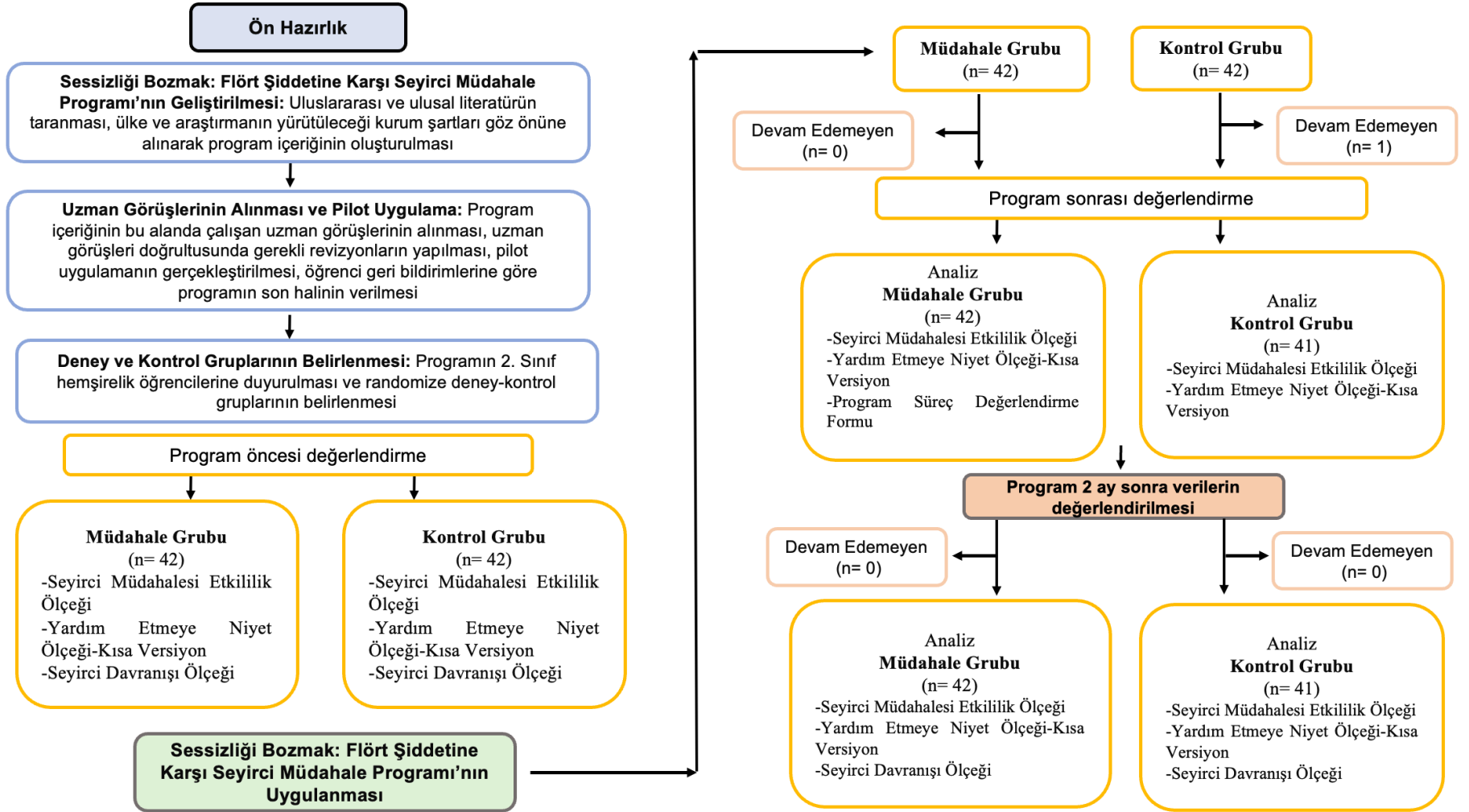
3.8.2.2. İzlem Aşaması

- Müdahale ve kontrol grubundaki öğrencilere programını tamamlanmasından iki ay sonra Seyirci Müdahalesi Etkililik Ölçeği, Yardım Etmeye Niyet Ölçeği-Kısa Versiyon izlem ölçümü kapsamında uygulandı.
- Seyirci Davranışı Ölçeği (Arkadaş Formu) ise, bireylerin son iki ay içinde sergiledikleri davranışları değerlendirdiğinden, bu ölçek programdan iki ay sonra, diğer ölçeklerin izlem ölçüm zamanı ile eş zamanlı olarak uygulandı.
- Müdahale ve kontrol gruplarında katılımcı kaybı olmadı. Araştırmanın akış diyagramı Şekil 3.6’da verildi.

Tablo 3.1: Program Konu Başlıkları ve Hedefleri

Oturum	Konu Başlığı	Öğrenim Hedefleri	Teorik Çerçeve
1	-Tanışma ve Eğitim Programının İçeriğini Paylaşma -Ön test verilerinin toplanması	- Katılımcıların grubun amaçlarını ve kurallarını benimsemesi - Katılımcıların program sürecindeki sorumluluklarını açıklayabilmesi	-
2	Flört Şiddeti, Risk Faktörleri ve Sonuçları	- Katılımcıların flört şiddetini ve türlerini tanımlayabilmesi - Katılımcıların flört şiddetine yönelik doğru bilinen yanlışları ve mitleri ifade etmesi - Katılımcıların flört şiddetine yönelik yardım etmede acil olan durumları açıklayabilmesi	- Karar Verme Modeli - Olayı fark etmek - Olayı bir sorun olarak yorumlamak - Kişisel Sorumluluk Üstlenmek - Planlı Davranış Teorisi - Davranışa yönelik tutum
3	Flört Şiddetine Yönelik Seyirci Müdahalesi ve Yardım Etmeye Yönelik Engeller	- Katılımcıların seyirci müdahalesinin ne olduğunu açıklayabilmesi - Katılımcıların flört şiddetine yönelik seyirci davranışının önemini ifade etmesi - Katılımcıların flört şiddetine yönelik seyirci davranışının önündeki engelleri tanımlayabilmesi	- Karar Verme Modeli - Kişisel Sorumluluk Üstlenmek - Nasıl yardım edileceğini bilmek - Planlı Davranış Teorisi - Öznel normlar
4	Flört Şiddetine Yönelik Seyirci Müdahalesi Stratejileri	- Katılımcıların flört şiddetine tanık olduğunda uygulayabileceği seyirci davranışlarını açıklayabilmesi - Katılımcıların seyirci davranışlarına yönelik bilgi ve beceri kazanması - Katılımcıların dijital ortamda seyirci davranışı ile ilgili bilgi ve beceri kazanması	- Karar Verme Modeli - Nasıl yardım edileceğini bilmek - Yardıma uygulamak - Planlı Davranış Teorisi - Algılanan Davranışın Kontrolü
5	Flört Şiddetine Tanık Olan Seyirciler için Öz Bakım ve Programın Değerlendirilmesi -Son test verilerinin toplanması	Flört şiddetine tanıklık eden bireylerin güvenli müdahalede bulunamadığı durumlarda başa çıkma yollarını ifade etmesi	-

Şekil 3.6: Araştırmanın Akış Diyagramı

3.9. Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmadan elde edilen veriler SPSS paket programı (Statistical Package for Social Science) ile değerlendirildi. Araştırmanın nicel verileri değerlendirilirken öncelikle tanımlayıcı istatistiksel metotlardan (sayı, yüzdelik dağılım, ortalama, vb.) yararlanıldı. Değişkenlerin normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro Wilk testleri değerlendirildi. Müdahale ve kontrol gruplarının zaman içindeki (ön test, ara test, son test) değişimlerini ve gruplar arasındaki farklılıkları incelemek amacıyla tekrarlı ölçümler için iki yönlü varyans analizi (Repeated Measures ANOVA) uygulandı. Bu analiz kapsamında, grup etkisi (müdahale-kontrol), zaman etkisi (ölçüm zamanları) ve grup*zaman etkileşimi istatistiksel olarak test edildi. Anlamlı bulunan temel etkiler ve etkileşimler için farkın hangi ölçümler arasında olduğunu belirlemek amacıyla Bonferroni düzeltmeli çoklu karşılaştırmalar yapılmıştır. Tekrarlı ölçümler için iki yönlü varyans analizinde etki büyüklüğü göstergesi olarak etki büyüklüğü (eta kare, η^2) değeri kullanıldı. Eta kare, bağımlı değişkendeki toplam varyansın ne kadarının bağımsız değişken ya da etkileşim etkisi tarafından açıklandığını gösteren bir ölçüdür. Bulgular, F istatistiği, anlamlılık düzeyi (p değeri) ve η^2 ile raporlandı. Cohen (1992) tarafından önerilen sınıflamaya göre, eta kare değerinin 0,01 düzeyinde olması küçük, 0,06 düzeyinde olması orta ve 0,14 ve üzerinde olması büyük etki olarak yorumlanmaktadır. Genel anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak alındı. Tekrarlı ölçümler için yapılan çoklu karşılaştırmalarda, birden fazla istatistiksel test uygulanması Tip I hata olasılığını artırabilmektedir. Bu nedenle, hata olasılığını kontrol altına almak amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulandı. Üç ölçüm zamanı (ön test, son test, izlem) arasındaki ikili karşılaştırmalar dikkate alınarak, genel anlamlılık düzeyi olan 0,05 değeri karşılaştırma sayısına bölünmüş ve $p < 0,0166$ değeri istatistiksel anlamlılık eşiği olarak kabul edildi. Ayrıca ölçeklerin güvenirlik durumlarını incelemek için Cronbach's alpha değeri incelendi.

3.10. Etik Konular

- Araştırma İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan etik onay (12.03.2024-941179) alındı.
- Araştırmanın yapılacağı kurumdan kurum izni (10.01.2024-884242) alındı.
- Araştırmada kullanılan ölçeklerin geçerlik ve güvenirlik analizlerinin yapılması ve araştırmada kullanılması için yazarlardan izin elektronik ortamda alındı (EK 8).

- Araştırmaya katılan her birey, veri toplamaya başlamadan önce araştırma hakkında bilgilendirildi. Müdahale ve kontrol grubunun “Aydınlatılmış Onam Formu” doğrultusunda onamları alındı (EK 9).
- Seyirci Müdahalesi Etkililik Ölçeği’nin geçerlik ve güvenirlik çalışması için İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu’ndan etik onay (11.05.2023-685783) ve araştırmanın yapılacağı kurumdan kurum izni (3.09.2023-781250) alındı.
- Yardım Etmeye Niyet Ölçeği-Kısa Versiyon’un geçerlik ve güvenirlik çalışması için İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu’ndan etik onay (13.06.2023-711521) ve araştırmanın yapılacağı kurumdan kurum izni (3.09.2023-781250) alındı.
- Seyirci Davranışı Ölçeği (Arkadaş Formu)’nin geçerlik ve güvenirlik çalışması için İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu’ndan etik onay (10.11.2023-834441) ve araştırmanın yapılacağı kurumdan kurum izni (13.12.2023-860217) alındı.

3.11. Araştırmanın Güçlü Yönleri ve Sınırlılıkları

Araştırmanın güçlü yönleri aşağıda yer almaktadır:

- Ülkemizde üniversite öğrencileri için flört şiddetine karşı geliştirilen seyirci müdahale programının etkinliğinin değerlendirildiği ilk araştırmalardan biri olması, sonuçların hem ulusal hem de uluslararası literatüre katkı sağlamaktadır.
- Müdahale ve kontrol gruplarının homojen yapıda olması, gruplar arası karşılaştırmaların iç geçerliliğini güçlendirmiştir.
- Programın tamamlanmasının ardından izlem ölçümlerinin yapılmış olması, müdahalenin sürdürülebilir etkilerinin değerlendirilmesine olanak tanımıştır.
- Araştırmanın ilk aşamasında kullanılan seyirci tutum ve davranış ölçeklerine ilişkin geçerlik ve güvenirlik analizlerinin yapılması, ölçüm araçlarının bilimsel niteliğini ve bulguların güvenilirliğini artırmıştır.

- Öğrencilere yalnızca yüz yüze durumlarda değil, sanal ortamlarda ortaya çıkan risklere karşı da etkili ve güvenli müdahale becerileri kazanması adına programda dijital flört şiddetine yönelik çevrimiçi müdahale stratejileri ile ilgili ayrı bir oturum planlanmıştır.
- Öğrencilerin psikolojik dayanıklılığını artırmak adına seyircilerin yardım edemediği durumlarda öz-bakım becerilerini destekleyen bir oturum programa dahil edilmiştir.

Araştırmanın sınırlılıkları aşağıda yer almaktadır:

- Araştırmanın İstanbul'da bir devlet üniversitesinde kayıtlı hemşirelik öğrencileri ile yürütülmesi, bulguların farklı üniversite ve bölümlere genellenebilirliğini sınırlandırabilir.
- Öğrencilerin aynı eğitim-öğretim döneminde yer alması, katılımcılar arasında birbirinden etkilenme ve bilgi bulaşı olasılığını artırmış olabilir.
- Hemşirelik öğrencilerinin mesleki rollerinin doğası gereği yardım etmeye daha yatkın olmaları, seyirci müdahalesine ilişkin bulguları etkilemiş olabilir.
- Araştırma verilerinin öz bildirim yoluyla toplanması, flört şiddetinin tabu niteliği ve özellikle dijital flört istismarının tanımlanmasındaki güçlüklerle birleştiğinde, katılımcıların maruz kalma ve tanık olma deneyimlerini eksik veya hatalı bildirme olasılığını artırabilir.
- Eğitime katılan öğrencilerin başlangıçta şiddete yönelik mitleri daha düşük düzeyde kabul eden veya yardım etmeye daha istekli bireyler olma olasılığı, seçim yanlılığına yol açarak eğitimin etkisinin olduğundan daha güçlü görünmesine neden olmuş olabilir.

4. BULGULAR

4.1. Müdahale ve Kontrol Gruplarının Tanıtıcı Özellikleri

Araştırmaya katılan müdahale ve kontrol grubunun tanıtıcı özelliklerinin dağılımı incelendiğinde; öğrencilerin yaş ortalamasının $19,99 \pm 1,15$ ve %80'inin kadın olduğu, %71'nin daha önce bir flört yaşadığı; flört yaşayanların %61'inin ilişkisinin 1 yıldan daha az sürdüğü saptandı. Öğrencilerin %23'ü daha önce flört şiddetine maruz kaldığını, %80'i ise flört şiddetine tanık olduğunu belirtti. Araştırma gruplarına göre öğrencilerin tanıtıcı özelliklerinin dağılımında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmadı ($p > 0,05$) (Tablo 4.1).

Tablo 4.1: Katılımcıların Tanıtıcı Özellikleri (n=83)

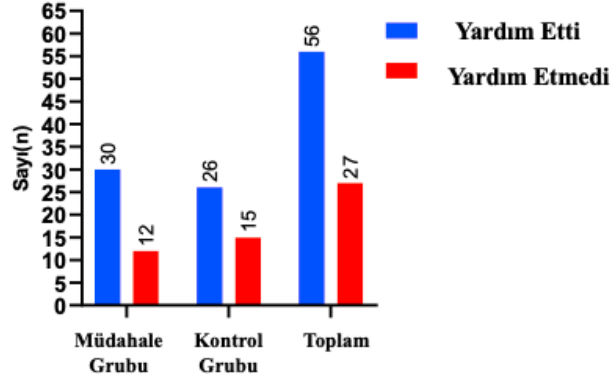
	Müdahale Grubu (n=42)	Kontrol Grubu (n=41)	Toplam (n=83)	Test değeri	P-değeri
Değişkenler	n (%)	n (%)	n (%)		
Yaş(yıl), Ort.±Ss	20,05±1,19	19,93±1,13	19,99±1,15	0,475 ^a	0,636
Cinsiyet				0,760 ^b	0,383
Kadın	35(83,3)	31(75,6)	66(79,5)		
Erkek	7(16,7)	10(24,4)	17(20,5)		
Toplam flört sayısı				1,501 ^b	0,682
Yok	14(33,3)	10(24,4)	24(28,9)		
1	8(19,0)	6(14,6)	14(16,9)		
2	7(16,7)	9(22,0)	16(19,3)		
≥3	13(31,0)	16(39,0)	29(34,9)		
En uzun süren ilişki (n=59)				3,675 ^b	0,159
<1 yıl	18(64,3)	18(58,1)	36(61,0)		
1-2 yıl	3(10,7)	9(29,0)	12(20,3)		
≥2 yıl	7(25,0)	4(12,9)	11(18,6)		
Flört şiddetine maruz kalma				1,554 ^b	0,213
Evet	12(28,6)	7(17,1)	19(22,9)		
Hayır	30(71,4)	34(82,9)	64(77,1)		
Flört şiddetine tanık olma				0,047 ^b	0,829
Evet	33(78,6)	33(80,5)	66(79,5)		
Hayır	9(21,4)	8(19,5)	17(20,5)		

* $p < 0,05$; a=Bağımsız örneklem t testi b=Pearson ki-kare testi, c= Fisher'in kesin ki-kare testi, Ss=Standart sapma

Katılımcıların tanık olduğu flört şiddetine yardım etme durumları incelenmiştir. Şekil 4.1'e göre; katılımcıların %67,4 'ü (n=56) tanık olduğu flört şiddetine yardım ettiğini ifade ederken, %32,6'sı (n=27) herhangi bir yardım etmediğini/edemediğini belirtmiştir. Araştırma gruplarına göre incelendiğinde; müdahale grubunda 30 katılımcı yardım ettiğini ifade etmiş, 12

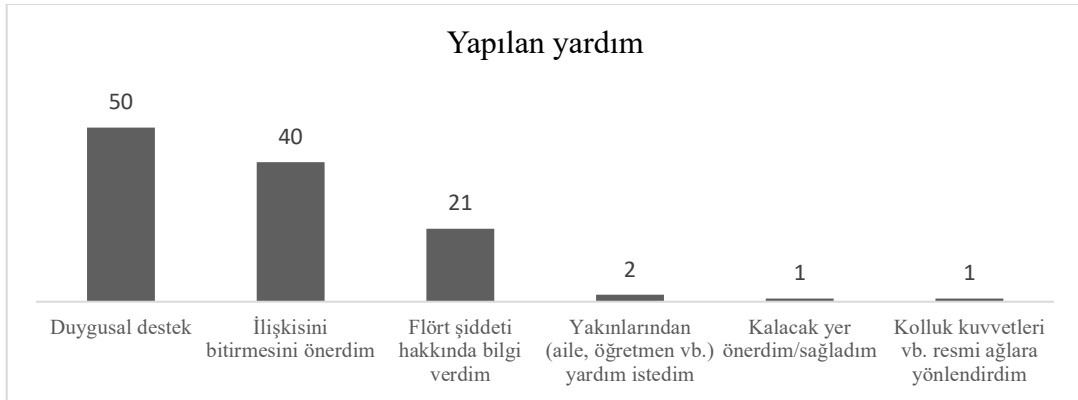
katılımcı ise yardım etmediğini/edemediğini belirtmiştir. Kontrol grubunda 26 katılımcı yardım etmiş, 15 katılımcı ise etmediğini/edemediğini belirtmiştir.

Şekil 4.1: Katılımcıların Tanık Olduğu Bir Flört Şiddetinde Mağdura Yardım Etme Durumu

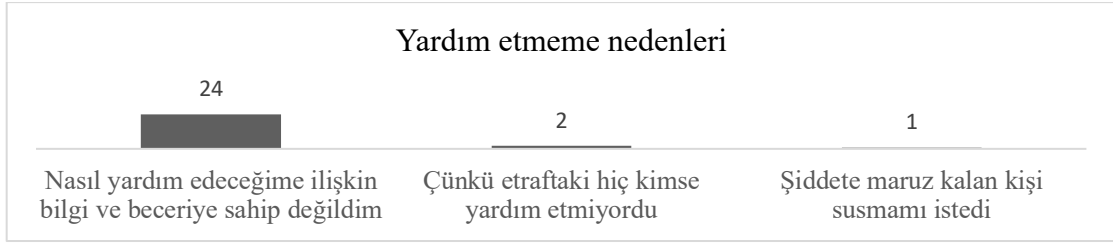

Şekil 4.2 incelendiğinde; yardım ettiğini bildiren katılımcıların büyük çoğunluğunun duygusal destek sağladığı görülmektedir (n=50). Duygusal desteği, ilişkinin bitirilmesini önerme davranışı takip etmiştir (n=40). Katılımcıların bir kısmı flört şiddeti hakkında bilgi verme yoluyla yardım etmiş (n=21), daha az sayıdaki katılımcı ise yakın çevreden (aile, öğretmen vb.) yardım isteme (n=2), kalacak yer önerme/sağlama (n=1) veya mağduru kolluk kuvvetleri ya da resmî kurumlara yönlendirme (n=1) şeklinde destek sağlamıştır.

Şekil 4.2: Yardım Ettiğini Belirten Katılımcıların Yaptığı Yardım Türü

Şekil 4.3'te, yardım etmediğini belirten katılımcıların nedenleri gösterilmektedir. Katılımcılar yardım etmeme/edememe nedenlerini; nasıl yardım edileceğine ilişkin bilgi ve beceriye sahip olmama (n=24), etraftaki kimsenin yardım etmemesi (n=2) ve şiddete maruz kalan kişinin yardım istemeyi reddetmesi (n=1) olarak sıralamıştır.

Şekil 4.3: Katılımcıların Yardım Etmeme/Edememe Nedenleri

4.2. Müdahale ve Kontrol Gruplarına Göre Katılımcıların Seyirci Müdahalesi Etkililik Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Bu bölümde, katılımcıların farklı zamanlarda ölçülen Seyirci Müdahalesi Ölçeği Etkililik Ölçek puan ortalamalarının grup içi ve gruplar arası karşılaştırmalarına yer verilmiştir. Müdahale grubundaki katılımcıların ön test, son test ve izlem testi ölçek puan ortalamaları sırasıyla $76,40 \pm 13,24$; $92,55 \pm 5,91$ ve $88,86 \pm 12,21$ olarak hesaplandı. Kontrol grubundaki katılımcıların ölçek puan ortalamaları ise sırasıyla $79,81 \pm 15,64$; $78,76 \pm 11,72$ ve $64,48 \pm 9,04$ olarak belirlendi. Müdahale ve kontrol grubu katılımcıların ön test ölçek puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmadı ($p > 0,05$) (Tablo 4.2). Tablo 4-2 incelendiğinde, müdahale grubundaki katılımcıların Seyirci Müdahalesi Ölçeği Etkililik Ölçeği puan ortalamalarının zaman içerisinde anlamlı biçimde değiştiği belirlendi ($F=22,265$; $p < 0,001$). Bonferroni testi sonucunda, ön test puanlarının hem son test (Ort. farkı= $16,151$; $p < 0,001$) hem de izlem testi puanlarına (Ort. farkı= $12,455$; $p < 0,001$) göre anlamlı düzeyde düşük olduğu saptandı.

Kontrol grubunda da zaman içerisinde anlamlı bir değişim olduğu tespit edildi ($F=22,265$; $p < 0,001$). Buna göre kontrol grubunun ön test puanlarının son test (Ort. farkı= $-1,049$; $p < 0,001$) ve izlem testi puanlarına (Ort. farkı= $-15,332$; $p < 0,001$) kıyasla anlamlı düzeyde yüksek olduğu, son test ile izlem testi arasındaki farkın ise anlamlı bir azalmaya işaret ettiği bulundu (Ort. farkı= $-14,283$; $p < 0,001$). Gruplar arası karşılaştırmalarda, müdahale grubunun son test ve izlem testi ölçek puan ortalamalarının kontrol grubuna göre anlamlı derecede yüksek olduğu belirlendi. Varyans analizi sonuçları incelendiğinde, hem grup ($F=35,237$; $p < 0,001$; $\eta^2=0,303$) hem zaman ($F=22,265$; $p < 0,001$; $\eta^2=0,216$) hem de grup*zaman etkileşiminin ($F=46,951$; $p < 0,001$; $\eta^2=0,367$) istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptandı. Bu bulgu, programın müdahale grubunda anlamlı düzeyde etkililik sağladığını göstermektedir.

Tablo 4.2: Müdahale ve Kontrol Gruplarına Göre Katılımcıların Seyirci Müdahalesi Etkililik Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Tanımlayıcı İstatistikler				Varyansın Kaynağı				Grup İçi Zamansal Karşılaştırmalar			
		Müdahale Grubu Ort±SS	Kontrol Grubu Ort±SS								
				F	p*	η2		Grup	Ortalama farkı (I-J)	P**	
Seyirci Müdahalesi Etkililik Ölçeği	1-Ön Test	76,40±13,24	79,81±15,64	Grup	35,237	<0,001*	0,303	Müdahale	1-2	16,151	<0,001
	2-Son Test	92,55±5,91	78,76±11,72	Zaman	22,265	<0,001*	0,216		1-3	12,455	<0,001
	3-İzlem Testi	88,86±12,21	64,48±9,04	Grup*zaman	46,951	<0,001*	0,367		2-3	-3,696	0,111
								Kontrol	1-2	-1,049	<0,001
									1-3	-15,332	<0,001
									2-3	-14,283	<0,001

Ort=Ortalama, SS=Standart sapma F=Tekrarlı ölçümler ANOVA testi, η²: Etki Büyüklüğü, *p<0,05, **p<0,0166 düzeyinde anlamlı

4.3. Müdahale ve Kontrol Gruplarına Göre Katılımcıların Yardım Etmeye Niyet Ölçeği-Kısa Versiyon Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Bu bölümde, katılımcıların farklı zamanlarda ölçülen Yardım Etmeye Niyet Ölçeği-Kısa Versiyon puan ortalamalarının grup içi ve gruplar arası karşılaştırmalarına yer verilmiştir. Müdahale ve kontrol grubundaki katılımcıların ön test, son test ve izlem testi arkadaşlara yönelik ve yabancılara yönelik ölçek puan ortalamaları Tablo 4-3'te verildi. Müdahale ve kontrol grubundaki katılımcıların ön testte hem Arkadaşlara hem de Yabancılara Yardım Etmeye Niyet Ölçeği-Kısa Versiyon düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı derecede bir farklılık saptanmadı ($p>0,05$). (Tablo 4.3).

Tablo 4-3 incelendiğinde; Arkadaşlara Yardım Etmeye Niyet Ölçeği-Kısa Versiyon puanlarının zaman içerisinde müdahale ve kontrol gruplarında farklılaştığı belirlendi. Varyans analizi sonuçlarına göre grup etkisinin ($F=49,405$; $p<0,001$; $\eta^2=0,379$), zaman etkisinin ($F=12,070$; $p<0,001$; $\eta^2=0,130$) ve grup*zaman etkileşiminin ($F=26,586$; $p<0,001$; $\eta^2=0,247$) anlamlı olduğu saptandı. Müdahale grubunda Bonferroni testi sonucunda ön test–son test (Ort. farkı=7,167; $p<0,001$) ve ön test–izlem testi (Ort. farkı=5,810; $p<0,001$) puan farklarının anlamlı biçimde arttığı; son test–izlem testi arasındaki farkın ise anlamlı düzeyde azaldığı görülmüştür (Ort. farkı=–1,357; $p=0,026$). Kontrol grubunda ise ön test–son test ($p>0,999$) farkı anlamlı bulunmazken, ön test–izlem testi (Ort. farkı=–4,683; $p=0,002$) ve son test–izlem testi (Ort. farkı=–4,317; $p=0,004$) puanlarının anlamlı biçimde düştüğü belirlendi.

Tablo 4.3 incelendiğinde; Yabancılara Yardım Etmeye Niyet Ölçeği-Kısa Versiyon puanlarına ilişkin analizlerde de anlamlı grup ($F=50,923$; $p<0,001$; $\eta^2=0,386$), zaman ($F=24,776$; $p<0,001$; $\eta^2=0,234$) ve grup*zaman etkileşimi ($F=31,330$; $p<0,001$; $\eta^2=0,279$) etkileri görüldü. Müdahale grubunda ön test–son test (Ort. farkı=10,500; $p<0,001$) ve ön test–izlem testi (Ort. farkı=11,950; $p<0,001$) farklarının anlamlı biçimde arttığı; son test–izlem testi farkının ise anlamlı bulunmadığı saptandı (Ort. farkı=1,450; $p>0,999$). Kontrol grubunda ise zaman içinde anlamlı bir değişim saptanmamış olup; ön test–son test ($p>0,999$), ön test–izlem testi ($p=0,734$) ve son test–izlem testi ($p=0,493$) puan farklarının istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlendi.

Tablo 4.3: Müdahale ve Kontrol Gruplarına Göre Katılımcıların Yardım Etmeye Niyet Ölçeği-Kısa Versiyon Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Tanımlayıcı İstatistikler				Varyansın Kaynağı				Grup İçi Zamansal Karşılaştırmalar			
		Müdahale Grubu Ort±SS	Kontrol Grubu Ort±SS		F	p*	η2		Grup	Ortalama farkı (I-J)	P**
Arkadaşlara Yardım Etmeye Niyet Ölçeği Kısa Versiyon	1-Ön Test	40,07±6,77	40,78±6,09	Grup	49,405	<0,001*	0,379	Müdahale	1-2	7,167	<0,001
	2-Son Test	47,24±2,71	40,41±6,04	Zaman	12,070	<0,001*	0,130		1-3	5,810	<0,001
	3-İzlem Testi	45,88±3,11	36,10±5,11	Grup*zaman	26,586	<0,001*	0,247		2-3	-1,357	0,026
								Kontrol	1-2	-0,366	>0,999
									1-3	-4,683	0,002
									2-3	-4,317	0,004
Tanımlayıcı İstatistikler				Varyansın Kaynağı				Grup İçi Zamansal Karşılaştırmalar			
Yabancılarla Yardım Etmeye Niyet Ölçeği Kısa Versiyon	1-Ön Test	23,10±7,38	24,10±6,37	Grup	50,923	<0,001*	0,386	Müdahale	1-2	10,500	<0,001
	2-Son Test	33,60±3,93	24,41±8,24	Zaman	24,776	<0,001*	0,234		1-3	10,952	<0,001
	3-İzlem Testi	34,05±4,18	22,61±5,06	Grup*zaman	31,330	<0,001*	0,279		2-3	0,452	>0,999
								Kontrol	1-2	0,317	>0,999
									1-3	-1,488	0,734
									2-3	-1,805	0,493

Ort=Ortalama, SS=Standart sapma F=Tekrarlı ölçümler ANOVA testi, η2: Etki Büyüklüğü, *p<0,05, **p<0,0166 düzeyinde anlamlı

4.4. Müdahale ve Kontrol Gruplarına Göre Katılımcıların Seyirci Davranış Ölçeği (Arkadaş Formu) Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Bu bölümde, katılımcıların farklı zamanlarda ölçülen SDÖ puan ortalamalarının grup içi ve gruplar arası karşılaştırmalarına yer verilmiştir. Müdahale grubundaki katılımcıların ön test ve son test SDÖ puan ortalamaları sırasıyla $9,83 \pm 5,39$ ve $11,79 \pm 6,31$ olarak hesaplanırken; kontrol grubu katılımcıların SDÖ puan ortalamaları sırasıyla $9,68 \pm 5,89$ ve $5,49 \pm 4,81$ olarak hesaplandı. Müdahale ve kontrol grubu katılımcıların ön test SDÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmadı ($p > 0,05$) (Tablo 4.4).

Riskli Durumlar alt boyutunda müdahale grubunun ön test puanı $2,98 \pm 2,24$, kontrol grubunun ise $3,51 \pm 2,72$ olarak belirlendi. Varyans analizi sonuçları incelendiğinde, grup ($F=0,017$; $p=0,898$), zaman ($F=2,174$; $p=0,144$) ve grup*zaman etkileşiminin ($F=1,511$; $p=0,223$) anlamlı olmadığı görüldü. Bu bulgu, her iki grupta da riskli durumlar alt boyutuna yönelik davranışlarda anlamlı bir değişim olmadığını göstermektedir.

Kaynaklara Erişim alt boyutunda müdahale grubunun ön test ortalaması $0,43 \pm 0,99$, kontrol grubunun ise $0,49 \pm 1,23$ 'tür. Son testte müdahale grubu $0,50 \pm 1,35$ 'e yükselirken, kontrol grubu $0,24 \pm 1,14$ 'e düşmüştür. Ancak grup ($F=0,207$; $p=0,650$), zaman ($F=0,361$; $p=0,549$) ve grup*zaman etkileşimi ($F=1,208$; $p=0,275$) açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmadı. Bu nedenle her iki grupta da kaynaklara erişim alt boyutuna yönelik davranışlarda anlamlı bir değişim olmadığı belirlendi.

Proaktif Davranış alt boyutunda ise müdahale grubunun ön test puanı $4,50 \pm 2,97$ iken, son testte puanın $7,05 \pm 2,51$ 'e yükseldiği görüldü. Buna karşılık kontrol grubunun puanının ön testte $3,61 \pm 2,65$ iken, son testte $1,85 \pm 2,25$ 'e gerilediği belirlendi. Grup ($F=45,654$; $p < 0,001$; $\eta^2=0,360$) ve grup*zaman etkileşiminin ($F=36,707$; $p < 0,001$; $\eta^2=0,312$) istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptandı. Bu bulgu, müdahalenin özellikle proaktif davranış alt boyutuna etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 4.4: Müdahale ve Kontrol Gruplarına Göre Katılımcıların Seyirci Davranış Ölçeği (Arkadaş Formu) Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Tanımlayıcı İstatistikler				Varyansın Kaynağı				Grup İçi Zamansal Karşılaştırmalar			
Riskli Durumlar		Müdahale Grubu Ort±SS	Kontrol Grubu Ort±SS		F	p*	η2	Grup		Ortalama farkı (I-J)	P
	1-Ön test	2,98±2,24	3,51±2,72	Grup	0,017	0,898	0,000	Müdahale	1-2	-0,095	0,867
	2-Son test	2,88±3,23	2,46±2,69	Zaman	2,174	0,144	0,026	Kontrol	1-2	-1,049	0,056
				Grup*zaman	1,511	0,223	0,018				
Tanımlayıcı İstatistikler				Varyansın Kaynağı				Grup İçi Zamansal Karşılaştırmalar			
Kaynaklara Erişim		Müdahale Grubu Ort±SS	Kontrol Grubu Ort±SS		F	p*	η2	Grup		Ortalama farkı (I-J)	P
	1-Ön test	0,43±0,99	0,49±1,23	Grup	0,207	0,650	0,003	Müdahale	1-2	0,071	0,769
	2-Son test	0,50±1,35	0,24±1,14	Zaman	0,361	0,549	0,004	Kontrol	1-2	-0,244	0,115
				Grup*zaman	1,208	0,275	0,015				
Tanımlayıcı İstatistikler				Varyansın Kaynağı				Grup İçi Zamansal Karşılaştırmalar			
Proaktif Davranış		Müdahale Grubu Ort±SS	Kontrol Grubu Ort±SS		F	p*	η2	Grup		Ortalama farkı (I-J)	P
	1-Ön test	4,50±2,97	3,61±2,65	Grup	45,654	<0,001*	0,360	Müdahale	1-2	2,548	<0,001*
	2-Son test	7,05±2,51	1,85±2,25	Zaman	1,242	0,268	0,015	Kontrol	1-2	-1,756	0,002*
				Grup*zaman	36,707	<0,001*	0,312				
Tanımlayıcı İstatistikler				Varyansın Kaynağı				Grup İçi Zamansal Karşılaştırmalar			
Eğlence (Parti) Güvenliği		Müdahale Grubu Ort±SS	Kontrol Grubu Ort±SS		F	p*	η2	Grup		Ortalama farkı (I-J)	P
	1-Ön test	1,93±1,94	2,07±1,98	Grup	0,243	0,623	0,003	Müdahale	1-2	-0,571	0,041*
	2-Son test	1,36±1,14	0,93±1,44	Zaman	14,963	<0,001*	0,156	Kontrol	1-2	-1,146	0,002*
				Grup*zaman	1,676	0,199	0,020				
Tanımlayıcı İstatistikler				Varyansın Kaynağı				Grup İçi Zamansal Karşılaştırmalar			
Toplam		Müdahale Grubu Ort±SS	Kontrol Grubu Ort±SS		F	p*	η2	Grup		Ortalama farkı (I-J)	P**
	1-Ön test	9,83±5,39	9,68±5,89	Grup	11,524	0,001*	0,125	Müdahale	1-2	1,952	0,073
	2-Son test	11,79±6,31	5,49±4,81	Zaman	2,010	0,160	0,024	Kontrol	1-2	-4,195	0,001*
				Grup*zaman	15,106	<0,001*	0,157				

Ort=Ortalama, SS=Standart sapma F=Tekrarlı ölçümler ANOVA testi, η²: Etki Büyüklüğü, *p<0,05, **p<0,0166 düzeyinde anlamlı

Eğlence (Parti) Güvenliği alt boyutunda müdahale grubunun ön test ortalaması $1,93 \pm 1,94$ iken, son testte $1,36 \pm 1,14$ 'e gerilediği görüldü. Kontrol grubunda ise ön testte $2,07 \pm 1,98$ olan puan ortalamasının, son testte $0,93 \pm 1,44$ 'e düştüğü belirlendi. Zaman faktörü anlamlı bulunmakla beraber ($F=14,963$; $p<0,001$; $\eta^2=0,156$), grup ($F=0,243$; $p=0,623$) ve grup*zaman etkileşimi ($F=1,676$; $p=0,199$) açısından anlamlılık saptanmadı. Buna göre, her iki grupta da zamanla eğlence (parti) güvenliği davranışlarında azalma olduğu belirlendi.

Seyirci Davranış Ölçeği (Arkadaş Formu) toplam puanları değerlendirildiğinde, müdahale grubunun ön test puanı $9,83 \pm 5,39$, kontrol grubunun ise $9,68 \pm 5,89$ belirlendi. Müdahale grubunun son test puanının $11,79 \pm 6,31$ 'e yükseldiği; kontrol grubunun ise son test puanının $5,49 \pm 4,81$ 'e düştüğü görüldü. Grup etkisinin anlamlı olduğu belirlendi ($F=11,524$; $p=0,001$; $\eta^2=0,125$). Zaman etkisinin anlamlı olmadığı saptandı ($F=2,010$; $p=0,160$; $\eta^2=0,024$), buna karşın grup*zaman etkileşiminin anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulundu ($F=15,106$; $p<0,001$; $\eta^2=0,157$). Müdahale grubunda ön test ile son test puanları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görüldü (Ort. farkı= $1,952$; $p=0,073$). Kontrol grubunda ise ön test-son test puan farkının anlamlı biçimde azaldığı belirlendi (Ort. farkı= $-4,195$; $p=0,001$). Bu sonuçlar, müdahale grubunda SDÖ toplam puanlarında anlamlı bir değişim gözlenmezken, kontrol grubunda zaman içinde anlamlı bir düşüş yaşandığını ortaya koymaktadır.

4.5. Katılımcıların Programa Yönelik Değerlendirmelerine İlişkin Bulgular

Müdahale grubuna uygulanan Sessizliği Bozmak: Flört Şiddete Karşı Seyirci Müdahale Programı tamamlandıktan sonra katılımcıların programa yönelik geri bildirimleri Program Süreç Değerlendirme Formu ile alındı. Form 10 maddeden oluşmakta olup 5'li likert (1=Hiç Katılmıyorum, 5=Tamamen Katılıyorum) tipindedir (EK 5). Elde edilen sonuçlar Tablo 4.5'te sunuldu. Geri bildirim formuna ilişkin toplam puan ortalaması $43,64$ olup, puan aralığı 37 ile 50 arasında değişmektedir.

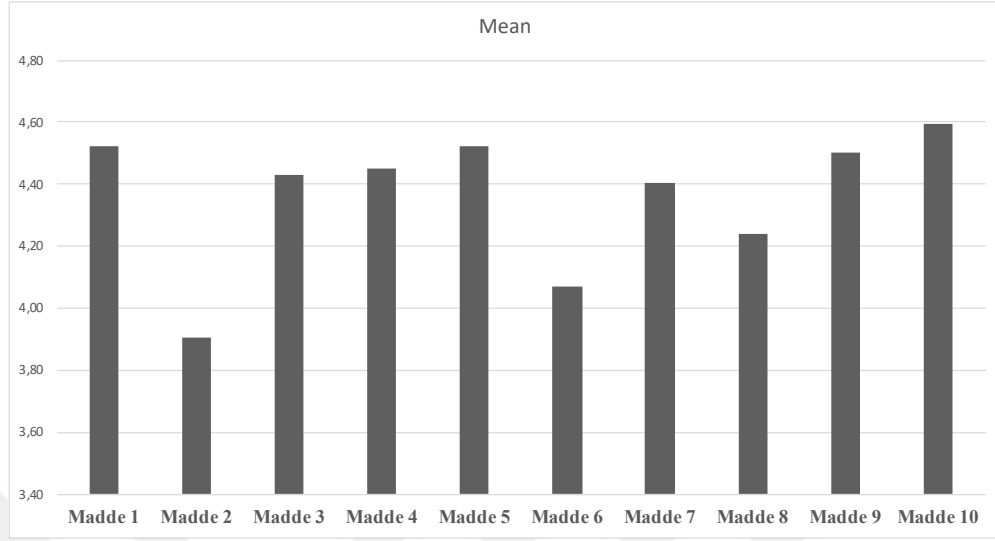
Tablo 4.5: Katılımcıların Program Süreç Formuna Verdiklerin Yanıtların Analizi

	Ortalama	Standart Sapma	Minimum-Maximum Değerler
Madde 1	4,52	0,55	4-5
Madde 2	3,90	0,87	3-5
Madde 3	4,43	0,50	4-5
Madde 4	4,45	0,50	4-5
Madde 5	4,52	0,50	4-5
Madde 6	4,07	0,83	3-5
Madde 7	4,40	0,49	4-5
Madde 8	4,24	0,65	3-5
Madde 9	4,50	0,50	4-5
Madde 10	4,60	0,49	4-5
Toplam	43,64	6,37	37-50

Katılımcıların Program Süreç Değerlendirme Formuna verdikleri yanıtlar incelendiğinde, maddelerin genel olarak yüksek düzeyde değerlendirildiği görülmektedir. En yüksek ortalamaya sahip maddeler arasında Madde 10 ($4,60 \pm 0,49$), Madde 1 ($4,52 \pm 0,55$), Madde 5 ($4,52 \pm 0,50$) ve Madde 9 ($4,50 \pm 0,50$) yer almaktadır. Bu bulgu, katılımcıların içerik uygunluğu, eğiticinin bilgi ve beceri düzeyi, konulara ilgi artışı ve arkadaşlara/meslektaşlara önerme gibi unsurlardan oldukça memnun olduklarını göstermektedir.

Buna karşılık, diğer maddelere kıyasla daha düşük ortalamaların Madde 2 ($3,90 \pm 0,87$), Madde 6 ($4,07 \pm 0,83$) ve Madde 8 ($4,24 \pm 0,65$) maddelerinde olduğu görülmüştür. Katılımcıların program süresi, kişisel ve mesleki gelişime sağlanan katkılar gibi konularda diğer maddelere göre daha az katıldığı görülmektedir (Şekil 4.4). Bu maddelerin programın geliştirilmesi gereken yönlerine işaret ettiği düşünülmektedir.

Şekil 4.4: Katılımcıların Program Süreç Formuna Verdiklerin Yanıtların Dağılımı

Katılımcıların görüş ve önerileri açık uçlu olarak soruldu. Katılımcıların programa dair görüş ve önerilerinden örnekler Tablo 4.6’da sunuldu.

Tablo 4.6: Katılımcıların Görüş ve Önerileri

- Program şiddete tanık olduğumda nasıl güvenli müdahale edebileceğimi gösterdi.
- Programa gelmeden önce düşündüğümde gerçekten flört şiddetine tanık olduğum zaman nasıl davranmam gerektiği hakkında pek bir fikrim olmadığını fark ettim.
- Şiddete tanık olduğumda ya susmak ya da şiddetle karşılık vermek gerekir diye düşünüyordum ancak programdan sonra çok fazla yapabileceğim şey olduğunu ve bir sürü teknik olduğunu öğrendim.
- Aslında daha önce yaptığım teknikler varmış ancak ismini bilmiyormuşum. Program konu hakkında daha fazla bilgi sahibi olmamı sağladı ve bana farkındalık kattı.
- Yardıma ihtiyacı olan birini gördüğümde yapmam gerekenleri farkına varmamı sağladı.
- Aslında bazen önemsemediğimiz ve sessiz kaldığımız konularda ne kadar fazla yapabileceğimiz şey olduğunu öğrendim.
- Özellikle yakın çevremde çok sık karşılaştığım durumlara yönelik bir bakış açısı sağladı.
- Flört şiddetine tanık olduğumda doğrudan müdahale etmek yerine kullanabileceğim basit ve başka yöntemlerin de olduğunu öğrendim.
- Program özellikle ilk üniversiteye başlandığı zaman verilebilir. Ayrıca tek seferlik yerine farklı dönemlerde tekrarlanması gerektiğini düşünüyorum.

5. TARTIŞMA

Bu bölümde; katılımcıların tanıtıcı özellikleri, Seyirci Müdahalesi Etkililik Ölçeği, Yardım Etmeye Niyet Ölçeği-Kısa Versiyon ve Seyirci Davranışı Ölçeği (Arkadaş Formu) olmak üzere seyirci tutum ve davranışlarını değerlendirmeye yönelik üç adet ölçme aracının geçerlik ve güvenirlik sonuçları ile Sessizliği Bozmak: Flört Şiddetine Karşı Seyirci Müdahalesi Programının hemşirelik öğrencilerinin seyirci etkililik, seyirci davranışı ve yardım etmeye niyet düzeyleri üzerindeki etkilerine ilişkin bulgular tartışılmıştır. Ulusal literatürde, üniversite öğrencilerine yönelik olarak flört şiddetine karşı geliştirilmiş yapılandırılmış seyirci müdahale programlarının sınırlı sayıda olduğu, buna paralel olarak seyirci tutum ve davranışlarını değerlendiren geçerli ve güvenilir ölçme araçlarının da yeterli düzeyde bulunmadığı görülmektedir. Bu bağlamda, araştırmanın birincil amacı, hemşirelik öğrencilerinde flört şiddetine karşı geliştirilen seyirci müdahalesi programının seyirci etkililiği, davranışı ve yardım etmeye niyet üzerindeki etkisini değerlendirmek; ikincil amacı ise, söz konusu değişkenleri ölçmek üzere kullanılan üç ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenirliklerini incelemektir.

5.1. Katılımcıların Tanıtıcı Özelliklerinin Tartışılması

Araştırmaya katılan müdahale ve kontrol gruplarının tanıtıcı özellikleri incelendiğinde, katılımcıların %22,9'unun daha önce flört şiddetine maruz kaldığı, %79,5'inin ise flört şiddetine tanık olduğu belirlendi. Üniversite öğrencileri, yaşadıkları ve diğer öğrencilerle etkileşime girdikleri sosyal çevre nedeniyle flört şiddeti için riskli bir gruba oluşturmaktadır (Duval ve ark., 2018). Farklı ülkelerde yürütülen çalışmalar, üniversite öğrencileri arasında flört şiddetine maruz kalma oranlarının önemli ölçüde değişkenlik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Ameral ve arkadaşları (2020) tarafından üniversite öğrencileriyle gerçekleştirilen bir çalışmada, katılımcıların %18,8'i flört şiddetine maruz kaldığını bildirmiştir. Benzer şekilde, Cantor ve arkadaşları (2020) tarafından yürütülen ve 350 öğrenciyle yapılan başka bir çalışmada, öğrencilerin %56'sı son bir yıl içinde flört şiddetinin herhangi bir türüne maruz kaldıklarını ifade etmiştir. Türkiye'de yapılan çalışmalara bakıldığında, Özdere (2019) tarafından 319 öğrenciyle gerçekleştirilen çalışmada bu oranın %14,8 olduğu saptanmıştır. Ayrıca, Koçak ve

Can'ın (2019) aktardığı bulgulara göre, gençler arasında flört şiddetine maruz kalma oranları %11 ile %45,8 arasında değişmektedir. Bu araştırmanın yürütüldüğü kurumda daha önce yapılan bir çalışmaya göre; hemşirelik bölümü öğrencilerinin %11,2'sinin flört şiddetine maruz kaldığı ve %29,5'inin ise flört şiddetine tanıklık ettiği belirlenmiştir (Er ve ark., 2022). Söz konusu oranlardaki farklılıkların araştırma desenleri, veri toplama araçlarının farklılığı ve veri toplama sürecinin uzunluğu gibi yöntemsel farklılıklardan kaynaklandığı belirtilmektedir (Koçak ve Can, 2019). Bununla birlikte, araştırma bulguları yorumlanırken çalışmanın yürütüldüğü bölümde kadın öğrencilerin sayıca fazla olmasının sonuçları etkileyebileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca bu çalışmada flört şiddetine maruz kalma ve tanıklık etme durumları standartlaştırılmış bir ölçekle değil, evet/hayır yanıtları üzerinden değerlendirilmiştir. Bu durumun, elde edilen oranların önceki çalışmalarla karşılaştırılmasında dikkate alınması gereken bir yöntemsel sınırlılık oluşturabileceği düşünülmektedir.

Araştırmalar, flört şiddeti oranlarının genel yetişkin nüfusa kıyasla üniversite çağındaki bireyler arasında daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (Ameral ve ark., 2020; Cantor ve ark., 2020). Bu durum, özellikle orta ergenlik ve beliren yetişkinlik dönemi (15–25 yaş) açısından önemlidir; nitekim Erik Erikson'un psikososyal gelişim kuramına göre bu dönem, bireylerin yakın ve kararlı ilişkiler kurma gereksinimlerinin belirginleştiği kritik bir gelişimsel evredir (Hou ve ark., 2020). Üniversite döneminde gençlerin flört şiddetine maruz kalmaları ya da bu tür şiddete tanıklık etmeleri, ilerleyen yaşam evrelerinde şiddet uygulama olasılığını artırabilir, yeniden şiddete maruz kalma riskini yükseltebilir ve şiddeti sıradan veya kabul edilebilir bir olgu olarak algılamalarına neden olabilir (Duman ve ark., 2019). Flört şiddetinin uzun vadeli ruhsal ve fiziksel sağlık sonuçları dikkate alındığında, genç nüfusa yönelik koruyucu müdahalelerin geliştirilmesinin önemi vurgulanmaktadır (Ameral ve ark., 2020; Hou ve ark., 2020). Bu çalışmada hemşirelik öğrencilerinin önemli bir bölümünün flört şiddetine maruz kaldığı ya da tanıklık ettiği görülmektedir. Bu nedenle flört şiddetine maruz kalan ve tanıklık eden öğrenciler için birincil-ikincil-üçüncül koruma hizmetlerinin planlanmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu alandaki müdahaleler özellikle gençlerin duygusal, fiziksel ve cinsel sağlıkları üzerindeki etkileri açısından önemlidir (Santos ve Murta, 2019).

Katılımcıların tanık olduğu bir flört şiddetinde mağdura yardım etme durumları incelendiğinde; çoğunluğunun yardımda bulunduğunu belirttiği saptandı. Bu çalışmada elde edilen bulgular, öğrencilerin flört şiddetine tanıklık ettiklerinde çoğunlukla duygusal destek sunma ve bilgi verme gibi daha erişilebilir müdahale biçimlerini tercih ettiklerini

göstermektedir. Bu durum, gençlerin yardım etme motivasyonuna sahip olmakla birlikte, güvenli ve etkili müdahale yollarına ilişkin bilgi ve becerilerinin sınırlı olabileceğini düşündürmektedir. Literatürdeki araştırmalar incelendiğinde, flört şiddetine maruz kalan gençlerin çoğunun arkadaşlar gibi gayri resmi bireylerden yardım aradığı görülmektedir (Latta ve Goodman, 2011; Laughon ve ark., 2021; Öztürk ve Gökkaya, 2022). Flört şiddetini önlemede akranların güvenli müdahale becerilerine sahip olması kritik bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Anderson ve arkadaşlarının (2014) çalışmasında belirtildiği üzere sosyal çevreyle konuşma, yardım hatlarına erişim, tehlikeli durumlar için ortak bir kod geliştirme ve güvenlik planı oluşturma gibi başa çıkma stratejileri hem şiddete maruz kalan bireylerin hem de seyircilerin müdahale kapasitesini artırmaktadır. Dolayısıyla, akranların yalnızca duygusal destek sunmakla kalmayıp, risk değerlendirme, güvenli yönlendirme ve profesyonel yardım kaynaklarına erişim gibi alanlarda da güçlendirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu araştırmanın bulguları, yardım etmeme nedenlerinin büyük oranda bilgi ve beceri eksikliğine dayandığını ortaya koymuştur. Kania ve Cale'nin (2018) Avustralya'daki üniversite öğrencileriyle yürüttüğü araştırma, yardım etme davranışının önündeki temel engeller arasında şiddetin uyarı işaretlerine ilişkin bilgi eksikliği nedeniyle riskli durumları tanıyamama ve olayı fark edememe durumlarının öne çıktığını göstermektedir. Bennett ve arkadaşlarının (2013) ABD'deki üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada da katılımcıların yardım etmelerinin önündeki başlıca güçlükler arasında kendilerini yeterli becerilere sahip görmemeleri ve müdahale sorumluluğunu üstlenmede yetersiz kalmaları yer almıştır. Bu bulgularla uyumlu olarak, Cusano ve arkadaşları (2022) tarafından yapılan araştırmada, öğrencilerin çoğunun bir arkadaşının flört şiddetine maruz kaldığını bildiği hâlde yalnızca çok azının aktif olarak müdahale ettiği belirlenmiştir. Odak grup görüşmelerinde bu düşük müdahale oranı yetkinlik eksikliği, mahremiyet kaygısı, mağdurun müdahaleye hazır olmadığını düşünme, yanlış müdahale etme korkusu, kişisel güvenliğe ilişkin endişeler ve resmi başvuru yollarına duyulan güvensizlik gibi çeşitli bariyerlerle ilişkili olarak açıklanmıştır. Flört şiddetine maruz kalan öğrencilerin yoğun öfke, korku, üzüntü, kırgınlık, suçluluk ve değersizlik gibi olumsuz duygular yaşadıkları; ayrıca özgüven ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin belirgin biçimde etkilendiği görülmektedir (Sánchez-Zafra ve ark., 2024). Tüm bu veriler ışığında flört şiddetini önleme ile mücadelede güvenli müdahalede bulunabilecek akranların var olmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

5.2. Ölçeklerin Geçerlik ve Güvenirlik Bulgularının Tartışılması

Seyirci Müdahalesi Etkililik Ölçeği, Yardım Etmeye Niyet Ölçeği-Kısa Versiyon ve Seyirci Davranışı Ölçeği (Arkadaş Formu) olmak üzere seyirci tutum ve davranışlarını değerlendirmeye yönelik üç ölçme aracının geçerlik ve güvenirlik analizleri gerçekleştirildi.

Seyirci Müdahalesi Etkililik Ölçeği için güvenirlik, iç tutarlılığı değerlendirmek amacıyla cronbach's alfa katsayısı ve zamana göre tutarlılığı incelemek amacıyla test-tekrar test korelasyonları olmak üzere iki yöntemle değerlendirildi. Güvenirlik kavramı, bir ölçme aracının kararlılık, tutarlılık ve ölçüm doğruluğu düzeyini ifade etmektedir. İç tutarlılık, ölçekte yer alan tüm maddelerin aynı yapı ya da değişkeni homojen ve tutarlı bir biçimde ölçüp ölçmediğinin incelenmesi sürecidir. Likert tipi ölçeklerde iç tutarlılığın değerlendirilmesinde en yaygın kullanılan gösterge cronbach's alfa katsayısıdır. Cronbach's alfa değerinin, ölçeğin tamamı ve alt boyutları için 0,70 ve üzerinde olması, yeterli iç tutarlılığa işaret etmektedir (Gökdemir ve Yılmaz, 2023; Souza ve ark., 2017). Bu araştırmada Seyirci Müdahalesi Etkililik Ölçeğinin cronbach's alfa katsayısı $\alpha=0,917$ olarak hesaplandı. Banyard ve arkadaşları (2014) tarafından ölçeğin cronbach's alfa katsayısı 0,93 olarak hesaplanmıştır. Bu araştırmada, ölçekte yer alan her bir maddenin ölçülmek istenen yapıyla ve ölçeğin toplam puanıyla olan ilişkisini inceleyen madde-toplam puan korelasyonuna dayalı güvenirlik değerlendirildi. Literatüre göre likert tipi ölçeklerde düzeltilmiş madde-toplam puan korelasyon değerlerinin 0,30 ile 0,70 arasında olması beklenmektedir (Gökdemir ve Yılmaz, 2023). Araştırmada Seyirci Müdahalesi Etkililik Ölçeğinin 18 maddesinin düzeltilmiş madde-toplam puan korelasyon katsayılarının $r=0,507$ ile $r=0,740$ arasında değiştiği belirlendi.

Bir ölçme aracında tekrarlı ölçümler için güvenirliğin değerlendirilmesinde, Sınıf İçi Korelasyon Katsayısı (ICC) en uygun yöntem olarak kabul edilmektedir (Boateng ve ark., 2018; Gökdemir ve Yılmaz, 2023; Souza ve ark., 2017). Test-tekrar test güvenirliğinde, ölçümler arasındaki sürenin uzamasıyla test puanlarının azalabileceği dikkate alındığında, 10-14 günlük bir aralığın yeterli olduğu belirtilmektedir. Ayrıca, bu tür analizler için en az 30 veri çiftinin bulunması önerilmektedir (Gökdemir ve Yılmaz, 2023; Perinetti, 2018; Souza ve ark., 2017). Bu çalışmada, örneklemin yaklaşık %25'ine ($n=66$) iki hafta sonra ölçek yeniden uygulandı ve ölçeğin zamana göre güvenirliğini değerlendirmek amacıyla ICC değerleri hesaplandı. ICC değerlerinin yorumlanmasında Perinetti (2018) tarafından önerilen sınıflama esas alındı ($<0,50$ = zayıf; $0,50-0,75$ = orta; $0,75-0,90$ = iyi; $>0,90$ = çok iyi). Bu araştırmada; test ve tekrar test arasındaki ilişki incelendiğinde, ölçek puanları arasında istatistiksel olarak

anlamli yüksek derecede pozitif y6nl6 bir ilişki varlığı olduğu saptandı [ICC=0,891(0,823-0,933), α =0,892 ve IIC=0,808; $p<0.001$].

Seyirci M6dahalesi Etkililik 6l6ęinin yapı ge6erliği DFA ile değerlendirildi ve 6l6ęin tek boyutlu yapısının bu 6alışma 6rnekleminde korunduğu g6r6ld6. Model uyumunun değerlendirilmesinde, literat6rde yaygın olarak 6nerilen uyum 6l66tleri esas alındı. Buna g6re, Yaklaşık Hataların Ortalama Karek6k6 (RMSEA) i6in 0,05'in altındaki değerler iyi uyum, 0,05–0,08 arası değerler kabul edilebilir uyum ve 0,08'in 6zerindeki değerler zayıf uyum olarak değerlendirilmektedir. Standartlaştırılmış Artık Karek6k Ortalaması (SRMR) i6in 0,08'in altındaki değerler kabul edilebilir uyuma işaret etmektedir. Ki-kare/serbestlik derecesi oranı (χ^2/df) i6in 3'6n altındaki değerler ve Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI) i6in 0,90 ve 6zerindeki değerler kabul edilebilir uyum 6l66tleri olarak kabul edilmektedir (Brown, 2006; Browne ve Cudeck, 1993; Schumacker ve Lomax, 1996). T6m maddelerin tek bir gizil değişken altında anlamli fakt6r y6kleri ile temsil edilmesi (β =0,52–0,78; $p<0,001$) ve elde edilen uyum indekslerinin kabul edilebilir ve iyi d6zeyde olması (χ^2/df =1,88; RMSEA=0,058; SRMR=0,045; CFI=0,95; GFI=0,91), 6l6ęin tek boyutlu yapısının ge6erli olduğunu desteklemektedir.

DFA s6recinde model uyumunu iyileştirmek amacıyla modifikasyon indeksleri incelendi ve yalnızca kuramsal olarak anlamli olan bazı maddelerin hata terimleri arasında kovaryanslar tanımlandı. Bu kovaryanslar, aynı gizil değişken altında yer alan, i6erik ve ifade bi6imi a6ısından benzerlik g6steren ve 6oğunlukla ardışık maddeler arasında eklendi [6rneğin: Madde 1 (“Birisi kadın bedeniyle, eşcinsellikle veya farklı ırktan birisiyle ilgili bir şaka yaparsa rahatsızlığımı/endişemi ifade ederim.”) ve Madde 2 (“Birisi tecav6z mağdurlarının, tecav6ze uğradıkları i6in kendilerinin su6lu olduklarını s6ylerse rahatsızlığımı ifade ederim.”), Madde 6 (“Bir partide (eğlencede) 6ok 6zg6n g6r6nen tanımadığım birine iyi olup olmadığını veya yardıma ihtiya6ı olup olmadığını sorabilirim.”) ve Madde 7 (“Bir arkadaşıma partiden (eğlenceden) evine kadar birlikte y6r6mek isteyip istemediğini sorarım.”), Madde 15 (“Birisini cinsel ilişkiye girmeye zorlayan ve bununla ilgili bahaneler 6reten kişiye ne d6ř6nd6ę6m6 a6ık6a s6ylerim.”) ve Madde 16 (“Onay veremeyen biriyle cinsel ilişkiye giren ve bununla ilgili bahaneler 6reten kişiye ne d6ř6nd6ę6m6 a6ık6a s6ylerim.”)]. Bu t6r hata kovaryanslarının, ortak 6l6me hatasından kaynaklanan varyansı modellemeye yardımcı olduğu ve tek boyutlu yapıyı bozmadan model uyumunu artırdığı literat6rde vurgulanmaktadır (MacCallum ve ark., 1996). 6l66m modeline ilişkin parametre tahminleri incelendiğinde, t6m maddelerin fakt6r

yüklerinin 0,52 ile 0,77 arasında değiştiği ve tamamının istatistiksel olarak anlamlı olduğu görüldü ($p<0,001$).

Yardım Etmeye Niyet Ölçeği-Kısa Versiyon için güvenirlik, iç tutarlılığı değerlendirmek amacıyla cronbach's alfa katsayısı ve zamana göre tutarlılığı incelemek amacıyla test-tekrar test korelasyonları olmak üzere iki yöntemle değerlendirildi. Bu araştırmada Yardım Etmeye Niyet Ölçeği-Kısa Versiyonunun toplam puanı için cronbach's alfa katsayısı $\alpha=0,90$ olarak hesaplandı. Arkadaşlara Yardım Etmeye Niyet-Kısa Versiyon ve Yabancılar Yardım Etmeye Niyet-Kısa Versiyon için sırasıyla için cronbach's alfa katsayısı $\alpha=0,85$ ve $\alpha=0,91$ olarak belirlendi. Banyard ve arkadaşları (2014) tarafından yürütülen çalışmada ise Yardım Etmeye Niyet Ölçeği-Kısa Versiyonun arkadaşlara ve yabancılar yönelik alt boyutları için cronbach's alfa katsayılarının sırasıyla $\alpha=0,93$ ve $\alpha=0,94$ olduğu bildirilmiştir. Elde edilen bu bulgular, cronbach's alfa değerlerinin 0,80'in üzerinde olması nedeniyle ölçeğin güçlü bir iç tutarlılığa sahip olduğunu göstermekte olup, literatürde önerilen ölçütlerle uyumludur (Boateng ve ark., 2018; Souza ve ark., 2017). Ölçeğe ait düzeltilmiş madde-toplam puan korelasyon katsayılarının 0,369 ile 0,721 arasında değiştiği saptandı. Likert tipi ölçeklerde, düzeltilmiş madde-toplam puan korelasyon değerlerinin 0,30 ile 0,70 aralığında yer almasının, maddelerin ölçülmek istenen yapıyı yeterli düzeyde temsil ettiğini gösterdiği belirtilmektedir (Gökdemir ve Yılmaz, 2023).

Yardım Etmeye Niyet Ölçeği-Kısa Versiyon için örneklemin yaklaşık %25'ine ($n=49$) iki hafta sonra ölçek yeniden uygulandı ve ölçeğin zamana göre güvenirliğini değerlendirmek amacıyla ICC değerleri hesaplandı. Test ve tekrar test arasındaki ilişki incelendiğinde, ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı yüksek derecede pozitif yönlü bir ilişki varlığı olduğu saptandı [$ICC=0,923(0,864-0,957)$, $\alpha=0,922$ ve $IIC=0,871$; $p<0,001$]. ICC değerlerinin yorumlanmasında Perinetti (2018) tarafından önerilen sınıflama esas alındı.

Yardım Etmeye Niyet Ölçeği-Kısa Versiyonun yapı geçerliği DFA ile değerlendirildi ve ölçeğin iki boyutlu yapısının bu çalışma örnekleminde korunduğu görüldü. Model uyumunun değerlendirilmesinde, literatürde yaygın olarak önerilen uyum ölçütleri esas alındı (Brown, 2006; Browne ve Cudeck, 1993; Schumacker ve Lomax, 1996). Ölçüm modeline ilişkin uyum indeksleri incelendiğinde, ki-kare/serbestlik derecesi oranının ($\chi^2/df=1,705$) iyi uyum sınırları içerisinde yer aldığı; RMSEA (0,060) ve SRMR (0,069) değerlerinin kabul

edilebilir uyuma işaret ettiği belirlenmiştir. Ayrıca CFI (0,95) ve GFI (0,90) değerlerinin literatürde önerilen eşik değerleri karşıladığı görülmektedir.

DFA sürecinde model uyumunu iyileştirmek amacıyla modifikasyon indeksleri incelendi ve yalnızca kuramsal olarak anlamlı olan bazı maddelerin hata terimleri arasında kovaryanslar tanımlandı (MacCallum ve ark., 1996). Bu kovaryanslar, aynı gizil değişken altında yer alan, içerik ve ifade biçimi açısından benzerlik gösteren maddeler arasında eklendi [örneğin: Madde 8 (“Birisini partneri ile birlikte gördüğümde, partneri kişinin kolunu sıkıyor ve kişi rahatsız görünüyorsa, her şeyin yolunda olup olmadığını sorarım.”) ve Madde 9 (“Partneri tarafından itilen veya bağırılan birine yardıma ihtiyacı olup olmadığını sorarım.”), Madde 17 (“Tanımadığım birinin istismar içeren bir ilişki içinde olduğunu düşünürsem, onunla iletişime geçerim ve yardım etmeye hazır olduğumu söylerim.”) ve Madde 18 (“Tanımadığım ve cinsel saldırıya uğradığından şüphelendiğim birine yardım ve destek için hazır olduğumu söylerim.”)]. Ölçüm modeline ilişkin parametre tahminleri incelendiğinde, tüm maddelerin faktör yüklerinin 0,48 ile 0,88 arasında değiştiği ve tamamının istatistiksel olarak anlamlı olduğu görüldü ($p < 0,001$).

Seyirci Davranış Ölçeği (Arkadaş Formu) için güvenirlik, iç tutarlılığı değerlendirmek amacıyla cronbach’s alfa katsayısı hesaplandı. Ölçeğin toplam puanı için cronbach’s alfa katsayısı $\alpha = 0,899$ olarak hesaplandı. Alt boyutlar incelendiğinde, Riskli Durumlar alt boyutu için cronbach’s alfa katsayısı $\alpha = 0,813$, Kaynaklara Erişim alt boyutu cronbach’s alfa katsayısı $\alpha = 0,715$, Proaktif Davranış alt boyutu cronbach’s alfa katsayısı $\alpha = 0,814$ ve Parti (Eğlence) Güvenliği alt boyutu için cronbach’s alfa katsayısı $\alpha = 0,813$ olarak belirlendi. Elde edilen bu bulguların, likert tipi ölçeklerde iç tutarlılık için önerilen ölçütlerle uyumlu olduğu görülmektedir (Boateng ve ark., 2018; Souza ve ark., 2017). Ölçeğe ait düzeltilmiş madde–toplam puan korelasyon katsayılarının 0,313 ile 0,504 arasında değiştiği saptanmıştır. Likert tipi ölçeklerde, düzeltilmiş madde–toplam puan korelasyon değerlerinin 0,30 ile 0,70 aralığında yer almasının, maddelerin ölçülmek istenen yapıyı yeterli düzeyde temsil ettiğini gösterdiği belirtilmektedir (Gökdemir ve Yılmaz, 2023).

DFA sonuçları ölçeğin dört alt boyutlu yapısının (Riskli Durumlar, Kaynaklara Erişim, Proaktif Davranış, Parti (Eğlence) Güvenliği) bu çalışma örneğinde doğrulandığını göstermiştir. Model uyumuna ilişkin göstergeler incelendiğinde, χ^2/df değerinin 2,85 ile kabul edilebilir sınırlar içinde olduğu; RMSEA (0,064) ve SRMR (0,069) değerlerinin kabul edilebilir

uyuma, CFI (0,98), NFI (0,97) ve GFI (0,98) değerlerinin ise iyi uyuma işaret ettiği görülmektedir. Bu bulgular, kurulan ölçüm modelinin veriye yeterli düzeyde uyum sağladığını ortaya koymaktadır (Brown, 2006; Browne ve Cudeck, 1993; Schumacker ve Lomax, 1996). Kurulan yapısal eşitlik modelinin yol katsayıları incelendiğinde, maddelerin yer aldıkları ölçek toplam yapısı ile ilişkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptandı ($\beta=0,28$ ile $0,79$ arasında ve $p<0,001$).

5.3. Programın Katılımcıların Seyirci Etkililik Düzeyine Etkisinin Tartışılması

Program sonunda müdahale grubundaki katılımcıların seyirci davranışlarını gerçekleştirme konusunda etkililik düzeyinin program sonunda ve izlem testinde arttığı gözlemlendi. Ayrıca, müdahale grubunun kontrol grubuna kıyasla program sonrası ve izlem ölçümlerinde daha yüksek seyirci etkililik puanlarına sahip olması, **H1.1 ve H1.2 hipotezlerinin desteklendiğini** göstermektedir.

Seyirci müdahale programlarının etkililiğine ilişkin uluslararası bulgular, çalışmamızdaki sonuçlarla paralellik göstermektedir. Fenton ve arkadaşları (2018) tarafından Birleşik Krallık'ta birinci sınıf üniversite öğrencileriyle yürütülen "The Intervention Initiative" programında, katılımcıların cinsel ve aile içi şiddeti tanıma, sorumluluk üstlenme ve güvenli müdahalede bulunma becerilerinde anlamlı artışlar gözlenmiştir. Benzer şekilde Peterson ve arkadaşları (2018) tarafından yapılan başka bir araştırmada; tek oturumda gerçekleştirilen bir seyirci eğitim programının öğrencilerin toplumsal cinsiyet şiddetine ilişkin tutumlarını iyileştirdiğini, seyirci etkililik ve yardım etmeye niyet düzeylerini artırdığı saptanmıştır.

Üniversitelerde uygulanan seyirci müdahale programlarını inceleyen ilk sistematik derlemelerden biri olan Katz ve Moore'un (2013) çalışması, bu tür müdahalelerin özellikle seyirci tutumlarında (şiddeti destekleyen inançların azalması) ve seyirci etkililiğinde (çeşitli seyirci davranışlarının gerçekleştirilmesine duyulan güven) belirgin gelişmeler sağladığını ortaya koymaktadır. Ayrıca bu programların seyirci davranışını gerçekleştirme sıklığını artırmaya kıyasla, seyirci etkililik ve yardım etmeye niyet düzeylerini artırmada daha etkili olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde son yıllarda yapılan sistematik derleme ve meta analizlerde, seyirci müdahale programlarının seyirci etkililiği üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu vurgulanmaktadır (Evans ve ark., 2019; Kettrey ve ark., 2019; Park ve Kim, 2023).

Literatürde seyirci müdahale programlarının ve eğitimlerinin, flört şiddeti ile ilgili bilgilendirici konuşmalar dinlemekten daha etkili olduğu saptanmıştır (Coker ve ark., 2011). Literatür, sosyal ilişkilerin güçlendirici etkisine vurgu yaparak akranlar arasındaki iletişimin

şiddeti önlemede kritik bir role sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Nitekim üniversite öğrencileriyle yapılan bir çalışmada; öğrencilerin şiddeti önleme konusunda yaptıkları akran tartışmalarının, seyirci etkililiği üzerinde önemli bir belirleyici olduğu saptanmıştır. Ayrıca akranlarla yapılan tartışmaların; şiddet normlarını sorgulamayı, destek aramayı ve yardım etme niyetini artırdığı görülmektedir (Hoxmeier ve ark., 2023). Bu bulgu öğrencilere bir tartışma ortamı yaratan seyirci müdahalelerinin yalnızca beceriyi geliştirmeyi değil sosyal normları da etkileyebileceğini düşündürmektedir.

Bu araştırmada müdahale grubundaki öğrencilerin hem son testte hem de izlem testinde daha yüksek seyirci etkililik puanlarına sahip olması, eğitimin etkileşimli yapısı (rol oynama, beyin fırtınası ve grup tartışmaları vb.) ile ilişkili olabilir. Bilgi aktarmanın ötesine geçen ve fark etme, yorumlama, sorumluluk alma, uygun müdahale becerilerini geliştirme gibi adımları deneyimleme fırsatı sunan beceri temelli öğretim yaklaşımlarının, seyirci etkililik düzeyinde kritik bir rol oynadığı düşünülmektedir. Bununla birlikte hemşirelik öğrencileri ile yapılan daha önceki araştırmalar; yalnızca müdahale edebileceğine ilişkin güven duygusunun davranışın ortaya çıkması için yeterli olmadığını, öğrencilerin özellikle “nasıl müdahale edeceğini bilme” ihtiyacı duyduklarını ortaya koymaktadır (Amar ve ark., 2012; Amar ve ark., 2015).

Kontrol grubundaki seyirci etkililik puanlarındaki düşüş, öğrencilerin zaman içinde kendi yeterliklerini daha gerçekçi değerlendirmeye başlamaları ile ilişkili olabilir. Seyirci müdahalesi, yalnızca farkındalık değil aynı zamanda beceri ve yapılandırılmış pratik gerektiren bir süreçtir. Kontrol grubundaki katılımcılar flört şiddetini tanıma ve şiddetin olumsuz sonuçları üzerine tek oturumluk bir eğitim programına katılmış olsalar bile, bu farkındalığı nasıl eyleme dönüştüreceklerine ilişkin bir rehberlik almamışlardır. Kontrol grubunda seyirci etkililik puanlarındaki düşüş, yalnızca beceri pratiği eksikliğiyle değil; flört şiddetinin kültürel olarak “özel alan/aile içi mesele” şeklinde konumlandırılması ve toplumsal cinsiyet normlarının müdahaleyi sınırlandırmasıyla da ilişkili olabilir. Kıskançlığın, kontrolün ve sahiplenmenin “sevgi göstergesi” olarak yorumlanabildiği vurgulanmaktadır (Toplu Demirtaş ve ark., 2017). Bu çerçevede kontrol grubunda, müdahaleyi meşru ve uygulanabilir görmeye ilişkin öznel normların (iki kişi arasındaki meseleye karışmama, özel alan, yanlış anlaşılma gibi algılar) zaman içinde baskın hale gelmesi, etkililik algısının gerilemesine katkı sunmuş olabilir.

5.4. Programın Katılımcıların Yardım Etmeye Niyet Düzeyine Etkisinin Tartışılması

Program sonunda müdahale grubundaki katılımcıların hem arkadaşlara hem de yabancılara yönelik yardım etmeye niyet düzeylerinin arttığı; bu artışın izlem testinde de sürdüğü görüldü. Ayrıca, müdahale grubunun kontrol grubuna kıyasla program sonrası ve izlem ölçümlerinde daha yüksek yardım etme niyetine sahip olması, **H2.1 ve H2.2 hipotezlerinin desteklendiğini** göstermektedir.

Geliştirilen programın yardım etmeye niyet üzerindeki etkisinin uluslararası literatürle uyumlu olduğu görüldü. Amar ve arkadaşlarının (2012) hemşirelik öğrencileriyle gerçekleştirdiği müdahale programında da katılımcıların yardım etmeye niyet düzeylerinin arttığı görülmüştür. Benzer şekilde “Green Dot” (Coker ve ark., 2019), “CAFE” (Wong ve ark., 2019), “Red Flag Campaign” (Borsky ve ark., 2016) ve “With-You Education” (Park ve Kim, 2021) gibi çeşitli seyirci müdahale programlarının etkinliğinin değerlendirildiği araştırmalarda; katılımcıların bilgi ve becerilerinin güçlenmesiyle birlikte yardım etmeye niyet düzeylerinin arttığı bildirilmektedir. Yapılan bir sistematik derlemede seyirci müdahalesi eğitimlerinin, yardım etmeye niyet düzeyi üzerinde güçlü bir etkiye sahip olduğunu saptanmıştır (Park ve Kim, 2023).

Flört şiddetine maruz kalan öğrencilerin ailelerinden yardım arama davranışının oldukça sınırlı kaldığı; buna karşılık arkadaşların başlıca sosyal destek kaynağı olarak öne çıktığı belirtilmektedir (Uğur ve Kılıç, 2021). Bununla birlikte Karunaratne (2025) tarafından yapılan bir araştırmada; öğrencilerin utanç ve mahcubiyet duyguları, istismar deneyimlerinin küçümsenme riski, suçlanma, inanılmama veya ciddiye alınmama korkuları nedeniyle flört şiddeti deneyimlerini arkadaşlar gibi gayri resmi kaynaklara da söylemekten çekindikleri saptanmıştır. Yardım istemeyi kolaylaştıracak sosyal çevrenin güçlendirilmesi kadar, arkadaşların nasıl güvenli ve etkili biçimde müdahale edebileceğini bilmesi de kritik öneme sahiptir (Uğur ve Kılıç, 2021; Karunaratne, 2025). Bu araştırmada geliştirilen programın, üniversite öğrencileri için flört şiddetine karşı arkadaşlarına nasıl yardım edebilecekleri hakkında bir çerçeve sağlamada destek olacağı düşünülmektedir.

Cho ve Huang (2017) tarafından yapılan bir araştırmada, dünyada flört şiddetine üç gençten birinin maruz kaldığı ancak büyük bir kısmının yardım arama davranışı göstermediği saptanmıştır. Yapılan başka bir araştırmada; dört yıl boyunca flört şiddeti yaşayan lisans öğrencileri ile görüşülmüş; %60'ının deneyimlerini kimseye açıklamazken, %28,9'unun aile ve arkadaşlar gibi gayri resmî kaynaklara ve %13,5'inin resmi kaynaklara durumu açıkladığı

belirlenmiştir (Mennick ve ark. 2021). Yapılan araştırmalarda gençlerin toplumsal cinsiyet eşitsizliğini onaylayıcı tutumlara sahip olması ve flört ilişkisini ötekine “sahip olma” şeklinde tanımlanması hem şiddete maruz kalma hem de şiddeti uygulama açısından önemli risk faktörleridir. Tüm bu faktörler, Planlı Davranış Teorisi çerçevesinde tutum ve öznel normlarla da ilişkilendirildiğinde; şiddete yönelik yardım isteme davranışlarını etkileyebileceği gibi yardım etmeye yönelik niyeti de etkileyebilmektedir (Fidan ve Yeşil, 2018; Gressard ve ark., 2015; Hou ve ark., 2020). Bu nedenle, yardım etme niyetini artırmayı hedefleyen programlarda, toplumsal cinsiyet normlarının çok boyutlu bir bakış açısıyla ele alınmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Yardım etme niyetinin artmasında empati, algılanan ödüller ve algılanan maliyetler gibi psikolojik bileşenler de rol oynamaktadır. Piliavin ve arkadaşları (1981), bir olaya tanıklık eden kişilerin empatik bir duygusal tepki geliştirmeleri durumunda yardım etme yönünde motivasyonlarının arttığını ileri sürmektedir. Bununla birlikte yardım davranışı seyircinin, müdahalenin potansiyel ödülleri (örneğin takdir edilme, işe yarama hissi) ve potansiyel maliyetlerini (örneğin zarar görme, utanç) bilişsel olarak değerlendirmesiyle şekillenmektedir. Bu nedenle seyirciler, müdahalenin sağlayacağı faydaları artırmaya ve kendi açılarından doğabilecek maliyetleri azaltmaya çalışmaktadır (Piliavin ve ark., 1981; Wang, 2020). Nitekim literatürde empati düzeyinin ve müdahalenin ödüllendirici olacağına ilişkin algının artmasının, özellikle siber zorbalık bağlamında, seyircilerin yardım etme yönündeki motivasyonlarını güçlendirdiği saptanmıştır (Wang, 2020).

Yardım etmeye niyeti etkileyen bir diğer önemli faktör, durumun algılanan ciddiyeti ile seyircinin mağdur ve fail ile olan ilişkisidir. Bir olayın daha ciddi görünmesi, müdahale etme olasılığını artırmaktadır (Fisher ve ark., 2011). Seyirci davranışını açıklayan kuramsal yaklaşımlar, yardım etme olasılığının büyük ölçüde seyircinin yardıma ihtiyaç duyan kişiyle olan ilişkisine bağlı olduğunu göstermektedir. Araştırmalar mağdurun bir arkadaş ya da tanıdık olması halinde seyircilerin daha fazla empati hissettiklerini ve yardım etmeye daha istekli olduklarını göstermektedir (Katz ve ark., 2015; Bennett ve ark., 2013; Bennett ve ark., 2017). Bu araştırmada arkadaşlara yönelik yardım etmeye niyet düzeylerinin artması katılımcıların çoğunun daha önce yakın çevresinde flört şiddetine tanık olduğunu ifade etmesi ve arkadaşlarına karşı daha fazla empati hissetmeleri ile açıklanabilir. Bununla birlikte geliştirilen programda arkadaşlarla ilişkili senaryo ve vaka örneklerinin yer alması katılımcıların yakın çevrelerine müdahale etmeye daha istekli hale gelmesinde etkili olmuş olabilir.

Literatürde, yabancılara yönelik yardım etme niyeti algılanan risk, durumun belirsizliği ve düşük öz yeterlik algısıyla yakında ilişkili olarak belirtilmektedir. Gençlerin çoğu yabancılara yönelik bir şiddet durumunda müdahalede bulunmaktan, kendilerine zarar gelmesi ya da durumun algıladıklarından farklı olması gibi nedenlerle çekinebilmektedir (Burn, 2009; Fisher ve ark., 2011). Planlı Davranış Teorisi çerçevesinde yapılan çalışmalar, yardım etme niyetinin mağdur–seyirci ilişkisinin niteliğine göre farklı psikososyal süreçler tarafından şekillendirildiğini göstermektedir. Arkadaşlara yönelik yardım etme niyetinde tutumlar ve öznel normlar daha belirleyici iken; yabancılara yönelik niyette algılanan davranışsal kontrol ve risk algısının daha güçlü bir rol oynadığı bildirilmiştir (Bennett ve ark. 2013; Bennett ve ark., 2017; Fisher ve ark., 2011; Katz ve ark., 2015). Öğrenciler yakın ilişkilerde yaşanan şiddeti ‘özel mesele’ olarak algıladığında yardım etmeye yönelik niyetleri azalabilir. Buna karşın yabancılar söz konusu olduğunda durum daha açık bir tehlike olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle seyirci müdahale programlarında her iki ilişki bağlamındaki niyet değişiminin ayrı ayrı değerlendirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Araştırmada yabancılara yönelik yardım etmeye niyet puanlarının yüksek olması; katılımcıların programda yer alan becerilerin (dikkat dağıtma, delillendirme vb.) yabancılara yönelik müdahaleyi daha güvenli ve erişilebilir düşünmesi ile ilişkili olabilir. Gelecekte yapılacak araştırmalarda, üniversite öğrencilerinin arkadaşlarına ve yabancılara yönelik müdahale kararlarını nasıl oluşturduklarını, hangi risk ve motivasyonları dikkate aldıklarını ve müdahale sürecini nasıl anlamlandırdıklarını inceleyen nitel çalışmaların planlanması önerilmektedir.

Kettrey ve Marx (2019) tarafından, seyirci müdahale programlarının seyirci etkililiği, davranışı ve yardım etmeye niyet üzerindeki etkilerini inceleyerek, bu etkilerin programın ne zaman uygulandığına göre değişip değişmediğini değerlendirilmiştir. Üniversitede flört şiddeti ve özellikle cinsel saldırılarının çoğunun eğitimin ilk yıllarında görülmesi nedeniyle, programların erken dönemde daha etkili olabileceği varsayılmıştır. Araştırma bulgularına göre, önceki çalışmalarla uyumlu olarak, bu programların seyirci etkililiği, davranışı ve yardım etmeye niyet düzeylerini olumlu yönde etkilediği saptanmıştır. Ancak özellikle yardım etmeye niyet üzerindeki etkilerin programın erken yıllarda uygulanması durumunda daha güçlü olduğu belirlenmiştir (Kettrey ve Marx, 2019). Seyirci müdahale programlarının erken dönemde uygulanmasının öğrencilerin yardım etmeye niyet düzeylerini artırmada kritik bir rol oynayabileceği görülmektedir. Dolayısıyla, bu programların üniversite müfredatına eğitimin ilk

yıllarında entegre edilmesi, flört şiddetini önleme çalışmalarının etkinliğini artırmak açısından güçlü bir strateji olarak önerilmektedir.

5.5. Programın Katılımcıların Seyirci Davranış Düzeyine Etkisinin Tartışılması

Program sonunda, müdahale grubundaki katılımcıların seyirci davranış düzeyi toplam puanlarında artış gözlemlenmiş olsa da bu artış istatistiksel olarak anlamlı bulunmadı. Bu doğrultuda, **H3.1 hipotezinin desteklenmediği** görüldü. Buna karşılık, program sonrası ölçümde müdahale grubunun seyirci davranış düzeyinin, kontrol grubuna kıyasla anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlendi. Bu bulgu doğrultusunda, **H3.2 hipotezinin desteklendiği** belirlendi.

Coker ve arkadaşları (2011) tarafından 350 öğrenci ile yapılan bir araştırmada; 18–26 yaş aralığındaki 2.504 öğrencinin %46’sı kampüste bir “Green Dot” farkındalık kampanyasına katıldığını, %14’ü ise son iki yıl içinde aktif seyirci eğitimi aldığını bildirmiştir. Araştırma sonunda; eğitim alan öğrencilerin, eğitim almayanlara kıyasla anlamlı düzeyde daha düşük tecavüz miti kabul puanlarına sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca bu öğrenciler, hem daha fazla aktif seyirci davranışında bulunduklarını hem de çevrelerinde daha fazla aktif seyirci davranışı gözlemlediklerini ifade etmişlerdir. Sonuç olarak, aktif seyirci eğitimi alan öğrenciler, yalnızca bilgilendirici bir konuşma dinleyenlere kıyasla daha fazla aktif müdahale davranışı bildirmiş; her iki müdahale türüne maruz kalan öğrencilerin ise müdahale eğitimi almayan öğrencilere göre daha fazla aktif seyirci davranışında bulunduğu saptanmıştır (Coker ve ark., 2011). Benzer olarak Decker ve arkadaşları (2016) tarafından hemşirelik öğrencileri ile gerçekleştirilen bir araştırmada; “Effective Bystander Intervention” projesine katılan öğrencilerin yaklaşık üçte birinin potansiyel olarak tehlikeli bir durumda aktif müdahale ettikleri saptanmıştır.

Seyirci müdahale programlarının seyirci davranışı üzerindeki etkinliğini inceleyen sistematik derlemeler ve meta analizlerde; bulguların heterojenlik gösterdiği saptanmıştır. Bazı çalışmalar programların seyirci davranışını anlamlı biçimde artırdığını bildirirken, özellikle 6 ay ile 1 yıl arasındaki izlem ölçümlerine sahip araştırmalarda etkinin anlamlı olmadığı belirlenmiştir (Evans ve ark., 2019; Kettrey ve ark., 2019; Park ve Kim, 2023). Nitekim Hines ve arkadaşlarının (2015) çalışmasında da akran eğitimi alan öğrencilerin seyirci etkililik düzeylerinin arttığı, ancak seyirci davranışlarında anlamlı bir değişiklik gözlenmediği belirlenmiştir. Bu sonuç, seyirci etkililik düzeyinin artmasının önemine rağmen, öz yeterlikteki

yükselişin her zaman doğrudan davranışa dönüşmediğini düşündürmektedir. Bu araştırmanın bulguları, Fenton ve arkadaşları (2018) tarafından yürütülen çalışmada olduğu gibi, programların kısa vadede davranış değişikliği yaratmakta sınırlı kalabildiğini göstermektedir. Bu çalışmada; davranışın öz bildirimle ölçülmesi, düşük karşılaşma oranları ve davranış değişiminin uzun süre gerektirmesi göz önünde bulundurulduğunda, iki aylık izlem süresi gerçek davranış dönüşümünü değerlendirmek için yetersiz kalmış olabilir.

Banyard (2011) seyircilerin bir müdahalede bulunmasını kolaylaştıran ve engelleyen bireysel ve bağlamsal faktörleri ekolojik model çerçevesinde tartışmaktadır. Bireysel özellikler arasında toplumsal cinsiyete yönelik tutumlar, kişilik özellikleri, seyirci müdahalesine yönelik bilgi ve becerinin varlığı ve müdahalenin olası sonuçlarına ilişkin endişeler yer almaktadır. Değerlendirilme kaygısı ile şiddet ve cinsel saldırıya ilişkin mitlere sahip olma, hem yardım etme niyetinin düşük olmasına hem de seyirci davranışlarının sınırlı düzeyde gerçekleşmesine yol açmaktadır (Banyard ve ark., 2007; Banyard, 2008; McMahon, 2010). Literatürde, erkeklerin tecavüz mitlerini kadınlara göre daha yüksek düzeyde benimsediği ve bunu durumun hem yardım etme niyetini hem de seyirci davranışını azaltabildiği vurgulanmaktadır (Kania ve Cale, 2018). Gürsoy ve arkadaşları (2016) tarafından 605 üniversite öğrencisi ile yapılan bir çalışmada; erkek öğrencilerin kadın cinselliğini kontrol etmeye yönelik inançları ve kadına yönelik şiddeti meşrulaştıran tutumları kadın öğrencilere kıyasla anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu tür ataerkil değerler, flört şiddetini “müdahale gerektiren bir durum” olarak algılanmasını zorlaştırabilir. Bu bulgular, şiddet bağlamında cinsiyete göre değişen müdahale davranışlarının altında yatan önemli bir psikososyal mekanizmaya işaret ederek, kadınlar ve erkekler arasında gözlenen farklılıkların anlaşılmasına katkı sunmaktadır (Flynn ve ark., 2025). Bu doğrultuda; seyirci müdahale programlarının içeriğinde cinsiyete özgü tutumların ve yanlış akran normlarının ele alınmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Bağlamsal faktörler, diğer seyircilerin müdahaleyi ne ölçüde destekleyeceğine ilişkin algıları ile ilişkilendirilmektedir. Bu noktada, algılanan ve gerçek normlar arasındaki uyumsuzluk *çoğulcu cehalet* (pluralistic ignorance) olarak tanımlanmaktadır (Flynn ve ark., 2025). Araştırmalar, erkek öğrencilerin akranlarının cinsel şiddet vakalarında müdahaleyi olduğundan daha az destekleyeceğine inandığını göstermektedir (Fabiano ve ark., 2003; Flynn ve ark., 2025). Bu tür yanlış algılar, bireysel tutumlardan bağımsız olarak müdahale davranışını azaltabilmektedir. Nitekim akran tutumlarına ilişkin algılar, müdahale isteğini bireyin kendi tutumlarından daha güçlü biçimde öngörebilmektedir (Flynn ve ark., 2025; Kroshus, 2018). Bu

bulgular, yanlış norm algılarını hedefleyen ve seyircilerin müdahale kapasitesini artırmayı amaçlayan programların önemini vurgulamaktadır.

Türkiye gibi ataerkil değerlerin görece daha belirgin olduğu toplumsal yapılarda, yakın ilişkilerde şiddetin biçimi ve görünürlüğü kültürel normlar tarafından şekillenebilmektedir (Park ve Ko, 2024; Uysal Yalçın ve ark., 2024). Ataerkil örgütlenme, erkekliği otoriteyle ilişkilendirirken kadınları daha çok denetlenen bir konuma yerleştirmekte; güç kullanımı ve kontrol, kimi bağlamlarda ilişkiyi “koruma” ya da “aile düzenini sürdürme” söylemleri altında meşrulaştırılabilmektedir. Bu tür kültürel çerçeveler, özellikle izolasyon, baskı ve zorlayıcı kontrol gibi daha örtük şiddet biçimlerinin normalleşmesine yol açarak şiddetin tanılanmasını güçleştirebilir. Bu normalleştirme, yalnızca mağdurların şiddeti kabullenme eğilimini artırmakla kalmayıp, çevredeki kişilerin de “ilişkinin iç meselesi” olarak görmesine ve müdahaleyi sınırlamasına neden olabilmektedir (Mallory ve ark., 2016; Toplu Demirtaş ve ark., 2017; Uysal Yalçın ve ark., 2024). Bu durum, Darley ve Latané’nin (1968; 1970) karar verme modelindeki temel basamaklar olan “durumu sorun olarak fark etme” ve “durumu acil/yardım gerektirir biçimde yorumlama” süreçlerini sekteye uğratabilir.

Planlı Davranış Teorisi çerçevesinde değerlendirildiğinde; “müdahale etmek uygun mudur?” sorusu, kültürel normlar ve toplumsal cinsiyet rolleri tarafından güçlü biçimde şekillendiğinden, seyircinin sorumluluk üstlenme basamağında tereddüt yaşaması olasıdır. Bu kültürel normlar müdahale etmeye yönelik niyetin zayıflamasına ve dolayısıyla davranışın ortaya çıkmasının sınırlandırılmasına yol açabilir. Her iki grupta da seyirci davranışı toplam puanlarının düşük düzeylerde kalması, flört şiddetine müdahalenin kültürel tutumlar tarafından özel alan, ilişki içi mesele ya da müdahale edilmemesi gereken bir durum olarak çerçevelenmesiyle ilişkili olabilir. Müdahale grubunda gözlenen görece daha sınırlı düşüş, program kapsamında toplumsal cinsiyet normlarının ve müdahaleye ilişkin yanlış akran normlarının eleştirel biçimde ele alınmasıyla ilişkili olabilir. Kontrol grubunda bu normların eleştirel biçimde ele alınmaması, öğrencilerin müdahaleyi gerekli ve uygulanabilir bir davranış olarak algılamalarını sınırlamış olabilir.

Bu araştırmada alt boyutlara göre incelendiğinde; program sonunda her iki grupta yer alan katılımcıların riskli durumlar ve kaynaklara erişim alt boyutlarına yönelik davranışlarında anlamlı bir değişim olmadığı görüldü. Ayrıca her iki grupta da zamanla eğlence (parti) güvenliği alt boyut davranışlarında azalma olduğu belirlendi. Yapılan bir araştırmada; üniversite öğrencilerinin risk içeren durumlarda faile yönelik doğrudan müdahale davranışları incelenmiş ve öğrencilerin seyirci davranışında bulunmaları gereken durumları fark ettiklerinde

çoğunlukla eyleme geçtikleri saptanmıştır. Bununla birlikte; düşük riskli durumlarda müdahale oranları daha düşükken, yüksek riskli durumlarda müdahale sıklığının belirgin biçimde arttığı ifade edilmiştir. “Cinsel saldırı hakkında yanlış beyanlarda bulunanlarla konuşma” en az müdahale edilen durum olarak saptanmış; araştırmacılar bunun, öğrencilerin bu durumu düşük riskli olarak algılamasına bağlı olabileceğini belirtmiştir. Cinsel saldırı hakkında yanlış söylemlerin sık duyulması, davranışın normalleşmesine ve risk algısının azalmasına yol açarak öğrencilerin bu tür durumlarda müdahale etme olasılığını düşürebilmektedir (Hoxmeier ve ark., 2024). Seyirci Davranışı Ölçeği incelendiğinde, riskli durumlar ve kaynaklara erişim alt boyutlarına yönelik davranış maddelerinin önemli bir bölümünün şiddet içeren bir olaya doğrudan tanık olma, cinsel istismar şüphesini fark etme, kıskançlık, kontrol davranışı, fiziksel şiddet gibi yüksek riskli senaryolara dayandığı görülmektedir. Araştırmadaki bu bulgu; bu tür olayların iki aylık bir zaman diliminde rastlantısal olarak karşılaşılma olasılığının düşük olması ile ilişkili olabilir. Açıklanan bu durum kontrol grubundaki öğrencilerin puanlarındaki düşüş ile de ilişkili olabilir. Eğlence (parti) güvenliği alt boyutunda her iki grupta da davranışların zamanla azalması, bu davranışların çoğunlukla sosyal ortamlarda (parti, eğlence, yurt ortamı, gece yürüyüşü) gerçekleştiği ve akademik yıl sonuna doğru öğrencilerin sosyal etkinliklere katılımının azalmasıyla ilişkili olabilir.

Ölçeğin **proaktif davranış** alt boyutu incelendiğinde; müdahale grubundaki katılımcıların son testte hem ön test puanlarına kıyasla hem de kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar elde ettikleri saptandı. Amar ve arkadaşlarının (2015) hemşirelik öğrencileriyle yaptığı çalışmada, öğrencilerin şiddete maruz kalan arkadaşlarına en sık duygusal destek sunmak, yaşanan durumu ciddiye almak, deneyimin doğruluğunu kabul etmek ve güvenlik planı oluşturmada katkı sağlamak gibi davranışlarda bulundukları belirlenmiştir. McMahon’un (2024) nitel araştırmasında, flört şiddetine maruz kalan bireylerin seyircilerden gördükleri müdahaleler arasında özellikle duygusal destek sunma, yaşanan deneyimi küçümsemekten kabul etme, somut yardım sağlama ve güvenlik planlamasına katkıda bulunma gibi davranışları en yararlı müdahaleler olarak değerlendirdikleri saptanmıştır. Bu çalışmada kullanılan ölçeğin alt boyutundda yer alan maddeler (örneğin “kendimi eğittim”, “plan geliştirdim”, “arkadaşlarımla konuştum”) gerçekte yaşanan bir olayı gerektirmediği için katılımcıların proaktif davranışlarda bulunmasını desteklemiş olabilir. Moriarty’nin (1975) önceden taahhüt paradigması, bir bireyin küçük bir söz veya sorumluluk üstlenmesinin müdahale davranışını kolaylaştırdığını göstermektedir. Nitekim geliştirilen programda katılımcıların kendi seyirci güvenlik planlarını oluşturmaları, müdahale etmeye yönelik bilişsel

bir taahhüt geliştirmelerine ve gelecekte karşılaşabilecekleri riskli durumlara yönelik hazırlıklarını güçlendirmelerine katkı sağlamış olabilir. Literatüre göre proaktif davranışlar, bireylerin ileride meydana gelebilecek riskli durumlar için psikolojik ve bilişsel hazırlığını artırmakta ve bu süreç ilerleyen dönemde seyirci davranışına temel oluşturmaktadır (Banyard, 2011; McMahon, 2010).

Jouriles ve arkadaşları (2018) tarafından yapılan sistematik derleme, seyirci müdahale programlarının etkilerinin zamanla azalma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, programların tek oturumla sınırlı kalmayıp düzenli aralıklarla yenilenmesinin, seyirci etkililiği ve davranışı açısından daha sürdürülebilir sonuçlar doğurabileceği belirtilmektedir (Jouriles ve ark., 2018). Mevcut araştırmanın bulguları da davranış değişikliğinin kısa sürede ortaya çıkmadığı gerçeğiyle uyumludur. Bu doğrultuda, flört şiddetini nleme çalışmalarının etkililiğinin artması ve seyirci davranışının uzun vadede sürdürülebilir olması için programların periyodik olarak tekrarlanması önerilmektedir. Son olarak, programın hangi zaman aralıklarıyla yinelenmesinin en etkili sonuçları doğurduğunu belirlemeye yönelik yeni araştırmaların planlanması önem taşımaktadır.

5.6. Katılımcıların Programa Yönelik Görüş ve nerilerinin Tartışılması

Öğrencilerin Program Süreç Değerlendirme Formuna verdikleri yanıtlar incelendiğinde, maddelerin genel olarak yüksek düzeyde olduğu ve öğrencilerin programın kişisel ve mesleki gelişimlerine olumlu katkı sağladığını belirttikleri görüldü. Decker ve arkadaşları (2016) tarafından hemşirelik öğrencileri ile gerçekleştirilen bir araştırmada; seyirci müdahalesi projesine katılan öğrencilerin %86,4, projenin mesleki gelişimlerine katkıda bulunduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin müdahaleyi bir “toplumsal sorumluluk” olarak görmeye başlaması, etik karar verme becerilerini geliştirmekte ve riskli durumlara karşı daha duyarlı hale gelmelerine katkı sağlamaktadır. Seyirci müdahalesi davranışlarının, toplum sağlığı hemşireliği kapsamında değerlendirildiğinde; risklerin erken fark edilmesi, savunuculuk ve koruyucu sağlığı geliştirme işlevleriyle doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir (Decker ve ark., 2016). Öğrencilerin seyirci müdahalesi programları aracılığıyla edindikleri becerilerin gelecekte hem klinik hem de toplum sağlığı alanlarında profesyonel rollerini güçlendirebileceği ve onları proaktif davranış gösteren sağlık profesyonelleri olmaya hazırlayabileceği düşünülmektedir.

Bu araştırmada katılımcıların programa yönelik olumlu geri bildirim verdiği görüldü. Stojanov ve arkadaşları (2021) tarafından yapılan bir araştırmada; seyirci müdahale atölyesine

katılan öğrencilerin deneyimlerini incelemek amacıyla görüşmeler yapılmıştır. Bu çalışmada öğrenciler, atölyenin en yararlı yönünün “ne yapacaklarına dair somut, pratik ve düşük riskli müdahale stratejileri” öğrenmek olduğunu vurgulamıştır. Öğrencilerin müdahalenin güvenli yollarını öğrenmeleri, kendilerini daha az risk altında hissetmelerini ve müdahale etme konusunda daha yetkin görmelerini desteklemiştir (Stojanov ve ark., 2021). Bu araştırmadaki katılımcıların eğitim programına ilişkin olumlu değerlendirmeleri, güvenli müdahale stratejileri ve öz bakıma ilişkin bilgilerin programda ele alınmasına bağlı olabilir.

Öğrenciler en sık arkadaşlarından yardım arama davranışında bulunsa da öğretim elemanları ve öğretim üyeleri de öğrencilerin yaşadıkları durumu paylaşabildikleri önemli bir sosyal destek kaynağıdır (Cares ve ark. 2024, Richards ve ark., 2013). Literatürde, öğretim üyelerine yapılan şiddet bildirimleri arasında en sık karşılaşılanın cinsel şiddet olduğu belirtilmektedir (Cares ve ark., 2024; Imbody ve ark., 2025). Öğrencilerin flört şiddeti deneyimlerine yönelik akademisyen tepkileri hem akademik süreçler hem de öğrencilerin psikososyal iyilik hâli üzerinde belirleyici olabilmektedir. Destekleyici bir yaklaşım öğrencilerin başa çıkma becerilerini güçlendirebilir, travmayla ilişkili duygusal yüklerini azaltabilir ve profesyonel yardım arama davranışlarını artırabilir. Buna karşın, yargılayıcı veya ilgisiz bir tutum, öğrencilerin travma sonrası stres belirtilerini ağırlaştırabileceği gibi, resmi bildirim ve destek mekanizmalarından uzaklaşmalarına da neden olabilir (Cares ve ark., 2024; Imbody ve ark., 2025; Richards ve ark., 2013). McMahon ve arkadaşları (2019), yalnızca öğrencilerin değil, öğretim üyeleri ve personelin de üniversitelerde yaşanan flört şiddeti olaylarına müdahale etme eğilimlerinin ve bu müdahaleleri kısıtlayan ya da kolaylaştıran faktörlerin incelenmesinin hayati önem taşıdığını belirtmektedir. Nitekim literatürde bazı seyirci müdahalesi programlarının hedef kitlesinin üniversite akademik personeli olduğu görülmektedir (Culture of Respect, 2025). Üniversite akademik personelinin flört şiddeti ve seyirci müdahalesi ile ilgili farkındalıklarının yüksek olması gerektiği düşünülmektedir. Bu doğrultuda; üniversitelerde akademik personel için flört şiddeti ve seyirci müdahalesi ile ilgili eğitimlerin planlanması öğrencilerin güvenli, erişilebilir ve destekleyici bir ortamda kendilerini ifade etmelerini destekleyebilir.

Sonuç olarak; geliştirilen programın öğrencilerin müdahale edebilme konusundaki seyirci etkililik, davranışı ve yardım etmeye niyet düzeyleri üzerinde etkili olma potansiyeline sahip olduğu düşünülmektedir. Flört şiddeti döngüsel, süregelen ve ilişkisel bir bağlamda ortaya çıkan daha karmaşık bir süreçtir. Bu nedenle araştırmacılar, seyirci müdahalesi modellerinin

ilişki temelli, devam eden şiddet biçimlerinde nasıl işlediğinin ve bu bağlamda seyirci davranışlarının gerçekten etkili olup olmadığının daha fazla incelenmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Banyard, 2011; McMahon ve ark., 2019). Bu bağlamda, üniversite öğrencilerine yönelik geliştirilen bu programın literatüre katkı sağladığı düşünülmektedir. Ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireleri; terapötik iletişim becerileri, travma bilgili yaklaşım, kriz durumunda psikososyal müdahalede bulunma ve öğrenciye rehberlik etme rolleri doğrultusunda flört şiddetine ilişkin yardım arama davranışının güçlendirilmesinde önemli bir konuma sahiptir (Bosse ve ark., 2021). Bu bağlamda, ruh sağlığı ve psikiyatri hemşirelerinin üniversite ortamında flört şiddetinin fark edilmesi, travma bilgili bir yaklaşımla karşılanması ve öğrencilerin uygun destek mekanizmalarına yönlendirilmesi süreçlerinde kilit bir role sahip olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte, LGBTQ+ öğrenciler, kültürel azınlıklar, uluslararası öğrenciler ve özel gereksinimi olan öğrenciler gibi farklı alt gruplar için uyarlanmış ve etkililiği test edilmiş seyirci müdahale programlarının yetersiz olduğu belirtilmektedir (Evans ve ark., 2019; Kettrey ve ark., 2019; McMahon ve ark., 2019; Park ve Kim, 2023). Bu nedenle gelecekte, bu alt grupların özgün ihtiyaçlarına duyarlı, kültürel ve yapısal farklılıkları dikkate alan müdahale programlarının geliştirilmesi ve değerlendirilmesi önem taşımaktadır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Hemşirelik öğrencilerinde flört şiddetine karşı geliştirilen seyirci müdahalesi programının etkinliğini değerlendirmek amacıyla randomize kontrol gruplu ve tekrarlayan ölçümlü (ön test, son test, izlem testi) deneysel araştırma tasarımı gerçekleştirilen bu araştırmanın bulgularına göre;

- Katılımcıların %23'ünün daha önce flört şiddetine maruz kaldığı, %80'inin ise flört şiddetine tanık olduğu belirlendi.
- Katılımcıların %67,4 'ü (n=56) tanık olduğu flört şiddetine yardım ettiğini ifade ederken, %32,6'sı (n=27) herhangi bir yardım etmediğini/edemediğini ifade etti.
- Yardım ettiğini bildiren katılımcıların; duygusal destek sağlamak, ilişkinin bitirilmesini önermek, flört şiddeti hakkında bilgi vermek, yakın çevreden yardım istemek gibi yardımlara başvurduğu görüldü.
- Katılımcıların yardım etmememe/edememe nedenlerinin nasıl yardım edileceğine ilişkin bilgi ve beceriye sahip olmama, etraftaki kimsenin yardım etmemesi ve şiddete maruz kalan kişinin yardım istemeyi reddetmesi olarak ifade ettiği saptandı.
- Müdahale grubundaki katılımcıların ön test Seyirci Müdahalesi Etkililik Ölçeği puan ortalamalarının hem son test (Ort. farkı=16,151; $p<0,001$) hem de izlem testi puanlarına (Ort. farkı=12,455; $p<0,001$) göre anlamlı düzeyde düşük olduğu saptandı. Gruplar arası karşılaştırmalarda, müdahale grubunun son test ve izlem testi SMEÖ puan ortalamalarının kontrol grubuna göre anlamlı derecede yüksek olduğu belirlendi ($F=46,951$; $p<0,001$; $\eta^2=0,367$).
- Müdahale grubundaki katılımcıların ön test Arkadaşa Yardım Etmeye Niyet-Kısa Versiyon puan ortalamalarının hem son test (Ort. farkı=7,167; $p<0,001$) hem de izlem testi puanlarına (Ort. farkı=5,810; $p<0,001$) göre anlamlı düzeyde düşük olduğu saptandı. Gruplar arası karşılaştırmalarda, müdahale grubunun son test ve izlem testi

puan ortalamalarının kontrol grubuna göre anlamlı derecede yüksek olduğu görüldü ($F=26,586$; $p<0,001$; $\eta^2=0,247$).

- Müdahale grubundaki katılımcıların ön test Yabancılar Yardım Etmeye Niyet-Kısa Versiyon puan ortalamalarının hem son test (Ort. farkı=10,500; $p<0,001$) hem de izlem testi puanlarına (Ort. farkı=11,950; $p<0,001$) göre anlamlı düzeyde düşük olduğu saptandı. Gruplar arası karşılaştırmalarda, müdahale grubunun son test ve izlem testi puan ortalamalarının kontrol grubuna göre anlamlı derecede yüksek olduğu saptandı ($F=31,330$; $p<0,001$; $\eta^2=0,279$).
- Müdahale grubunun, programdan iki ay sonra seyirci davranışı puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir artma görülmedi ($p>0,05$) ancak kontrol grubuna göre seyirci davranışı puanlarının istatistiksel olarak daha yüksek olduğu belirlendi ($p<0,001$).
- Seyirci Davranışı Ölçeği (Arkadaş Formu) alt boyutları incelendiğinde; yalnızca proaktif davranış alt boyutunda müdahale grubundaki katılımcıların hem ön test puanlarına kıyasla hem de kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar elde ettikleri saptandı ($F=36,707$; $p<0,001$; $\eta^2=0,312$).

Araştırma bulguları doğrultusunda;

- Seyirci Müdahalesi Etkililik Ölçeğinin bireylerin çeşitli seyirci davranışlarını gerçekleştirme konusundaki özgüvenlerini değerlendiren araştırmalarda kullanılması,
- Seyirci Davranışı Ölçeği (Arkadaş Formu)'nun bireylerin çeşitli seyirci davranışlarını gerçekleştirme durumlarını ve önleme programlarının etkililiğini değerlendiren araştırmalarda kullanılması,
- Yardım Etmeye Niyet Ölçeği-Kısa Versiyonun yardım etme olasılığının ve eylem tercihlerinin, şiddete maruz kalan kişi ile mevcut ilişkiye göre değişebileceğini dikkate alan araştırmalarda kullanılması,
- Geçerliliği ve güvenirliği değerlendirilen ölçeklerin farklı örneklem ve kültürel bağlamlarda psikometrik özelliklerinin test edilmesi,

- Geliştirilen programın etkinliğinin farklı kampüs iklimlerinde ve çeşitli öğrenci örneklemelerinde uzunlamasına, çok merkezli, randomize kontrollü çalışmalar kullanılarak değerlendirilmesi ve genellenebilirliğinin daha kapsamlı biçimde test edilmesi,
- Üniversite öğrencilerinin bir flört şiddetine tanık olma durumunda yardım etme ve seyirci davranışı kararını etkileyen faktörlerin nicel ve nitel araştırmalarla incelenmesi,
- Üniversite öğrencileri beliren yetişkinlik döneminde olup bu dönemdeki şiddet ile ilişkili durumlar bireylerin ruh sağlığını olumsuz etkilemektedir. Üniversite öğrencilerinin ruh sağlığını desteklemenin bireysel, kişilerarası, kurumsal ve toplumsal faydaları düşünüldüğünde; flört şiddetine karşı seyirci müdahalesini içeren programların/eğitimlerin/kursların/atölyelerin geliştirilmesi,
- Seyirci müdahale programlarının üniversite eğitiminin ilk yıllarına entegre edilmesi ve hangi aralıklarla yinelandığında sürdürülebilir sonuçların elde edileceğine yönelik araştırmaların planlanması,
- Üniversite öğrencileri için flört şiddetine karşı arkadaşlarına nasıl yardım edebilecekleri hakkında, bir süpervizyon eşliğinde akran eğitim programları/ öğrenci kulüpleri ile seyirci müdahalesi farkındalığının sağlanması adına girişimlerin planlanması,
- Uluslararası literatürde etkilenebilir gruplar için (LGBTİ+ bireyler vb.) zorbalığa, ayrımcılığa ve şiddete karşı çıkmak adına geliştirilen seyirci müdahale programlarının sınırlı olduğu görülmektedir. Etkilenebilir gruplar için geliştirilecek olan farklı seyirci müdahale programlarına yönelik multidisipliner çalıştay, farkındalık eğitimleri ve araştırmaların planlanması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Ajzen, I. (2002). Perceived behavioral control, self-efficacy, locus of control, and the theory of planned behavior. *Journal of Applied Social Psychology*, 32(4), 665-683.
- Amar, A. F., Sutherland, M., & Kesler, E. (2012). Evaluation of a bystander education program. *Issues in Mental Health Nursing*, 33(12), 851-857.
- Amar, A. F., Tuccinardi, N., Heislein, J., & Simpson, S. (2015). Friends helping friends: a nonrandomized control trial of a peer-based response to dating violence. *Nursing Outlook*, 63(4), 496-503.
- Ameral, V., Palm Reed, K. M., & Hines, D. A. (2020). An analysis of help-seeking patterns among college student victims of sexual assault, dating violence, and stalking. *Journal of Interpersonal Violence*, 35(23-24), 5311-5335.
- Anderson, K. M., & Danis, F. (2007). Collegiate sororities and dating violence: an exploratory study of informal and formal helping strategies. *Violence Against Women*, 13(1), 1-14.
- Anderson, K. M., Renner, L. M., & Bloom, T. S. (2014). Rural women's strategic responses to intimate partner violence. *Health Care for Women International*, 35(4), 423-441.
- Bahadır, Y. E., Öz, F. (2018). The effectiveness of empowerment program on increasing self-esteem, learned resourcefulness, and coping ways in women exposed to domestic violence. *Issues in Mental Health Nursing*, 39(2), 135-41.
- Bakır, A., Kalkan, M. (2019). Siber flört istismarı, beden imgesi ve benlik saygısı arasındaki ilişki. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(2), 52-72.
- Banyard, V. L., Plante, E. G., & Moynihan, M. M. (2004). Bystander education: bringing a broader community perspective to sexual violence prevention. *Journal of Community Psychology*, 32(1), 61-79.
- Banyard, V.L., Plante, E.G., & Moynihan, M.M. (2005). Rape prevention through bystander education: bringing a broader community perspective to sexual violence prevention. www.ncjrs.org0pdffiles10nij0grants0208701.pdf (Erişim Tarihi: 01.12.2025)
- Banyard, V. L., Moynihan, M. M., & Plante, E. G. (2007). Sexual violence prevention through bystander education: an experimental evaluation. *Journal of Community Psychology*, 35(4), 463-481.

- Banyard, V. L. (2008). Measurement and correlates of prosocial bystander behavior: the case of interpersonal violence. *Violence and Victims*, 23, 83–97.
- Banyard, V. L., Moynihan, M. M., & Crossman, M. T. (2009). Reducing sexual violence on campus: the role of student leaders as empowered bystanders. *Journal of College Student Development*, 50(4), 446-457.
- Banyard, V. L., Eckstein, R. P., & Moynihan, M. M. (2010). Involving community in sexual violence prevention: the role of stages of change. *Journal of Interpersonal Violence*, 25, 111–135.
- Banyard, V. L. (2011). Who will help prevent sexual violence: creating an ecological model of bystander intervention. *Psychology of Violence*, 1(3), 216-229.
- Banyard, V. L., & Moynihan, M. M. (2011). Variation in bystander behavior related to sexual and intimate partner violence prevention: correlates in a sample of college students. *Psychology of Violence*, 1(4), 287-301.
- Banyard, V. L., Moynihan, M. M., Cares, A. C., & Warner, R. (2014). How do we know if it works? Measuring outcomes in bystander-focused abuse prevention on campuses. *Psychology of Violence*, 4(1), 101.
- Banyard, V., Moschella, E., Grych, J., & Jouriles, E. (2019). What happened next? New measures of consequences of bystander actions to prevent interpersonal violence. *Psychology of Violence*, 9(6), 664-674.
- Borsky, A. E., McDonnell, K., Turner, M. M., & Rimal, R. (2018). Raising a red flag on dating violence: evaluation of a low- Resource, college-based bystander behavior intervention program. *Journal of Interpersonal Violence*, 33(22), 3480–3501.
- Borrajó, E., Gámez-Guadix, M., Pereda, N., Calvete, E. (2015). The development and validation of the cyber dating abuse questionnaire among young couples. *Computers in Human Behavior*, 48, 358-365.
- Barroso-Corroto, E., Cobo-Cuenca, A. I., Laredo-Aguilera, J. A., Santacruz-Salas, E., Pozuelo-Carrascosa, D. P., Rodríguez-Cañamero, S., Martín-Espinosa, N. M., & Carmona-Torres, J. M. (2023). Dating violence, violence in social networks, anxiety and depression in nursing degree students: a cross-sectional study. *Journal of Advanced Nursing*, 79(4), 1451-1463.

- Beccaria, G., Beccaria, L., Dawson, R., Gorman, D., Harris, J. A., & Hossain, D. (2013). Nursing student's perceptions and understanding of intimate partner violence. *Nurse Education Today*, 33(8), 907–911.
- Bennett, S., Banyard, V. L., & Garnhart, L. (2013). To act or not to act, that is the question? Barriers and facilitators of bystander intervention. *Journal of Interpersonal Violence*, 29(3), 476–496.
- Bennett, S., Banyard, V. L., & Edwards, K. M. (2015). The impact of the bystander's relationship with the victim and the perpetrator on intent to help in situations involving sexual violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 32(5), 682–702.
- Bennett, S., & Banyard, V. L. (2016). Do friends really help friends? The effect of relational factors and perceived severity on bystander perception of sexual violence. *Psychology of Violence*, 6(1), 64–72.
- Bennett, S., Banyard, V. L., & Edwards, K. M. (2017). The impact of the bystander's relationship with the victim and the perpetrator on intent to help in situations involving sexual violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 32(5), 682–702.
- Bickman, L., & Rosenbaum, D. P. (1977). Crime reporting as a function of bystander encouragement, surveillance, and credibility. *Journal of Personality and Social Psychology*, 35(8), 577–586.
- Birleşmiş Milletler Türkiye (BMT). (2024). Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları. <https://turkiye.un.org/tr/sdgs> (Erişim Tarihi: 01.12.2025)
- Boateng, G. O., Neilands, T. B., Frongillo, E. A., Melgar-Quinonez, H. R., & Young, S. L. (2018). Best practices for developing and validating scales for health, social, and behavioral research: a primer. *Frontiers in Public Health*, 6, 149.
- Borsky, A. E., McDonnell, K., Turner, M. M., & Rimal, R. (2016). Raising a red flag on dating violence: Evaluation of a low-resource, college-based bystander behavior intervention program. *Journal of Interpersonal Violence*, 33(22), 3480–3501.
- Bosse, J. D., Clark, K. D., & Arnold, S. (2021). Implementing trauma-informed education practices in undergraduate mental health nursing education. *Journal of Nursing Education*, 60(12), 707–711.
- Brown, T. A. (2006). Confirmatory factor analysis for applied research. The Guilford Press.
- Browne, M. W., & Cudeck, R. (1993). Alternative ways of assessing model fit. In K. A. Bollen, & J. S. Long (Eds.), *Testing structural equation models* (ss. 136–162). Sage.

- Burn, S. M. (2009). A situational model of sexual assault prevention through bystander intervention. *Sex Roles*, 60, 779-792.
- Cantor, N., Joppa, M., & Angelone, D. J. (2021). An examination of dating violence among college student-athletes. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(23-24), NP13275-NP13295.
- Cares, A. C., Madero-Hernandez, A., Bostaph, L. G., & Fisher, B. S. (2024). College faculty experiences with student disclosures of victimization. *Journal of Interpersonal Violence*, 39(23-24), 4876-4895.
- Cascardi, M., Krauss, A., O'Leary, K. D., Loatman, K. L., Sargent, K., Grych, J., & Jouriles, E. N. (2021). The bystander behavior (for friends) scale: Factor structure and correlation with prior victimization. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(9-10), NP4850-NP4873.
- Casey, E. A., & Ohler, K. (2012). Being a positive bystander: Male antiviolence allies' experiences of "stepping up". *Journal of Interpersonal Violence*, 27, 62-83.
- Casey, E. A., Lindhorst, T., & Storer, H. L. (2017). The situational-cognitive model of adolescent bystander behavior: modeling bystander decision-making in the context of bullying and teen dating violence. *Psychology of Violence*, 7(1), 33.
- Cho, H., & Huang, L. (2017). Aspects of help seeking among collegiate victims of dating violence. *Journal of Family Violence*, 32(4), 409-417.
- Choi, E. P., Wong, J. Y., & Fong, D. Y. (2017). Mental health and health-related quality of life of Chinese college students who were the victims of dating violence. *Quality of Life Research*, 26, 945-957.
- Cohen, J. (1992). Statistical power analysis. *Current directions in psychological science*, 1(3), 98-101.
- Coker, A. L., Cook-Craig, P. G., Williams, C. M., Fisher, B. S., Clear, E. R., Garcia, L. S., & Hegge, L. M. (2011). Evaluation of Green Dot: An active bystander intervention to reduce sexual violence on college campuses. *Violence Against Women*, 17(6), 777-796.
- Coker, A. L., Bush, H. M., Brancato, C. J., Clear, E. R., & Recktenwald, E. A. (2019). Bystander program effectiveness to reduce violence acceptance: RCT in high schools. *Journal of Family Violence*, 34(3), 153-164.
- Culture of Respect. (2025). Prevention programming matrix. https://cultureofrespect.org/programs-and-tools/matrix/index.html?utm_source=chatgpt.com# (Erişim Tarihi: 01.12.2025)

- Cusano, Julia, Wood Leila, O'connor Julia, and Sarah McMahon. (2020). What helps and hinders students' intervening in incidents of dating violence on campus? an Exploratory Study Using Focus Groups. *Journal of Interpersonal Violence* 37: NP6211–NP6235.
- Çelik, S., & Yıldız, E.Ç. (2022). Zorbalığa seyirci olan ergenlerin müdahale etmesinin yordayıcıları olarak empati, saldırganlık hakkında düşünceler ve saldırganlığa alternatif davranışlar için öz-yeterlik. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Akdeniz Üniversitesi.
- Çetin, A., & Şentürk, M. (2016). Bilgi paylaşma davranışının planlı davranış teorisi ve sosyal değişim teorisi bağlamında incelenmesi: dermatologlar üzerine ampirik bir araştırma. *Ege Academic Review*, 16(2), 241-256.
- Davis, L. L. (1992). Instrument review: getting the most from a panel of experts. *Applied Nursing Research*, 5(4), 194-197.
- Darley, J. M., & Latané, B. (1968). Bystander intervention in emergencies: diffusion of responsibility. *Journal of Personality and Social Psychology*, 8(4), 377-383.
- Debnam, K. J., & Mauer, V. (2019). Who, when, how, and why bystanders intervene in physical and psychological teen dating violence. *Trauma, Violence, & Abuse*, 22(1), 54-67.
- Decker, K., Hensel, D., & Fasone, L. (2016). Outcomes of a Bystander Intervention Community Health Service-Learning Project. *Nurse Educator*, 41(3), 147–150.
- Demirbaş, N. K., & Öztemel, K. (2020). Zorbalığa seyirci müdahale psiko-eğitim programının ortaokul öğrencilerinin zorbalığa müdahale becerilerine etkisi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42(2), 1573-1604.
- de la Villa Moral, M., Garcia, A., Cuetos, G., & Sirvent, C. (2017). Dating violence, emotional dependence and self-esteem in Spanish adolescents and young adults. *Revista Iberoamericana de Psicología y Salud*, 8(2), 96-107.
- Duval, A., Lanning, B. A., Patterson, M. S. (2018). A systematic review of dating violence risk factors among undergraduate college students. *Trauma, Violence, & Abuse*, 21(3), 567-585.
- Er, S., Murat, M., Yılmaz, S., & Buzlu, S. (2022). Associations between knowledge level and attitudes towards cyber-dating abuse and dating violence in nursing students. *Nurse Education Today*, 119, 105551.
- Evans, J. L., Burroughs, M. E., & Knowlden, A. P. (2019). Examining the efficacy of bystander sexual violence interventions for first-year college students: a systematic review. *Aggression and Violent Behavior*, 48, 72-82.

- Fabiano, P. M., Perkins, H. W., Berkowitz, A., Linkenbach, J., & Stark, C. (2003). Engaging men as social justice allies in ending violence against women: Evidence for a social norms approach. *Journal of American College Health*, 52(3), 105–112.
- Fenton, R., & Mott, H. (2018). Evaluation of Intervention Initiative: A bystander intervention program to prevent violence against women universities. *Violence & Victims*, 33(4), 645–662.
- Fidan, F., & Yeşil, Y. (2018). Nedenleri ve sonuçları itibariyle flört şiddeti. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 16-24.
- Finnie, R. K. C., Okasako-Schmucker, D. L., Buchanan, L., Carty, D., Wethington, H., Mercer, S. L., ve ark. (2022). Intimate partner and sexual violence prevention among youth: A community guide systematic review. *American Journal of Preventive Medicine*, 62(1), e45–e55.
- Fischer, P., Krueger, J., Greitemeyer, T., Vogrincic, C., Kastenmüller, A., Frey, D., Heene, M., Wicher, M., & Kainbacher, M. (2011). The bystander-effect: A meta-analytic review on bystander intervention in dangerous and non- dangerous emergencies. *Psychological Bulletin*, 137(4), 517-537.
- Flynn, A., Scott, A. J., & Henry, N. (2025). Bystanders and Bystander Intervention. İçinde: Image-based sexual abuse and bystander intervention. (ss. 11-17). Palgrave Macmillan.
- Foshee, V. A., Bauman, K. E., Ennett, S. T., Linder, G. F., Benefield, T., Suchindran, C. (2004). Assessing the long-term effects of the Safe Dates program and a booster in preventing and reducing adolescent dating violence victimization and perpetration. *American Journal of Public Health*, 94(4), 619-624.
- Fry, D. A., Messinger, A. M., Rickert, V. I., O'Connor, M. K., Palmetto, N., Lessel, H., & Davidson, L. L. (2014). Adolescent relationship violence: Help-seeking and help-giving behaviors among peers. *Journal of Urban Health*, 91(2), 320-334.
- Gandhi, S., Poreddi, V., Nikhil, R. S., Palaniappan, M., & Math, S. B. (2018). Indian novice nurses' perceptions of their role in caring for women who have experienced intimate partner violence. *British Journal of Nursing*, 27(10), 559-564.
- Gorman, D., Cuadra, A. R., Perez, M. H., Zaplana, I. S., Martin, D. R., Bujosa, N. T., ... & Hossain, D. (2016). Preparation of Australian and Spanish nursing students for intimate partner violence. *Journal of Nursing Education and Practice*, 6(12), 131-135.

- Gökdemir, F., & Yılmaz, T. (2023). Processes of using, modifying, adapting and developing likert type scales. *Journal of Nursology*, 26(2), 148-160.
- Gressard, L. A., Swahn, M. H., & Tharp, A. T. (2015). A first look at gender inequality as a societal risk factor for dating violence. *American Journal of Preventive Medicine*, 49(3), 448-457.
- Gursoy, E., McCool, W. F., Sahinoglu, S., & Yavuz Genc, Y. (2016). Views of women's sexuality and violence against women in Turkey: A cross-sectional investigation among university students. *Journal of Transcultural Nursing*, 27(2), 189-198.
- Hemşirelik Ulusal Çekirdek Eğitim Programı (HUÇEP) (2022). https://www.hemed.org.tr/wpcontent/uploads/2023/10/hemsirelik_cekirdek_egitim_programi.pdf (Erişim Tarihi: 01.12.2025)
- Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2021). Digital dating abuse among a national sample of US youth. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(23-24), 11088-11108.
- Hines, D. A., & Palm Reed, K. M. (2015). An experimental evaluation of peer versus professional educators of a bystander program for the prevention of sexual and dating violence among college students. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 24(3), 279-298.
- Hopewell, S., Chan, A. W., Collins, G. S., Hróbjartsson, A., Moher, D., Schulz, K. F., ... & Boutron, I. (2025). CONSORT 2025 statement: updated guideline for reporting randomised trials. *The Lancet*, 405(10489), 1633-1640.
- Hou, W. L., Lin, C. Y., Wang, Y. M., Tseng, Y. H., & Shu, B. C. (2020). Assessing related factors of intention to perpetrate dating violence among university students using the Theory of Planned Behavior. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(3), 923.
- Hoxmeier, J. C., Connor, R. A., & McMahon, S. (2023). College students' engagement in violence prevention discussions with peers. *Journal of Interpersonal Violence*, 38(5-6), 5329-5353.
- Hoxmeier, J. C., McMahon, S., & Cusano, J. (2024). Bystander intervention for the prevention of campus sexual violence: opportunity, frequency of action, and consequences for confronting those at risk of perpetration. *Violence Against Women*, 30(15-16), 4012-4033.
- Imbody, C., & Kettrey, H. H. (2025). "We're not trained... and we're the first point of contact": the emotional overtime of faculty responding to student disclosures of sexual assault. *The Journal of Sex Research*, 1-14.

- Joseph, H. L., Kuperminc, G. (2020). Bridging the siloed fields to address shared risk for violence: building an integrated intervention model to prevent bullying and teen dating violence. *Aggression and Violent Behavior*, 101506.
- Jouriles, E. N., McDonald, R., Rosenfield, D., Levy, N., Sargent, K., Caiozzo, C., & Grych, J. H. (2016). TakeCARE, a video bystander program to help prevent sexual violence on college campuses: results of two randomized, controlled trials. *Psychology of Violence*, 6(3), 410.
- Jouriles, E. N., Krauss, A., Vu, N. L., Banyard, V. L., & McDonald, R. (2018). Bystander programs addressing sexual violence on college campuses: A systematic review and meta-analysis of program outcomes and delivery methods. *Journal of American College Health*, 66(6), 457-466.
- Kania, R., & Cale, J. (2018). Preventing sexual violence through bystander intervention: Attitudes, behaviors, missed opportunities, and barriers to intervention among Australian university students. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(5–6), 2816-2840.
- Karunaratne, N. (2025). An analysis of the dating violence disclosure experiences of women and femme college students of color using representational and political intersectionality. *The Journal of Higher Education*, 1-24.
- Katz, J., & Moore, J. (2013). Bystander education training for campus sexual assault prevention: An initial meta-analysis. *Violence and Victims*, 28(6), 1054– 1067.
- Katz, J., Pazienza, R., Olin, R., & Rich, H. (2015). That’s what friends are for: Bystander responses to friends or strangers at risk for party rape victimization. *Journal of Interpersonal Violence*, 30(16), 2775–2792.
- Kerman, K. T., & Öztürk, F. O. (2022). An examination of gender stereotypes, ambivalent sexism, and dating violence as potential predictors of nursing students’ beliefs about intimate partner violence: A cross-sectional correlational study. *Nurse Education in Practice*, 62, 103346.
- Kettrey, H. H., & Marx, R. A. (2019). The effects of bystander programs on the prevention of sexual assault across the college years: a systematic review and meta-analysis. *Journal of Youth and Adolescence*, 48(2), 212-227.
- Kisa, S., & Zeyneloğlu, S. (2019). Perceptions and predictors of dating violence among nursing and midwifery students. *Journal of Advanced Nursing*, 75(10), 2099-2109.

- Kisa, S., Gungor, R., & Kisa, A. (2023). Domestic violence against women in North African and Middle Eastern countries: a scoping review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 24(2), 549-575.
- Koçak, Y. Ç., & Can, H. Ö. (2019). Flört şiddeti: Tanımı, sınıflaması ve değerlendirmesi. *Türkiye Klinikleri Obstetric-Women's Health and Diseases Nursing Special Topics*, 5(3), 43-53.
- Kroshus, E. (2018). College athletes, pluralistic ignorance and bystander behaviors to prevent sexual assault. *Journal of Clinical Sport Psychology*, 13(2), 330–344.
- Kwon, J., & Park, S. (2019). Experiencing coercive control in female victims of dating violence. *Journal of Korean Academy of Nursing*, 49(1), 46-58.
- Laner, M. R., Benin, M. H., & Ventrone, N. A. (2001). Bystander attitudes toward victims of violence: who's worth helping?. *Deviant Behavior*, 22(1), 23-42.
- Latane, B., & Darley, J. M. (1968). Group inhibition of bystander intervention in emergencies. *Journal of Personality and Social Psychology*, 10(3), 215-221.
- Latane, B., & Darley, J. M. (1970). The unresponsive bystander: why doesn't he help? Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Latta, R. E., & Goodman, L. A. (2011). Intervening in partner violence against women: A grounded theory exploration of informal network members' experiences. *The Counseling Psychologist*, 39(7), 973-1023.
- Laughon, K., Bloom, T., Amar, A. F., & Debnam, K. (2021). Conceptualizing an approach to secondary prevention of relationship violence among college students. *Journal of American College Health*, 69(7), 798-805.
- Lazarevich, I., Irigoyen Camacho, M. E., Sokolova, A. V., & Delgadillo Gutiérrez, H. J. (2013). Dating violence and mental health in Mexican college students. *Global health Promotion*, 20(3), 94-103.
- Lin, C. Y., Hou, W. L., Tseng, Y. H., Lin, M. L., & Griffiths, M. D. (2023). Validity, reliability, and cross-validation of a new questionnaire developed using the Theory of Planned Behavior: The Dating Violence Bystander Help-giving Intention Questionnaire (DVBHIQ). *Heliyon*, 9(9). e19706.
- MacCallum, R. C., Browne, M. W., & Sugawara, H. M. (1996). Power analysis and determination of sample size for covariance structure modeling. *Psychological Methods*, 1(2), 130–149.

- Mainwaring, C., Gabbert, F., & Scott, A. J. (2023). A systematic review exploring variables related to bystander intervention in sexual violence contexts. *Trauma, Violence, & Abuse*, 24(3), 1727-1742.
- Mallory, A. B., Dharnidharka, P., Deitz, S. L., Barros-Gomes, P., Cafferky, B., Stith, S. M., & Van, K. (2016). A meta-analysis of cross cultural risk markers for intimate partner violence. *Aggression and Violent Behavior*, 31, 116-126.
- Maquibar, A., Estalella, I., Romero-Serrano, R., Macías-Seda, J., Gil-García, E., & Lancharro-Tavero, I. (2023). Primary healthcare nurses' experiences of addressing intimate partner violence in supportive legal and health system contexts. *Journal of Advanced Nursing*, 79(4), 1399-1413.
- McLindon, E., Diemer, K., Kuruppu, J., Spiteri-Staines, A., & Hegarty, K. (2022). “You can’t swim well if there is a weight dragging you down”: cross-sectional study of intimate partner violence, sexual assault and child abuse prevalence against Australian nurses, midwives and carers. *BMC Public Health*, 22(1), 1731.
- McMahon, S. (2010). Rape myth beliefs and bystander attitudes among incoming college students. *Journal of American College Health*, 59(1), 3–11.
- McMahon, S., Banyard, V., & McMahon, S. (2015). Incoming college students’ bystander behaviors to prevent sexual violence. *Journal of College Student Development*, 56, 488–493.
- McMahon, S., Wood, L., Cusano, J., & Macri, L. M. (2019). Campus sexual assault: future directions for research. *Sexual Abuse*, 31(3), 270-295.
- McMahon, S. (2024). How helpful is bystander intervention? Perspectives of dating and sexual violence survivors. *Violence Against Women*, 30(2), 575-597.
- Mennicke, A., Coates, C. A., Jules, B., & LanghinrichsenRohling, J. (2021). Who do they tell? College students’ formal and informal disclosure of sexual violence, sexual harassment, stalking, and dating violence by gender, sexual identity, and race. *Journal of Interpersonal Violence*, 0(0), 1-28.
- Mennicke, A., Montanaro, E., Bowling, J., Tirunagari, A., Williams, M., Jules, B. N., ... & Sotiroff, A. (2023). A systematic review of validated measures of US-based bystander intervention-related constructs. *Trauma, Violence, & Abuse*, 24(5), 3732-3747.
- Moriarty, T. (1975). Crime, commitment, and the responsive bystander: Two field experiments. *Journal of Personality and Social Psychology*, 31(2), 370-376.

- Morin, A. J., Arens, A. K., & Marsh, H. W. (2016). A bifactor exploratory structural equation modeling framework for the identification of distinct sources of construct-relevant psychometric multidimensionality. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 23(1), 116-139.
- Moynihan, M. M., Banyard, V. L., Arnold, J., Eckstein, R. P., & Stapleton, J. G. (2011). Sisterhood may be powerful for reducing sexual and intimate partner violence: An evaluation of Bringing in the Bystander program with sorority members. *Violence Against Women*, 17(6), 703-719.
- Muñoz-Fernández, N., Ortega-Rivera, J., Nocentini, A., Menesini, E., & Sánchez-Jiménez, V. (2019). The efficacy of the “Dat-e Adolescence” prevention program in the reduction of dating violence and bullying. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(3), 408.
- National Sexual Violence Resource Center. (2020). Bystander intervention resources. <https://www.nsvrc.org/bystander-intervention-resources> (Erişim Tarihi: 01.12.2025)
- Özcan, Ş., Kırca, N. (2017). Çözülemez sorun: kadına yönelik aile içi şiddet ve hemşirenin rolü. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(2), 87-96.
- Ödere, M. (2019). Üniversite öğrencilerinin flört şiddetine ilişkin tutumları. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(95), 314-331.
- Öztürk, M., & Gökkaya, V. B. (2022). Üniversite öğrencilerinin flört şiddeti mağduriyetleri ile mücadele stratejileri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 32(2), 795-806.
- Park, S., & Kim, S. H. (2021). A mixed-method pilot study to test a program for friend-supporters of victims of dating violence. *Journal of Community Psychology*, 49(5), 1153-1168.
- Park, S., & Kim, S. H. (2023). A systematic review and meta-analysis of bystander intervention programs for intimate partner violence and sexual assault. *Psychology of Violence*, 13(2), 93-106.
- Park, S., & Ko, Y. (2024). Development and validation of the bystander engagement scale for witnessed intimate partner violence: A South Korean version. *Journal of interpersonal violence*, 39(13-14), 2959-2980.
- Perinetti, G. (2018). StaTips Part IV: Selection, interpretation and reporting of the intraclass correlation coefficient. *South European Journal of Orthodontics and Dentofacial Research*, 5(1), 3-5.

- Peterson, K., Sharps, P., Banyard, V., Powers, R. A., Kaukinen, C., Gross, D., ... & Campbell, J. (2018). An evaluation of two dating violence prevention programs on a college campus. *Journal of Interpersonal Violence*, 33(23), 3630-3655.
- Piliavin, J. A., Dovidio, J. F., Gaertner, S. L., & Clark, R. (1981). Emergency intervention. Academic Press.
- Prevention Innovations Research Center. (2015). Evidence-based measures of bystander action to prevent sexual abuse and intimate partner violence: resources for practitioners. https://www.unh.edu/research/sites/default/files/media/2019/09/bystander_program_evaluation_measures_-_short_version_compiled.pdf (Erişim Tarihi: 01.12.2025)
- Richards, T. N., Branch, K. A., & Hayes, R. M. (2013). An exploratory examination of student to professor disclosures of crime victimization. *Violence Against Women*, 19(11), 1408-1422.
- Rigol-Cuadra, A., Galbany-Estragué, P., Fuentes-Pumarola, C., Burjales-Martí, M. D., Rodríguez-Martín, D., & Ballester-Ferrando, D. (2015). Perception of nursing students about couples' violence: knowledge, beliefs and professional role. *Revista Latino-Americana de Enfermagem*, 23(3), 527-534.
- Rothman, E. F., Paruk, J., & Banyard, V. (2018). The escalation dating abuse workshop for college students: Results of an efficacy RCT. *Journal of American College Health*, 66(6), 519-528.
- Rosenthal, A. M. (2015). Thirty-eight witnesses: the Kitty Genovese case. Open Road Media.
- Sağlık Bakanlığı. Hemşirelikte Temel Yetkinlikler Kılavuzu. (2021). <https://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/Yayin/587> (Erişim Tarihi: 01.12.2025)
- Sánchez-Zafra, M., Gómez-López, M., Ortega-Ruiz, R., & Viejo, C. (2024). The association between dating violence victimization and the well-being of young people: a systematic review and meta-analysis. *Psychology of Violence*, 14(3), 158-173.
- Santos, K. B. D., & Murta, S. G. (2019). Peers as agents of dating violence prevention: feasibility analysis of an intervention. *Trends in Psychology*, 27, 631-646.
- Schumacker, R. E., & Lomax, R. G. (1996). A beginner's guide to structural equation modeling. Lawrence Erlbaum Associates.
- Schuster, I., Krahé, B., & Toplu-Demirtaş, E. (2016). Prevalence of sexual aggression victimization and perpetration in a sample of female and male college students in Turkey. *The Journal of Sex Research*, 53(9), 1139-1152.

- Selçuk, K. T., Dilek, A. V. C. I., & Mercan, Y. (2018). Üniversite öğrencilerinde flört şiddetine maruziyet: flört şiddetine yönelik tutumların ve toplumsal cinsiyet algısının şiddete maruziyet ile ilişkisi. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3, 302-308.
- Seo, S., Witte, T. H., Casper, D. M., & Owen, S. (2022). Helping friends and strangers in risky situations: Outcomes of bystander interventions for sexual assault and dating violence. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 31(4), 540-561.
- Shaffer, D. R., Rogle, M., & Hendrick, C. (1975). Intervention in the library: The effect of increased responsibility on bystanders' willingness to prevent a theft. *Journal of Applied Social Psychology*, 5(4), 303-319.
- Shorey, R. C., Cornelius, T. L., Bell, K. M. (2008). A critical review of theoretical frameworks for dating violence: Comparing the dating and marital fields. *Aggression and Violent Behavior*, 13(3), 185-194.
- Shotland, R. L., & Straw, M. K. (1976). Bystander response to an assault: When a man attacks a woman. *Journal of Personality and Social Psychology*, 34(5), 990-999.
- Shotland, R. L., & Goodstein, L. I. (1984). The role of bystanders in crime control. *Journal of Social Issues*, 40(1), 9-26.
- Souza, A. C. D., Alexandre, N. M. C., & Guirardello, E. D. B. (2017). Psychometric properties in instruments evaluation of reliability and validity. *Epidemiologia e Serviços de Saúde*, 26, 649-659.
- Stănesu-Yadav, D. N., & Lillekroken, D. (2023). Nurse preceptors' experiences of promoting and teaching fundamental care to undergraduate nursing students: A qualitative study. *Journal of advanced nursing*, 79(3), 1094–1106.
- Stojanov, Z., Treharne, G. J., Graham, K., Liebergreen, N., Shaw, R., Hayward, M., & Beres, M. (2021). Pro-social bystander sexual violence prevention workshops for first year university students: perspectives of students and staff of residential colleges. *Kōtuitui: New Zealand Journal of Social Sciences Online*, 16(2), 432-447.
- Storer, H. L., Casey, E., & Herrenkohl, T. (2016). Efficacy of bystander programs to prevent dating abuse among youth and young adults: a review of the literature. *Trauma, Violence, & Abuse*, 17, 256-269.
- Substance Abuse and Mental Health Services Administration (SAMHSA) (2021). Prevention and treatment of anxiety, depression, and suicidal thoughts and behaviors among college students. <https://store.samhsa.gov/sites/default/files/pep21-06-05-002.pdf> (Erişim Tarihi: 01.12.2025)

- Thulin, E. J., Heinze, J. E., Kernsmith, P., Smith-Darden, J., & Fleming, P. J. (2021). Adolescent risk of dating violence and electronic dating abuse: A latent class analysis. *Journal of Youth and Adolescence*, 50(12), 2472-2486.
- Toplu Demirtaş, E., Hatipoğlu Sümer, Z., & Fincham, F. (2017). Intimate partner violence in Turkey: The Turkish intimate partner violence attitude scale-revised. *Journal of Family Violence* 32, 349-356.
- Toplu Demirtaş, E., & Fincham, F. D. (2022). I don't have power, and I want more: Psychological, physical, and sexual dating violence perpetration among college students. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(13-14), NP11490-NP11519.
- Toplu Demirtaş, E., & Hatipoğlu Sümer, Z. (2022). Psychological, physical, and sexual dating violence in emerging adulthood: assessment and prevalence. *Humanistic Perspective*, 4(2), 408-432.
- Toplu Demirtaş, E., & Aracı-İyiyaydın, A. (2025). Seeding a change in knowledge about, attitudes towards and perceptions of dating violence in Turkish prospective counselors: The effectiveness of a train-the-trainer prevention program. *Journal of Family Violence*, 40(5), 1021-1033.
- Türk, B., Hamzaoglu, N., & Yayak, A. (2020). Flört şiddeti üzerine bir inceleme. *Türkiye Klinikleri Journal of Forensic Medicine and Forensic Sciences*, 17(1), 73-81.
- Türkçelik Türkel E., (2023). Social psychological predictors of bystander intervention in the context of male violence against women. [Unpublished doctoral dissertation]. Middle East Technical University.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2023). Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı 12. Kalkınma Planı 2024-2028. <https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/> (Erişim Tarihi: 01.12.2025)
- Uğur, S. B., & Kılıç, A. K. (2021). Üniversite öğrencilerinin flört şiddetine maruz kalma durumları, yaklaşımları ve sosyal destek kaynakları. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 11, 293-304.
- Uysal Yalçın, S., Aksoy, S. D., Zonp, Z., & Bilgin, H. (2024). Views of nurses and midwives working in primary healthcare services on intimate partner violence against women. *Australian Journal of Primary Health*, 30(6), PY24007.
- Üstünel, A. Ö. (2020). Eşit, güvenli, özgür ilişki: üniversite öğrencilerine yönelik bir flört şiddeti önleme programının etki değerlendirmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 23, 19-41.

- Van Ouytsel, J., Ponnet, K., Walrave, M. (2017). The associations of adolescents' dating violence victimization, well-being and engagement in risk behaviors. *Journal of Adolescence*, 55, 66-71.
- Wang, S. (2020). Standing up or standing by: Bystander intervention in cyber- bullying on social media. *New Media & Society*, 23(6), 1279-1397.
- Wong, J. Y. H., Tang, N. R., Yau, J. H. Y., Choi, A. W. M., & Fong, D. Y. T. (2019). Dating CAFE ambassador programme: Chinese college students to help peers in dating violence. *Health Education & Behavior*, 46(6), 981-990.
- Wong, J. S., Bouchard, J., & Lee, C. (2023). The effectiveness of college dating violence prevention programs: A meta-analysis. *Trauma, Violence, & Abuse*, 24(2), 684-701.
- Wu, Y., Chen, J., Fang, H., & Wan, Y. (2020). Intimate partner violence: a bibliometric review of literature. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(15), 5607.
- Yılmaz, F. A., Taplak, A. Ş. (2020). Relationship between self-esteem, perception of gender and attitudes towards dating violence among university students. *Perspectives in Psychiatric Care*, 57(2), 911-919.

EKLER

EK 1. Bilgi Formu

EK 2. Seyirci Müdahalesi Etkililik Ölçeği

EK 3. Yardım Etmeye Niyet Ölçeği-Kısa Versiyon

EK 4. Seyirci Davranışı Ölçeği (Arkadaş Formu)

EK 5. Program Süreç Değerlendirme Formu

EK 6. Araştırmaya Ait Etik Kurul Onayı

EK 7. Araştırmaya Ait Etik Kurum İzni

EK 8. Ölçeklerin Kullanım İzni

EK 9. Aydınlatılmış Onam Formları

EK 10. Sessizliği Bozmak: Flört Şiddetine Karşı Seyirci Müdahale Programı (Örnek Sayfalar)

EK 11. Beliren Yetişkinlikte Flört Şiddeti Eğitimi (Örnek Sayfalar)

EK 12. Atölye Sırasında Katılımcılara Verilen Broşür (Örnek Sayfalar)

EK 1. Bilgi Formu

Rumuzunuz.	
1. Yaşınız:	
2. Cinsiyetiniz	
3. Şu anda romantik bir ilişkiniz/flörtünüz var mı?	Evet, var () ise kaç <u>HAFTADIR/AYDIR/YILDIR</u> birliktesiniz?
	Hayır, yok ()
4. Şu ana kadar toplam flört sayınız nedir?	
5. En uzun süreli romantik ilişkiniz kaç hafta/ay/yıl sürdü?	
6. Romantik ilişkiniz sırasında hiç flört şiddetinin herhangi bir türüne (fiziksel, cinsel, psikolojik, dijital) maruz kaldınız mı?	Evet, kaldım ()
	Hayır, kalmadım ()
7. Daha önce yakınınızın /tanıdığınız birinin maruz kaldığı flört şiddetinin herhangi bir türüne (fiziksel, cinsel, psikolojik, dijital) tanık oldunuz mu?	Evet, tanık oldum ()
	Hayır, tanık olmadım ()
8. Daha önce flört şiddetine tanık olduğunuz yakınınıza /tanıdığınız birine yardım ettiniz mi?	Evet, yardım ettim ()
	Hayır, yardım etmedim ()
9. Daha önce flört şiddetine tanık olduğunuz yakınınıza /tanıdığınız birine nasıl yardım ettiniz? (Eğer 8. Soruda “Hayır” seçeneğini işaretlediyseniz bu soruyu boş bırakınız)	-Duygusal destek sağladım () -Kolluk kuvvetleri vb. resmi ağlara yönlendirdim () -Ailesinden ve/veya bir öğretmenden/yurt görevlisinden vb. yardım istedim () -Flört şiddeti hakkında bilgi verdim () -İlişkisini bitirmesini önerdim () -Kalacak yer önerdim/sağladım () Diğer.....
10. Daha önce flört şiddetine tanık olduğunuz yakınınıza /tanıdığınız birine yardım etmeme sebebiniz ne idi? (Eğer 8. Soruda “Evet” seçeneğini işaretlediyseniz bu soruyu boş bırakınız)	-Nasıl yardım edeceğime ilişkin bilgi ve beceriye sahip değildim () -Kendim hedef haline gelmekten korktum () -Durumu kötü hale getirmekten (arkadaşlığımın bitmesi, tanıdığım kişiye daha çok zarar gelmesi, şiddet uygulayan kişinin intikam almak istemesi vb.) korktum () -Durumum benim problemim olmadığını düşündüm () -Bir farklılık yaratamayacağımı düşündüm () -Çünkü etraftaki hiç kimse yardım etmiyordu () Diğer.....
11. Daha önce flört şiddeti/seyirci müdahalesi ile ilgili eğitim / kongre / seminer / konferans / atölye / kurs /program /çalıştay vb. katıldınız mı?	Evet, katıldım ise: Katıldığınız programın adı: Süresi: Hayır, katılmadım ()

EK 3. Yardım Etmeye Niyet Ölçeği-Kısa Versiyon (Örnek Maddeler)

- **Yabancılar (Tanımadığınız kişiler)**, göz aşinalığınız olan ancak daha önce tanışmadığınız ve herhangi bir resmi iletişim kurmadığınız kişilerdir.
- **Cinsel istismar**, birey tarafından istenmeyen bir dizi davranışı ifade eder. Bu davranışlar fiziksel görünümle ilgili yorumları, istenmeyen ısrarlı cinsel davranışları, istenmeyen dokunuşları ve istenmeyen cinsel birlikteliği içerir. Bu davranışlar partner de dahil olmak üzere, bireyin tanıdığı veya tanımadığı biri tarafından gerçekleştirilebilir.
- **Yakın partner istismarı**, her türlü yakın ilişki veya arkadaşlık ilişkisinde yaşanan bir dizi davranışı ifade eder. Bu davranışlar arasında tokat atma, yumruklama, bir şey fırlatma, silahla tehdit etme veya her türlü fiziksel zarar verme tehdidi dâhil olmak üzere bir partnere karşı fiziksel güç kullanımı veya tehdidi yer alır. Ayrıca gözdağı verme, suçlama, küçümseme, alay etme ve isim takma gibi duygusal istismarı da içerebilir.

Lütfen aşağıdaki davranış listesini okuyun ve aşağıdaki ölçeği kullanarak **SİZİN** bu davranışları gerçekleştirme olasılığınızın ne kadar olduğunu belirtin: (1): Hiç/mümkün değil (5): Kesinlikle mümkün

Arkadaşlara Yardım Etmeye Niyet Ölçeği-Kısa Versiyon						
1	Tanıdığım birinin istismar içeren bir ilişki içinde olduğunu düşünürsem onunla iletişime geçer ve ona yardım için yanında olduğumu söylerim.	1	2	3	4	5
2	Cinsel saldırıya uğradığından şüphelendiğim bir kişiye yardım ve destek için hazır olduğumu söylerim.	1	2	3	4	5
5	İlişkisinde istismar belirtisi olabilecek düzeyde olan ve açıklanamayan morluklara sahip olan bir tanıdığıma endişemi ifade ederim.	1	2	3	4	5

Yabancılar Yardım Etmeye Niyet Ölçeği-Kısa Versiyon						
11	Tanımadığım insanlarla toplumumuzun sorunu olan cinsel istismar ve yakın partner istismarı hakkında konuşurum.	1	2	3	4	5
14	Tanımadığım insanlarla bir ilişkide istismarın ne olduğu ve hangi uyarı işaretlerinin istismar olabileceği hakkında konuşurum.	1	2	3	4	5
17	Tanımadığım birinin istismar içeren bir ilişki içinde olduğunu düşünürsem, onunla iletişime geçerim ve yardım etmeye hazır olduğumu söylerim.	1	2	3	4	5

EK 4. Seyirci Davranışı Ölçeği (Arkadaş Formu) (Örnek Maddeler)

Lütfen aşağıdaki listeyi okuyunuz ve SON 2 AYDA gerçekleştirdiğiniz davranışları gösteren tüm maddeler için uygun olan E (evet için) veya H (hayır için) seçeneklerinden birini işaretleyiniz. Son iki aydır böyle bir durumda bulunmadıysanız K (karşılaşmadım) ifadesini işaretleyiniz.		E	H	K
Alt Boyut: Riskli Durumlar				
1	Bir arkadaşımı ve partnerini hararetli bir tartışma içindeyken gördüm. Her şeyin yolunda olup olmadığını sordum.			
2	Bir arkadaşımı partneri tarafından itilirken ya da kendisine bağırılırken gördüğümde yardıma ihtiyacı olup olmadığını sordum.			
4	İstismar içeren bir ilişki içinde olduğunu düşündüğüm bir arkadaşımı ile iletişime geçtim ve ona yardım etmek için burada olduğumu söyledim.			
Alt Boyut: Kaynaklara Erişim				
21	Bağırma ve kavgas sesleri duyduğumda 112'yi ya da yetkilileri aradım.			
26	Bir arkadaşımın cinsel istismar veya yakın partner istismarı ile suçlandığını duyduğumda, sessiz kalmak yerine bu konu ile ilgili bildiklerimi anlattım.			
Alt Boyut: Proaktif Davranış				
28	Cinsel istismar ve yakın partner istismarıyla yüzleşmek ve bunları önlemek için gereken becerileri kazanma konusunda daha fazla eğitim aldım.			
30	Çevremde cinsel istismar veya yakın partner istismarı olması halinde, seyirci olarak güvenli bir şekilde müdahale edebileceğim yollar için özel bir plan geliştirdim.			
Alt Boyut: Parti (Eğlence) Güvenliği				
40	Bir arkadaşımın sarhoş bir arkadaşını partide (eğlencede) yalnız başına bırakmadığından emin oldum.			
43	Bir partide (eğlencede) çok fazla içki içen bir arkadaşımı eve kadar yürürken eşlik ettim.			

EK 5. Program Süreç Değerlendirme Formu

Program Süreç Değerlendirme Formu

Sayın Katılımcılar,

Öncelikle programımıza katılımınızdan dolayı teşekkür ederiz. Program ile ilgili değerlendirmeleriniz programı geliştirmek ve ileriki bilimsel etkinlikler için bize yol gösterici olacaktır. Bu kapsamda aşağıda belirtilen konularda program ile ilgili görüşlerinizi belirtmenizi rica ederiz.

DEĞERLENDİRME SORULARI					
	Tamamen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Programın içeriği amaca uygundu.					
2. Programın süresi yeterliydi.					
3. Program içeriğindeki yöntem ve teknikler konuların anlaşılması için uygundu.					
4. Program ile ilgili duyurular zamanında ve yeterli şekilde yapıldı.					
5. Eğitcinin bilgi ve becerisi program içeriğini anlatmak için yeterliydi.					
6. Program mesleki ve kişisel gelişimime yardımcı oldu.					
7. Program yeni bilgi ve beceriler kazanmamı sağladı.					
8. Programa katılmadan önceki beklentilerim karşılandı.					
9. Program seyirci müdahalesi ile ilgili konulara ilgimi artırdı.					
10. Bu programı diğer arkadaşlarıma/tanıdıklarına öneririm.					
Görüş ve Önerileriniz:					

EK 6. Araştırmaya Ait Etik Kurul Onayları

İÜC Tarih ve Sayı: 12.03.2024-941179

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
REKTÖRLÜĞÜ
Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu
Başkanlığı

Sayı : E-74555795-050.04-941179
Konu : 2024/34 Sayılı Etik Kurul Onayı

12.03.2024

Sayın Seda ER
İ.Ü.C Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı
Doktora Programı Öğrencisi

İlgi : 18.01.2024 tarihli proje başvurunuz.

Danışmanlığını Prof. Dr. Sevim BUZLU'nun üstlendiği, *"Hemşirelik Öğrencilerinde Flört Şiddetine Yönelik Seyirci Müdahale Programının Etkililik, Davranış ve Yardım Etmeye Niyet Üzerine Etkisi"* başlıklı *"Doktora Tezi"* çalışmanız, Etik Kurulumuzun 07.02.2024 tarihinde gerçekleştirilen toplantısında görüşülmüş olup, 2024/34 No'lu Etik Kurulu Onay Formu ilişikte gönderilmiştir.

Bilgilerini ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Ayşem KAYA
Başkan

Ek:Onay Formu

EK 7. Araştırmaya Ait Etik Kurum İzni

EK 8. Ölçeklerin Kullanım İzni

22.11 (Sal) , 18:18
Seda ER

Tümünü yanıtla

Bu iletiyi 24.11.2022 17:54 tarihinde ilettiniz

94. How do we know if i...
122 KB

1 ekin (122 KB) tümünü göster İndir

I received this message below. You do not need permission to use the measures I and my colleagues created as they are in the public domain. Best of luck with your research. I am attaching the article that I think you are referencing? Also measures can be found here:

Seda ER

To whom it may concern, I am Seda Er, a Ph.D. student in the Psychi...

22.11 (Sal) , 14:59

Hello Seda,

I am glad to hear of your interest in bystander behavior research, especially extending it to studies outside of the United States! I am always encouraged to hear about international research in this area as we do not have much research on bystander behavior outside of the United States.

If I understand you correctly, you are interested in using a shortened version of the Bystander Behavior Scale (BBS), but aren't sure what version to use (the 49-item scale, the 44-item scale, or the 20-item scale). The 49-item version of the scale is the original version published by Banyard et al., (2014). The BBS includes four subscales (risky situations, access resources, proactive behavior, and party safety). In Banyard et al. (2014), five of the items on the 49-item scale seemed to relate to more than one subscale, so they were excluded from the final version of the scale. This is where we get the 44-item scale, which is considered the full scale. All of these items are listed in Banyard et al.'s (2014) paper.

Some researchers will use just one subscale from the BBS – for example, just the risky situations subscale (19-items) or the party safety subscale (6-items). Whether you use the full scale or a specific subscale depends on your research question, as the subscales capture slightly different kinds of bystander behavior.

I do not think the 20 items presented in the report by Prevention Innovations Research Center is a validated scale. I believe these are just sample items from the full BBS. If it is the case that those 20 items are considered another version of the scale, I have not seen that combination of items used in research before.

I hope this information is helpful. Good luck in your research!

Best,

Alison Krauss, Ph.D.

Postdoctoral Research Fellow

EK 9. Aydınlatılmış Onam Formları

Müdahale Grubu

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Sizi Prof. Dr. Sevim Buzlu danışmanlığında ve Arş. Gör. Seda Er sorumluluğunda yürütülen Doktora Tez Araştırmasına davet ediyoruz. Bu araştırmanın amacı, hemşirelik öğrencilerinde flört şiddetine yönelik geliştirilen seyirci müdahalesi programının etkinliğinin değerlendirilmesidir. Araştırma kapsamında **Sessizliği Bozmak: Flört Şiddetine Karşı Seyirci Müdahalesi** programı uygulanacaktır. Programın 5 oturumda yapılması, her bir oturumun süresinin yaklaşık 90 dakika sürmesi, araştırma kapsamında doldurulması gereken formların ise tamamlanmasının 20 dakika sürmesi planlanmaktadır. Nicel veriler, araştırmayı kabul etmeniz durumunda program öncesi, sonrası ve program sonrası ikinci ayda toplanacaktır.

Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, programın tüm oturumlarına katılmanız ve veri toplama araçlarını size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır; ancak verileriniz yayın amacı ile kullanılabilir.

Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya : e-posta adresinden ulaşabilirsiniz. Bu formun devamında programa ilişkin grup kuralları yer almaktadır. **Bu formu onaylamanız araştırmaya katılmayı ve grup kurallarına uyacağınızı göstermektedir.**

Program Grup Kuralları

- Düzenlenen grup oturumlarının belirlenen tarih ve sürede tamamlanmasına özen gösterilecektir.
- Katılımcıların hızına saygı duyulacak, kendini açmaya zorlanmayacaktır.
- Gruptaki tüm katılımcılar gönüllülük ilkesi göz ardı edilmeden katılım için teşvik edilecektir.
- Katılımcılar uygulamalara aktif olarak katılacak, duygularını ve düşüncelerini paylaşma konusunda çaba gösterecektir.
- Katılımcılar başkaları hakkında değil, kendileriyle ilgili konuşmaya dikkat edecektir.
- Paylaşımlar sırasında konuşan biri sözünü bitirene kadar dinlenecektir.
- Grup oturumları süresince cep telefonları kapalı tutulacaktır.
- **Grupta paylaşılan yaşantıların grup dışında paylaşılmamasına özen gösterilecektir.**

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı/araştırmacılar tarafından yapıldı. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi. Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

(Rumuz: İsmi ve soy isminin baş harfi, doğduğunuz ay şeklinde yazınız. Örneğin: SE06)

RUMUZ: Tarih: İmza:.....

Kontrol Grubu**BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU**

Sizi Prof. Dr. Sevim Buzlu danışmanlığında ve Arş. Gör. Seda Er sorumluluğunda yürütülen “Hemşirelik Öğrencilerinde Flört Şiddetine Yönelik Seyirci Müdahale Programının Etkililik, Davranış ve Yardım Etmeye Niyet Üzerine Etkisi” başlıklı araştırmaya (Doktora Tez Araştırması) davet ediyoruz. Araştırmada Kişisel Bilgi Formu, Seyirci Müdahalesi Etkililik Ölçeği, Yardım Etmeye Niyet Ölçeği-Kısa Versiyon ve Seyirci Davranışı Ölçeği kullanılacaktır. Araştırma kapsamında doldurulması gereken formların ise tamamlanmasının 20 dakika sürmesi planlanmaktadır. Nicel veriler araştırmayı kabul etmeniz durumunda araştırma öncesinde, sonrasında ve ikinci ay izlemlerinde yüz yüze toplanacaktır. Araştırma kapsamında size herhangi bir girişim uygulanmayacaktır. Araştırmaya siz dahil 40 kişinin katılması öngörülmektedir. Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz **gizli tutulacaktır**; ancak verileriniz yayın amacı ile kullanılabilir. İletişim bilgileriniz ise sadece sizin izninize bağlı olarak ve farklı araştırmacıların sizinle iletişime geçebilmesi için “ortak katılımcı havuzuna” aktarılabilir. Araştırmada toplanan tüm veriler ise tamamıyla gizli tutulacak ve araştırma ekibi dışında kimse ile paylaşılmayacaktır. Dijital ortamda saklanan veriler şifreleme yöntemi ile korunacak; kâğıt ortamında yer alan veriler ise kilitli bir dolapta saklanacaktır. Toplanan tüm veriler çalışmanın tamamlanmasının ardından 2 sene içerisinde geri döndürülemeyecek şekilde imha edilecektir. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya _____ r e-posta adresi ve XXX numaralı telefondan ulaşabilirsiniz. Araştırma tamamlandığında genel/size özel sonuçların sizinle paylaşılmasını istiyorsanız lütfen araştırmacıya iletiniz.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı/araştırmacılar tarafından yapıldı. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının:

Adı-Soyadı:

İmzası: İletişim Bilgileri: e-posta:

Telefon:

İletişim bilgilerimin diğer araştırmacıların benimle iletişime geçebilmesi için “ortak araştırma havuzuna” aktarılmasını;

☐ kabul ediyorum

☐ kabul etmiyorum (lütfen uygun seçeneği işaretleyiniz)

Araştırmacının

Adı-Soyadı: Seda ER

İmzası:

EK 10. Sessizliği Bozmak: Flört Şiddetine Karşı Seyirci Müdahale Programı (Örnek Sayfalar)

Sessizliği Bozmak: Flört Şiddetine Karşı Seyirci Müdahalesi

PROGRAM TANITIMI

Prof. Dr. Sevim BUZLU
Arş. Gör. Seda ER

Genovese Sendromu

RETROREPORT

Neden Yardım Edemeyebiliriz?

BAŞVURULABİLECEK YERLER

Başvurabileceğin Yerler

- Polis merkezleri, Jandarma Karakolları
- Adli Makamlar (Cumhuriyet Başsavcılığı, Aile Mahkemeleri ve Adli Yardım Merkezleri)
- Baroların Adli Yardım Büroları-Kadın Danışma Merkezleri
- Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM) -İstanbul 0212 465 21 96-97
- Bağımsız veya Belediyelere Bağlı Kadın Danışma ve Dayanışma Merkezleri Bağımsız veya Belediyelere Bağlı Kadın Sığınakları
- Üniversitelerdeki Cinsel Taciz Önleme Birimleri
- Sivil Toplum Kuruluşları/Kadın Örgütleri

Faydalı Siteler

- <https://cisuplatform.org.tr/>
- <https://cinselsiddetlemcadele.org/>

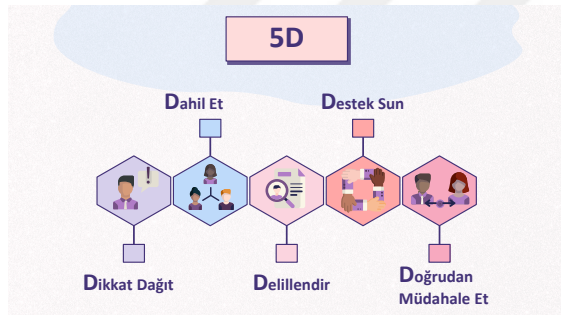
Çevrimiçi Başvuru

- Panik Butonu/KADES
- <https://www.turkiye.gov.tr/btk-internet-ihbar-basvurusu>
- <https://onlineislemeler.egm.gov.tr/Sayfalar/ihbar.aspx>
- 155@iem.gov.tr

Arayabileceğin Yerler

- 112 Acil Çağrı Merkezi
- Alo 183 Kadın, Çocuk, Özürlü, Aile Danışma Hattı
- Alo Baro 444 26 18
- Gelinlik Çağrı Hattı

TAKE A STAND AGAINST DOMESTIC VIOLENCE

Siber şiddete maruz bırakıldığımızda "öfke, şaşkınlık çaresizlik, güçsüzlük, kendi güvenliğimiz konusunda endişe etme, korku ve üzüntü" hissedebilir "aile ve arkadaşlarımızın duymasından" endişe edebiliriz.

- Hayal Kırıklığı ve Düşük Öz Saygı
- Kendinden Şüphelenme
- Kaygı ve Depresyon
- Düşük Performans
- Uyuşturucu ve Madde Kullanımına Yatkınlık
- Utanç ve Korku
- Devamsızlık/ İçer Kapanma
- İntihar Eğilimi

Birbirinize destek olan insanlarla kendinizi çevrelemek...

Güçlü bir destek ağı kurmanın bir yolu, bir arkadaşınıza ulaşmak ve ondan "öz bakım destekçisi" © olmasını istemektir.

THE 5 AREAS OF SELF-CARE

5 Dakikalık Öz Bakım Egzersizleri

1. Yürüyüşe çıkın
2. Nefesinizi alarak dinlenin
3. Duygularınızı yazın
4. Güçlü bir destek ağı kurun
5. Kendi kendini bakımı yapın

DESTEK ALMAKTAN ÇEKİNMEYİN

- Huzursuzluk, kaygı, endişe, öfke gibi yoğun duygular yaşıyorsanız ve başa çıkmakta zorlanıyorsanız,
- Yaşadığınız yoğun duygular öz bakımınızı, sosyal ilişkilerinizi ve iş hayatınızı olumsuz etkiliyorsa,
- Kendinizi çok umutsuz hissediyorsanız,
- Yaşadığınız zorlu olayları tekrar tekrar hatırlıyor, zihniniz bir konuya odaklanmada zorlanıyorsanız,
- Uygunuz ve iştahınızda belirgin değişiklikler varsa,
- Kendinize ve/veya başkasına zarar verme ile ilgili düşünceleriniz varsa

EK 11. Beliren Yetişkinlikte Flört Şiddeti Eğitimi (Örnek Sayfalar)

Beliren Yetişkinlikte Flört Şiddeti

Flört Şiddeti Nasıl Karşımıza Çıkar?

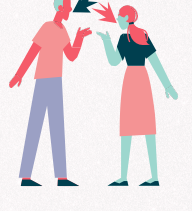
Prof. Dr. Sevim BUZLU
Arş. Gör. Seda ER

Flört Şiddeti

Flört şiddeti, toplumsal cinsiyet güç eşitsizliğinden kaynaklı bir şiddet biçimidir. Tehdit, kısıtlama ve baskı içeren her türlü davranışlar flört şiddeti olarak tanımlanır.

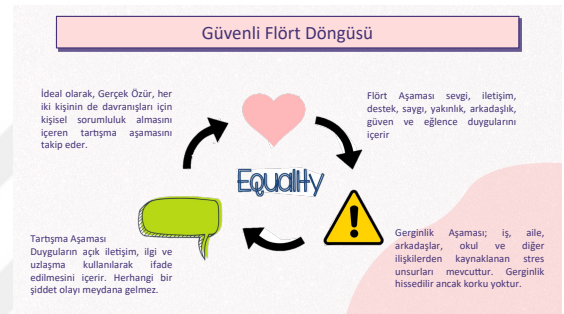
Kişilerarası şiddetin bir türü olarak kabul edilen flört şiddeti, partnerlerin fiziksel, sözel ya da duygusal şiddet uygulamaları ve ilişkideki davranışlarına sosyal kısıtlamalar getirmeleri olarak tanımlanmaktadır.

Flört şiddeti, bitmiş ya da sürmekte olan ilişkilerde ortaya çıkabilir.

MİTLER

Flört şiddeti sadece kadınları etkiler.	Partnerlerden biri diğerinin istediği gibi giyinmelidir.
Flört şiddeti ilişki içerisinde kabul edilebilir.	Partnerlerden biri diğerine istediği gibi dokunabilir.
Partnerlerden biri diğerinin yapacağı şeyi onaylamıyorsa kısıtlayabilir.	Partnerlerden biri diğerini etkilemek için sert olmak zorundadır.
Partnerlerden biri diğerinin hoşlanmadığı arkadaşlarla görüşmeyi bırakmalıdır.	Partnerlerden birinin aşkını kanıtlamak için diğeri ile cinsel ilişkiye girmesi önemlidir.

The relationship spectrum
All relationships exist on a spectrum from healthy to abusive, with unhealthy somewhere in the middle.

Healthy relationships are based on equality & respect
You make decisions together and can openly discuss problems and issues. You respect each other and your boundaries. You can be happy apart.

Unhealthy relationships are based on attempts to control the other person
One person tries to make most of the decisions. You or they may pressure their partner about how to behave. You see how that person can hurt. In an unhealthy relationship, you feel like you should only spend time with your partner.

Abusive relationships are based on an imbalance of power & control
One person is trying to control the other. They use threats, force, or other means to control you. You feel like you are not safe. You feel like you are not in control. You feel like you are not safe. You feel like you are not in control.

love is respect

Zarar Veren
Zarar Veren İletişim, Aşırı Kısıtlama, Suçlama, Yalnızlaştırma, Onay Dışı ve Zorlama İçeren Davranışlar

Kararları tek kişinin verdiği ilişkilerdir. Partnerlerden biri tüm sınırları belirler, diğeri için neyin iyi oldu-ğuna ve ne yapması gerektiğine karar verir. İlişki hakkında konuşmak neredeyse imkansızdır. Onay dışı cinsel ve sosyal davranışlar yaşanır.

Haklarım

- Kiminle flört edip etmeyeceğine karar verme hakkı
- Eşit olma, saygı görme, bedeni ve sınırları ile ilgili karar verme hakkı
- Online ve offline mahremiyet hakkı, Korku ve baskı altında hissetmeme hakkı
- Arkadaşlarından ve hobilerinden ödün vermeme, ihtiyaç duyduğunda destek isteme hakkı
- Farklı düşünme, HAYIR deme hakkı (Daha önce Evet dense bile)
- İstemediği ve güvende hissetmediği bir ilişkiyi sonlandırma hakkı

EK 12. Atölye Sırasında Katılımcılara Verilen Broşür (Örnek Sayfalar)

**Sessizliği Bozmak
Flört Şiddetine Karşı
Seyirci Müdahalesi
Programı**

Bu kitapçık "Hemşirelik Öğrencilerinde Flört Şiddetine Yönelik Seyirci Müdahale Programının Seyirci Etkilliliği Değerlendirme ve Yardım Etme Niyetine Etkisi" isimli doktora tezi kapsamında hazırlanmıştır. Bu doktora tezi TUBİTAK 1002 Hızlı Destek Programı kapsamında desteklenmiştir.

Prof. Dr. Savim BUZLU
Ary. Gör. Seda ER

FLÖRT ŞİDDETİ VE GÜVENLİ İLİŞKİLER

Aşağıdaki çizim bir ilişkideki birkaç önemli noktayı göstermektedir. Her biri için 0 (ilişkimize hiçbir ilgili yok) ile 10 (ilişkimize tamamen ilgili) arasında bir puan verin. Cevabınıza en uygun sayıyı işaretleyin. Ardından kapalı bir şekil oluşturmak için noktaları birleştirin.

SEYİRCİ MÜDAHALESİ

Seyirci müdahalesinin amacı; olaydan doğrudan etkilenmeyen kişiler için bir kriz öncesinde, sırasında ve/veya sonrasında zarar gören kişilere destek olmak için müdahale etmeye hazırlıklı ve motive olmalarıdır.

Bu program; genellikle potansiyel olarak şiddet içeren bir durumun nasıl fark edileceğine, zarar riskini azaltmak için nasıl müdahale edileceğine ve zarar gören bireyin nasıl destekleneceğine odaklanmaktadır.

Yardım Etmeyen Ölümlü En Yagın Engeller

- "Kimsenin bir şey yapmayacağı." Bu tür düşünceler "yapılabilir" denir ve bu, kullandığınız her anı bir fırsat olarak görmeye yardımcı olur. Bu anı atlamak cesareti gerektirir.
- "Medet haline gelmekten korkuyorum." İlgililerinizi güvenerek daha kolay bir yöntem seçebilirsiniz.
- "Benim sorunum değil/Zararı olmadığımdur." Şiddet herkesi zarar verir.
- "Durumu tam olarak anlamadım." Burada ne oluyor diye sormaya deneyebilirsiniz.
- "Bir fark yaratmam." Evlenmemizi şiddet uygulayanı cezalandırabilir, şiddetle uğraşan kişiye destek olabilir ve gelecekteki şiddeti önlemeye yardımcı olabilir.
- "Durumu daha kötü hale getirmekten korkuyorum." Başkalarından yardım istemek gibi daha kolay bir yöntem seçebilirsiniz.

SEYİRCİ MÜDAHALESİ

Siber Flört Şiddeti
Partnerinin sosyal medya hesaplarının şifrelerini istemesi ve kontrol etmesi, sosyal medyada kimlerle arkadaş olabileceğine karar vermesi, resim ya da video göndermek için partnerini zorlaması, telefonunu veya bilgisayarını karıştırmaması, sürekli mesaj atması ve hızlı bir yanıt beklemesi dijital şiddet örnekleridir.

Dijital Güvenliğin İçin

1. Şifrelerin sağlam mı? Cihazında bilmediğin bir uygulama var mı?
2. Şikayet mekanizmalarını kullanıyor musun?
3. Güvenlik ayarlarını yaptın mı? İki faktörlü doğrulamayı açtın mı?
4. Ortak kullanımlarında güvenliğine dikkat ediyor musun? Konum bilgisi paylaşıyor musun?
5. Üçüncü partilere izin verdin mi?

Dikkat Dağıt Dikkat Dağıt Dikkat Dağıt Dikkat Dağıt

İD	Tanım	Örnekler
Dikkat Dağıt	Durumu kontrol etmek için dolayı bir yaklaşım benimseme	Konuyla alakasız içerikler yanıt verir, örneğin sesli mesajlar. Bir hashtag'i olumlu, alakasız içerikler dökür.
Dahil Et	Başkalarından yardım alma	Destekleyici bir siber topluluk oluşturun. Tacizi gerçekleştirdiği platforma bildirin ve platformu etiketleyin.
Değerlendir	Durumu belgeleme	Tacizi gerçekleştirdiği platforma bildirin ve platformu etiketleyin. Ancak şiddet deneyimini birçok kişi için travmatik olabilir. Başka birinin travmatik deneyimini izlemesi olmadan herhangi bir yere göndermemek gerekir.
Destek Sun	Olayı sona erdiren sonra kayıtlı iletişime geçip destek sunma	Tacizin ya da taciz tehdidinin, siber şiddetle maruz bırakılan birine yalnız olmadığınızı göstermek için bir dayanışma mesajı gönderebilirsiniz. Durumun kabul edilemez olduğunu, bunun onları suçlu olmadığını ve yalnız olmadıklarını belirtin. "Sizci dinlemeyi ister misiniz?" ya da "Raporlamaya, belgelemeye veya dijital güvenliğinizi güvence altına almanıza yardımcı olabilir miyim?" şeklinde yardım sunun.
Doğrudan Müdahale Et	Olay anında sesini yükseltme	Başkalarından maruz bırakıldığı siber şiddetle ilgili sosyal medya platformuna şikayet edebilirsiniz.

SEYİRCİ MÜDAHALESİ PLANIM

Olayı Fark Et
Yardım etmek için bir sebep var mı?

Olayı Sorun Olarak Yorumla
Tanık olduğunuz durum, müdahale edilmesi gereken bir durum mu?

Kişisel Sorumluluk Üstlen
Müdahale etmek için güvenli mi?

Nasıl Yardım Edeceğine Karar Ver
Hangi İD stratejisi?

YARDIMI UYGULA

Dikkat Dağıtmak için yapabileceğim:

Dahil Etmek için yapabileceğim:

Üniversite Güvenliği ☐ Öğrenci İşleri ☐
Üniversite Yönetimi ☐ Güvenliğim Arkadaşlarım ☐
Öğretmenler ☐ Diğer ☐

Değerlendirmek için yapabileceğim:

Bu strateji için UNUTMA:
Bir kişinin rızası olmadan zarar gördüğüne dair bir görüntüyü /kayıtlı kullanmayınız!

Destek Sunmak için yapabileceğim:

Doğrudan Müdahale Etmek için yapabileceğim:

Bu stratejiyi uygulamadan ÖNCE:
Fiziksel olarak güvende misiniz? Evet ☐ Hayır ☐
Eğer Hayır ise, başka bir stratejiyi düşünebilirsiniz.

Acil bir durumda aşağıda yer alan kişilerle günün/geceğin her zamanı iletişime geçebilirsiniz:
1. Kişi Adı Soyadı/Numarası 2. Kişi Adı Soyadı/Numarası

İNTİHAL RAPORU İLK SAYFASI

Sayfa 2 / 119 - Bütünlük Genel Bakış

Gönderi Kimliği trn:oid::1:3445286401

11% Genel Benzerlik

Her veri tabanı için çıkarılan kaynaklar da dâhil tüm eşleşmelerin kombine toplamı.

Rapordan Filtrelenen

• Bibliyografya

Ön Sıradaki Kaynaklar

- 9% İnternet kaynakları
- 8% Yayınlar
- 4% Gönderilen çalışmalar (Öğrenci Makaleleri)

Bütünlük Bayrakları

İnceleme için 1 Bütünlük Bayrağı

- Gizli Metin**
1 sayfada 26 şüpheli karakter
Metin, belgenin beyaz arka planına karıştırılmak üzere değiştirilir.

Sistemimizin algoritmaları bir belgede, onu normal bir gönderiden ayırabilecek her türlü tutarsızlığı derinlemesine inceler. Tuhaf bir şey fark edersek incelemeniz için bayrak ekleriz.

Bir Bayrak mutlaka bir sorun olduğunu göstermez. Ancak daha fazla inceleme için dikkatinizi vermenizi öneririz.

Seda Er

HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNDE FLÖRT ŞİDDETİNE YÖNELİK SEYİRCİ MÜDAHALE PROGRAMININ SEYİRCİ ETKİLİLİĞİ DA...

- HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNDE FLÖRT ŞİDDETİNE YÖNELİK SEYİRCİ MÜDAHALE PROGRAMININ SEYİRCİ ETKİLİLİĞİ DAVRANIŞI VE YARDI...
- Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı
- İstanbul Üniversitesi - Cerrahpaşa

Belge Ayrıntıları

Gönderi Kimliği
trn:oid::1:3445286401

Gönderi Tarihi
15 Ara 2025 12:09 GMT+3

İndirme Tarihi
15 Ara 2025 12:16 GMT+3

Dosya Adı
KI_LI_LI_G_I_DAVRANIS_I_VE_YARDIM_ETME_NI_YETI_NE_ETKI_SI_1.pdf

Dosya Boyutu
15.8 MB

110 Sayfa

24.967 Sözcük

169.717 Karakter

ETİK KURUL İZİN YAZISI

Uyarı: Canlı denekler üzerinde yapılan tüm araştırmalar için Etik Kurul Belgesi alınması zorunludur.

- ☒ Etik Kurul izni gerekmektedir.
- ☐ Etik Kurul izni gerekmemektedir.

Seda ER
(İmza)

KURUM İZNİ YAZILARI

Uyarı: Canlı ve cansız deneklerle yapılan tüm çalışmalar için kurum izin belgelerinin eklenmesi zorunludur. Gizlilik ve mahremiyet içeren durumlarda kurum adı kapatılmalıdır.

- ☒ Kurum izni gerekmektedir.
- ☐ Kurum izni gerekmemektedir.

Seda ER
(İmza)

ÖZGEÇMİŞ

